

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

december 2019

Letnik XXI/4 ■ številka **84**
cena 5,80 eur

V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države

stran 19

Naš pogovor:
dr. Igor Papič

stran 24

Popestrimo poučevanje
naravoslovja

stran 30

Odlogi všolanja –
da ali ne?

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Darilo za vse generacije

2020

REDNA ZBIRKA CELJSKE MOHORJEVE DRUŽBE

www.mohorjeva.org

Zbornik **MOHORJEV KOLEDAR 2020**

Bernarda Mrak Kosel
UJETNIK SVOJEGA ČASA
Slovenske večernice 169

Matija Ogrin
SLOVENSKO SLOVSTVENO IZROČILO

Françoise Claustres
SVETO PISMO V 30 UMETNINAH

IZBRANI SPISI FRANCA KSAVERJA MEŠKA

Mohorjev koledar 2020: 20 €

Komplet petih knjig: 68 €

T-2 TV
USTVARJENA ZATE

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
dr. Peter Svetina
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
dr. Franci M. Kolenc
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2020 je 5,80 €. Naročnina
za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €).

DDV in poštnina sta vštet v ceno.

Odповed naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.

Prispevkov ne honoriramo.

Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na
dom, prosimo, da nas o tem obvestite.

Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

K slogi iščeva prehode

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog,
defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več
seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*,
duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Včasih se zgodijo nepredvidena srečanja. Novembra sem se s predsednikom Državnega sveta RS Alojzom Kovšco in z veleposlanikom Republike Poljske Pawłom Czerwińskim srečal dvakrat. Prvič 6. novembra na Navju in drugič 23. novembra na mednarodni konferenci v Radljah ob Dravi.

V nagovoru na Navju, ko se je Poljska kot 14. država partnerica pridružila Rastoči knjigi, je Kovšca poudaril, da je to dejanje »nekaj posebnega in prirčnega tudi iz razloga stkanih kulturnih vezi med obema narodoma ter med njunimi kulturnimi velikani. Vezi, ki so se z leti sodelovanja in povezovanja dragoceno utrdile in do danes prerasle v močno kulturno, gospodarsko, znanstveno in politično partnerstvo.« Prijateljski odnosi med državami utrjujejo temeljne vrednote, kot so »mir, sožitje, strpnost in spoštovanje«, vrednote, »ki jih narodi, združeni pod evropsko zastavo, lahko udejanjamo zgolj z razumevanjem in spodbujanjem različnosti in enkratnosti drug drugega«. Poljska je na Navju prisotna z verzom »*Nasmejana in objeta, k slogi iščeva prehode, pa čeprav sva si različna kot dve kaplji čiste vode*«, ki ga je prispevala Nobelova nagrajenka za književnost Maria Wisława Anna Szymborska.

Czerwiński se zavzema »za intenzifikacijo in poglobitev odnosov med našima državama in narodoma«. Kultura je poseben jezik sporazumevanja. »S pomočjo kulture se različni ljudje bolje razumejo« in v okviru te sta še vedno najbolj učinkoviti sredstvi književnost in jezik. »Če poznaš književnost drugega naroda, njegove pesmi, legende in pravljice, poznaš njegovo dušo.« Najbolje je brati dela v izvornem jeziku, ker pa to mnogokrat ni mogoče, so potrebni prevajalci. Czerwiński je dejal, da prevajalcev nikoli ne bodo nadomestili računalniški programi. »Književni prevod namreč zahteva razumevanje skrivnega, prikritega pomena besed in vzpostavljanje intimne vezi z avtorjem, čigar misli mora prevajalec spo-

znati in jih posredovati bralcem.« Jezik naroda ni samo orodje za komunikacijo, ampak je nosilec duha naroda in ustvarja duha naroda. Ta misel je dobro izhodišče mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* v Radljah ob Dravi. O njej poročamo v tej številki *Vzgoje*. V zborniku konference pa je skoraj 500 strani gradiva.

Czerwiński je v Ljubljani opozoril na še en zelo pomemben povezovalni člen med narodoma. Samo nekaj sto metrov od mesta prireditve »počiva Emil Korytko, čigar ime pozna vsak slovenski otrok, ker je prav ta poljski politični izseljenec ogromno prispeval k razvoju slovenske književnosti, predvsem pa spodbujal Slovence, da kljub vsem nasprotovanjem ohranijo svoj jezik in svojo kulturno identiteto«. Prijateljstvo in sodelovanje med narodi se lahko gradi, ko vsak ohranja svojo lastno identiteto. Veleposlanik je hudomušno dodal, da »pokojna gospa Szymborska in gospod Korytko skupaj iz nebes skrbita za to, da je vedno več poljskih knjig poznanih na Slovenskem in slovenskih na Poljskem«.

V Radljah je Kovšca nadaljeval: »Kultura, umetnost, jezik predstavljajo obraz naroda, njegov identitetni zapis.« Zakaj je danes potrebna vzgoja za ljubezen do domovine? »Nedvomno se moramo prilagajati sodobnim trendom, nikakor pa ne smemo podlegati globalnim vplivom za vsako ceno. Še zlasti če obstaja velika grožnja, da s tem izgubimo svojo bogato kulturno in jezikovno dediščino, posledično s tem pa razkrojimo še narodno identiteto.« Ne bomo preživeli brez temeljitega razmisleka o tem, kaj je naša identiteta. »Slovinci smo lahko Evropejci in tudi državljani sveta, a če izgubimo narodno identiteto, bomo postali zgolj skupina posameznikov, ki svoje mesto pripadnosti išče v skupinah prijateljstva na socialnih omrežjih. In to se ne sme zgoditi. Domoljubje in kultura sta dimenziji, ki morata hoditi po šolskih hodnikih, kulturnih hramih, državnih ustanovah ... z roko v roki.«

Slovenka sem, Slovenka bom ostala

... Doma smo se veliko pogovarjali, vsi pogovori so bili osredotočeni na življenje, ljudi v Sloveniji in na to, kako hudo je bilo po vojni. ... Bili so zelo napredni in razgledani. Niso bili šolani, imeli pa so široko znanje o življenjskih stvareh, saj so imeli zelo bogato knjižnico. Moji starši so čutili veliko domotožje in hkrati veliko ljubezen do domovine. ...

Kaj pa, ko mladostniki znajo več?

... Zaradi številnih izkušenj, ki jih imamo starejši, se nam v odnosu z mladimi nikoli ni treba počutiti neizkušene, premalo 'pametne', s čimer nam sami pogosto radi pomahajo pred nosom. Znanje, pridobljeno iz knjig, se z vso svojo močjo manifestira šele takrat, ko ga znamo uporabiti v praksi. Nobeno pravilo, nobena definicija, pa čeprav je še tako dobro naučena, ne pomeni nič, če njene vsebine ne znamo prenesti v realno življenje. ...

Transmaščobne kisline v prehrani otrok

... Potencialno tvegana živila, ki vsebujejo transmaščobne kisline, so krofi, listnato testo za pripravo zavitkov, masleni keksi, medenjaki, sirni burek, rogljički iz listnatega testa ... Ti izdelki morajo biti na jedilniku čim redkeje. Dobavitelji, ki dobavljajo že pripravljena živila v kuhinjo vrtcev, pa morajo predložiti izjavo, da njihovi izdelki ne vsebujejo več transmaščobnih kislin od dovoljenih 2 g/100 g živila. ...

Kritično mišljenje in ekologija v vrtcu

... V času odraščanja in izobraževanja je ena temeljnih kompetenc razvoj kritičnega mišljenja. ... Koristno je, da se (predšolskim) otrokom predstavi kritično mišljenje ne le kot pomembno in vredno, temveč tudi kot igrivo, prijetno in zabavno – z različnimi pristopi, ki spodbujajo razvoj kritičnega mišljenja v predšolskem obdobju s poudarkom na področju ekologije. ...

Aktivno učenje v vrtcu

... Kadar se otrok sam odloči za iskanje, razmišljanje in preizkušanje ter je pri tem miselno in čustveno aktiven, je to učenje vpeto v konkretne življenjske situacije in je ključnega pomena. Znanje je tako bolj trdno in uporabno v situacijah, s katerimi se otrok prvič sreča, prav tako pa mu bo v pomoč pri razumevanju sebe in okolice. ...

Uvodnik

- 3 *Silvo Šinkovec: K slogi iščeva prehode*

V žarišču:

Vzgoja za ljubezen do domovine in države

- 5 *Helena Kregar: Sporočila mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države*
8 *Marjana Korošec: Slovenka sem, Slovenka bom ostala*
10 *Bojana Peterka: Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom*
13 *Veronika Koselj: Domoljubje se kali v domačem kraju*
15 *Meta Rožac Panger: »Dom naš res prekrasen je, rod naš prepočasen je.« (Gregorčič)*
17 *Aleš Marđetko: Niti v sanjah si nismo predstavljali, kaj nam bo uspelo*

Naš pogovor

- 19 *Silvo Šinkovec: Igor Papič: Od vseh na univerzi pričakujem, da vedo, kaj je prav in kaj ne*

Biti vzgojitelj

- 22 *Mateja Brudar: Kaj pa, ko mladostniki znajo več?*
23 *Berta Golob: On*
24 *Boris Kham: Popestrimo poučevanje naravoslovja*

Vzgojni načrt

- 27 *Nevenka Tomšič-Iskra: Kulturni utrip v srednji šoli*
29 *Tatjana Vertačnik: Moč pogovora: pristnost in osebna skladnost*

Starši

- 30 *Tatjana Jakovljevič: Odlogi vsolanja – da ali ne?*
33 *Romana Žitko Rožmanc: Sem dobra mama?*
35 *Maša Puc Mačukat: Transmaščobne kisline v prehrani otrok*

Področja vzgoje

- 37 *Milček Komelj: Umetnikova ljubezen do domovine*
37 *Lidija Golc: Za okroglo mizo ni cele družine*
39 *Eva Zaman: Kritično mišljenje in ekologija v vrtcu*
41 *Blaž Vozelj: Dih življenja*

Duhovni izziv

- 43 *Tanja Pogorevc Novak: Jaslice*
44 *Marjan Škvarč: Zgodba o angelu, ki si je osmodil perutnice*
45 *Marjan Škvarč: Zgodba o pastirju, ki ni (je) videl*

Izkušnje

- 46 *Tina Polajžer: Aktivno učenje v vrtcu*

Iz življenja DKPS

- 52 **Letno kazalo**
54 **Napovedni koledar**
55 **Summary**

Sporočila mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*

■ **Helena Kregar**, prof. kemije, poučuje kemijo in študij okolja na *Gimnaziji Jožeta Plečnika* v Ljubljani. Ima več kot 25 let izkušenj s poučevanjem in razredništvom. Je dolgoletna sodelavka DKPS.

Na državni praznik, dan Rudolfa Maistra, ki je bil 23. 11. 2019, je v Radljah ob Dravi potekala mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države. V Društvu katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) smo se za organizacijo konference odločili zato, ker je vzgoja za aktivno in odgovorno državljanstvo naložena predvsem šolam in s tem učiteljem. V šolah je vedno več narodnostno mešanih učencev, ki iz svoje matične domovine, družine in okolja prinašajo najrazličnejše poglede ter odnos do novega doma in domovine. Kako se učitelji v javnih in zasebnih šolah soočajo z nalogami državljanske vzgoje in kaj lahko naredijo za mlade?

Konferenca je bila namenjena razmisleku o vsebini ter pregledu delovanja in izkušenj, ki jih imamo v praksi. V uvodnem delu smo želeli slišati razmišljanja in sporočila politikov, predstavnikov oblasti ter strokovnjakov – pedagogov o pomenu vzgoje za domovino, o domovini in domoljubju. Gostje so spregovorili o vlogi kulturne dediščine kot temelju narodove samobitnosti v globaliziranem svetu, o vlogi medkulturnega dialoga med pripadniki različnih narodov, jezikov in kultur ter o osebni, narodovi in državni identiteti. K sodelovanju in predstavitvi izkušenj smo povabili učitelje praktike. Zanimalo nas je, kako jim v praksi uspeva razvijati državljanske kompetence, politično pismenost, razvoj kritičnega mišljenja, stališč in vrednot, povezanih z narodom in državo.

Uvodni del

V uvodu smo prisluhnili lepim in spodbudnim pozdravnim nagovorom. Župan obči-

ne Radlje mag. Alan Bukovnik je v pozdravu povedal, da v Dravski dolini in obmejnih občinah živijo v zavesti, da domovino in njene meje lahko varujejo le znanje, ljubezen ter spoštovanje dediščine in preteklosti. Pozdravila sta nas tudi predsednica DKPS Marija Žabjek in gostitelj, ravnatelj OŠ Radlje ob Dravi mag. Damjan Osrajnik. Gost konference je bil tudi predsednik Evropske zveze katoliških učiteljev SIESC profesor Wolfgang Rank. Povedal je, da ga preseneča množica mladih učiteljev, ki predstavljajo

veliko vzgojno moč. V Sloveniji zaznava moč skupnosti, ki jo soustvarja in povezuje tudi organizator konference *Društvo katoliških pedagogov Slovenije*.

Uvodna predavanja so bila sporočilna in navdihujoča.

Gospa Sara Bevc Jonan je begunka iz Iraka, ki že 10 let živi in dela v Sloveniji kot socialna delavka, prevajalka in mediatorica na področju pomoči beguncem. Slovenijo doživlja kot novi dom in drugo domovino. S svojim delom želi biti čim boljša Slovenka: poštena, delovna in predana sočloveku. Ve pa, kaj pomeni biti domačin in kaj tujec. Slovencem sporoča, da domovina ni samoumevna, in če Slovenci zanjo ne bomo skrbeli, se tudi nam in Evropi lahko zgodi usoda, kakršno doživljajo kristjani v Iraku.

Dr. Valentin Inzko, visoki predstavnik mednarodne skupnosti v BiH, je poudaril, da narod oblikujeta vera in jezik. Drobnost, vztrajno delo gradi narodno skupnost, kar so vedeli že naši predniki. Tudi v današnjem času je to drobno delo pomembna protiutež silam globalizacije. Patriotizem je potreben, a le če temelji na znanju in spoštovanju in če ne vodi v nacionalizem ali v komercializacijo.

P. dr. Silvo Šinkovec je poudaril, da je demokracija kultura življenja, da ne sme temeljiti le na gospodarski in politični moči naroda, pač pa na etičnem in npravstvenem ustroju družbe. Šole morajo aktivno vzgajati mlade za poštenost, moralo in izobrazbo. Ljudje bomo vedno pred izzivom: biti drugemu volk ali prijatelj. Vprašati se moramo, ali vzgajamo mlade, ki bodo skrbeli za srečo

vseh in ne le za peščico izbranih; mlade, ki bodo sposobni sodelovanja, samospoštovanja in povezovanja.

Predsednik Državnega sveta Slovenije g. Alojz Kovšca nas je pozdravil z mislijo, da smo si domovino sposodili od svojih vnukov, in menil, da je v tem pogledu konferenca izredno pomemben dogodek. Povedal je, da je Slovenija v letih po osamosvojitvi doživela spremembe, ki se jih nismo nadejali in nam niso vedno v ponos. Obraz naroda so kultura, jezik in omika, ki nam dajejo identiteto. Mlade je treba vzgajati za vse vrste identitete: za identiteto lastne osebe, za jezik, kulturo, vero, zgodovino, vrednote staršev in preteklih rodov. Učitelji imajo zahtevno nalogo: vzgajati mlade, da ne smejo postati talilni lonci lastne in narodnostne identitete.

Poljski veleposlanik v Sloveniji g. Pawel Czerwinski je predstavil skrb Poljske za narodnostno vzgojo in načine, s katerimi njihov šolski sistem skrbi za domovinsko vzgojo, za znanje in veščine na področju skrbi za domovino ter obrambe domovine. Arheologinja in raziskovalka dr. Verena Perko je predstavila pomen kulturne dediščine za narodovo identiteto. Začudeno je ugotovila, da se predvsem mladi, pa tudi odrasli Slovenci ne zavedamo bogastva dediščine, zgodovine in kulture na slovenskih tleh. Na vse to bogastvo smo premalo ponosni.

Geograf dr. Jurij Kunaver nam je s citati o domovini predstavil geografov pogled na

Foto: Ivo Piry

domovino in poudaril, kako veliko vlogo pri vzgoji za ljubezen do domovine nosi geografska stroka.

V prispevku dr. Boruta Holcmana, predavatelja na Pravni fakulteti v Mariboru, pa smo spoznali nekaj temeljnih členov ustave RS, ki nam nalagajo odgovornost, skrb in javno zavzemanje za vrednote slovenstva. Pravi, da smo na poti nacionalnega genocida, če iz šole umikamo vzgojo za vrednote identitete. Vzgoja je edina pot do civilizirane družbe.

Predstavitev referatov

Konferenca je v popoldanskem delu potekala v petih delovnih enotah. Prispevke je predstavilo 49 učiteljev slovenskih šol in ene hrvaške s treh ravni izobraževanja (predšolska, osnovnošolska in srednješolska). Predstavljene so bile izkušnje, razmišljanja, izdelki, izvedene prireditve, dogodki, delavnice in najrazličnejši prispevki, ki so jih v svoji šoli, skupnosti ali kraju učitelji naredili za oživljanje, prepoznavanje in zavedanje identitete slovenstva ter za krepitev ljubezni do države Slovenije. V mislih sta ostala bogastvo in raznolikost dogajanja po šolah ter usmeritev v krepitev ljubezni do domovine pri mladih. Sklopi in naslovi prispevkov so bili naslednji:

1. Državljske kompetence:

- Marjana Korošec: Slovenka sem, Slovenka bom ostala

- Barbara Evaj in Dijana Lacković (Hrvaška): Hrvatska domovina
- Nataša Preglau Borko: Spodbujanje kritičnega mišljenja pri pouku slovenščine
- Tatjana Lekan: Vzgoja za odgovorno in kritično državljanstvo
- Simon Kuhar: Spodbujanje aktivnega državljanstva
- mag. Igor Lipovšek: Katero znanje o domovini v osnovni šoli?
- mag. Branko Koderman: Ideološka ali identitetna oblikovanost družboslovnih in humanističnih predmetov v srednješolskem izobraževalnem sistemu v Sloveniji
- Katarina Obreza: Kako mladim približati EU
- mag. Marija Leskovec: Kako mladinski programi Misijonskega prostovoljstva prispevajo k domovinski vzgoji
- Branka Roškar: Po poteh Krsta pri Savici

2. Ljubezen do maternega jezika:

- Bojana Peterka: Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom
- Monika Ravnjak: Razvijanje domoljubja s Prešernom v prvi triadi
- Meta Rožac Panger: »Dom naš res prekrasen je, rod naš prepočasen je« (Gregorčič)
- Simona Ternik: Dopolnilni pouk slovenščine kot sredstvo spodbujanja ljubezni do domovine pri otrocih Slovencev po svetu

Foto: Ivo Piry

- mag. Majda Marija Lesjak: Ohranjanje narečne pestrosti slovenskega jezika kot pomembne sestavine narodne identitete
- Martina Kočever: Ljubezen do knjige nekoč in danes
- Simona Karl: Domovinska tematika v slovenski književnosti
- Julija Flogie: Prešernov Fakebook
- Katja Holobar: Vzgoja za ljubezen do domovine in države na OŠ Ob Dravinji Slovenske Konjice
- dr. Mojca Hrastelj Brelih: Mednarodna likovna kolonija mladih na Osnovni šoli Vuzenica

3. Ohranjanje kulturne dediščine:

- Sašo Oberski: Vzgoja za ohranjanje ljudske kulturne dediščine kot temelj razvijanja odnosa do domovine
- Mira Primožič: Šege in navade ob praznikih
- Justina Repina: Interesni dejavnosti folklor in tamburice za vzgojo mladih aktivnih državljanov Slovenije
- Simona Svanjak: Ljudska glasba – del narodove identitete
- Lucija Bivšek: Ples v službi vzgoje za ljubezen do domovine
- Sabina Kukovec: Vzgoja za ljubezen do domovine in države s pomočjo ljudskega izročila
- Tanja Pogorevc Novak: Sakralna likovna umetnost – nepogrešljivi del naše kulture
- mag. Manca Herlec: Slovenski ornament
- Petra Berčič: Vloga medgeneracijskih delavnic pri ohranjanju prehranske dediščine
- Marta Hrovatin: Poznavanje kulinarčne dediščine v šoli

4. Povezovanje s krajem:

- Polonca Bolčina: Otroke se lahko že zelo zgodaj nauči ljubiti domači kraj
- Breda Jakop: Ker ljubim domovino, ohranjam dediščino
- Veronika Koselj: Domoljubje se kali v domačem kraju
- Metka Starešinič: Obležitev dneva sa-

- mostojnosti in enotnosti ter dneva državnosti v OŠ Vavta vas
- Valerija Tertinek: Spoznavanje naravne in kulturne dediščine domačega kraja kot temelj domovinske vzgoje
- Lucija Markelj Jensko: Razvijanje domoljubja skozi različne oblike dejavnosti na osnovni šoli

Foto: Ema Kotar

- Leonida Gavez Šerbinek: Krepitev domoljubja v osnovni šoli
- Mojca Kelbič Đajić: Primeri vzpodbujanja pripadnosti domovini pri pouku geografije
- Manuela Kuzmin Delgiusto: Oblikovanje kakovostnega spominka turističnega kraja

5. Predmetne možnosti:

- Petra Matičko: Vzgoja za ljubezen do domovine in države skozi lepote Slovenije
- Aleš Mardetko: Niti v sanjah si nismo predstavljali, kaj nam bo uspelo
- Blaž Preglau: Življenje v moji domovini
- Dejan Korotaj: Vzgoja timskega duha pri individualnih in timskih športih pri

športni vzgoji

- Boštjan Ledinek: Rudarjenje ljubezni do domovine in države v igri Minecraft Education Edition
- Valentina Kavnik: Domoljubje pri pouku angleščine
- Nataša Sever: Spoznavanje domovine ob učenju tujega jezika
- Tatjana Simonič: Finančna pismenost pri pouku matematike – za odgovornejše in zadovoljnejše državljane
- Marija Repina: Prispevki k spodbujanju domoljubja in pripadnosti slovenski državi pri pouku zgodovine in občolskih dejavnostih na Škofjiski gimnaziji Antona Martina Slomška
- Romanca Vene: Prazniki kot del vzgojno-izobraževalnega procesa Bralcem je na spletni strani DKPS na voljo povezava do zbornika konference, v katerem so zbrani vsi zgoraj omenjeni prispevki: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Konferenca nas je obogatila

Konferenca je bila edinstven dogodek, ki bi se moral po mnenju mnogih udeležencev dogajati redno in že veliko prej. Za sodelujoče učitelje, udeležence in predavatelje je pomenila veliko osebno obogatitev. Potrdila nas je v prepričanju, da učitelji s svojim 'drobnim delom', zavzetostjo in odnosi lahko oživljamo ljubezen otrok in mladih do domovine in njenega bogastva. Konferenca je pokazala, kaj vse predvsem učitelji delajo iz ljubezni do mladih in do domovine. Prepričana pa sem, da bi morala domovinska vzgoja postati redni del vzgojnih in izobraževalnih programov v šolah. Iz vseh prispevkov sta izrazito zvenela dva poudarka, ki smo ju udeleženci odnesli s konference, in sicer:

- V globaliziranem svetu bo obstal le narod z globokimi koreninami.
- Kdor ne ljubi domovine, ne more ljubiti ničesar.

Slovenka sem, Slovenka bom ostala

■ **Marjana Korošec** je upokojena univ. dipl. komunikologinja. V Argentini je bila po študiju zaposlena v računovodstvu, bila je organizatorica kongresov in prireditev, o tem je tudi predavala. V slovenski skupnosti v Argentini je poučevala prvi in drugi razred v slovenski šoli, bila predsednica Slovenske dekleške organizacije ter predsednica slovenskega doma v Carapachayu. V Sloveniji je bila od leta 2000 zaposlena na področju dela z mladimi.

Rodila sem se 8. februarja 1953 kot drugi od petih otrok slovenskim staršem, Jožetu Korošču iz župnije Sveta Trojica na Blokah in Faniki Blažič iz Dolnjega Logatca. V Argentini sta se srečala in se 8. decembra 1949 poročila. Oče in mama sta ljubila svojo domovino. Bila sta pokončna in ponosna Slovenca. Domovino sta morala zapustiti, da sta ohranila življenje. To, kar sta imela v svojem srcu in v kar sta trdno verovala, sta posredovala nam otrokom, to pa je ljubezen do Boga in domovine.

Moja zgodba

Doma smo se veliko pogovarjali, vsi pogo- vori so bili osredotočeni na življenje, ljudi v Sloveniji in na to, kako hudo je bilo po vojni. Pri očetu so imeli mlin in žago, kar jih je še bolj povezovalo s sovaščani. Bili so zelo napredni in razgledani. Niso bili šola- ni, imeli pa so široko znanje o življenjskih stvareh, saj so imeli zelo bogato knjižnico. Moji starši so čutili veliko domotožje in hkrati veliko ljubezen do domovine. Pono- sni so bili na svoje korenine. Otroci smo vse pozorno poslušali, vse te pripovedi 'vpijali vase' ter s tem oblikovali svojo identiteto. Vzgajali so nas v pokončne državljane in poštene kristjane. Iz pripovedi sta se čutila

Iz pripovedi se je čutila ljubezen, ki so jo starši imeli do domovine Slovenije, spoštovanje življenjskih vrednot in slovenskih navad, ki smo jih doma živeli in jih ohranjali.

ljubezen staršev do domovine Slovenije ter spoštovanje življenjskih vrednot in sloven- skih navad, ki smo jih doma živeli in jih ohranjali. Ob večerih, ko je bila zbrana vsa družina, smo skupaj molili rožni venec, po- tem pa prepevali slovenske pesmi, ki jih je

bilo res veliko. Ko sem prvič prišla na obisk v Slovenijo in na meji zagledala napis 'Slo- venija', se mi je v grlu naredil cmok, po licih pa so mi pritekale solze. Takrat sem spozna- la, koliko hrepenenja in ljubezni do Slove- nije in slovenstva sem dobila od staršev.

Slovenska skupnost – velika slovenska družina

Že v begunskem taborišču v Italiji so se Slovenci zavedali, da se morajo, če želijo obstati, povezati v skupnost. »Čeprav so izgubili vse, tudi najdražje, so slovenski begunci znotraj nemogočih razmer uspeli organizirati nadpovprečno skupnostno življenje, ki je zbujalo veliko občudova- nje. Njihova prva skrb je bila namenjena otrokom in mladim. Le nekaj dni po pri- hodu v Vetrinje je začela delovati ljudska šola, katere se je udeležilo čez tristo otrok« (Jaklitsch, 2017: 49). To je bil začetek naše slovenske sobotne šole, ki jo je vodil prof. dr. Marko Bajuk. Že v taboriščih so pri- pravljali gledališke predstave in organizi- rali pevski zbor.

Ko so Slovenci prišli v Argentino, so poča- si kupili svoje parcele in gradili skromne družinske hiše. Vzporedno s tem so za- čeli graditi tudi Slovenske domove (Rant, 1998). Ni jim bilo težko darovati svojega

prostega časa in deleža svojih skromnih plač za gradnjo teh domov. V njih je pote- kalo in še danes poteka prostočasno življe- nje slovenskih družin.

V Buenos Airesu je šest domov, ki so Slo- venija v malem. V njih poleg slovenske sobotne osnovne šole potekajo nedeljske svete maše, kulturne in športne dejav- nosti, osebna praznovanja, tu praznujejo kulturne in državne praznike. Vse sloven- ske sobotne šole smo poimenovali po po- membni slovenskih možeh, kot so Fran- ce Balantič, Josip Jurčič, Gregorij Rožman, France Prešeren, Anton Martin Slomšek in Ignacij Hladnik. Slednji je v Slovenski vasi, v kateri je tudi cerkev Marije Kraljice in Zavod slovenskih lazaristov. V centru Buenos Airesa obstaja še Slovenska hiša, v kateri so pisarne vseh slovenskih orga- nizacij in tudi slovenska cerkev Marije Pomagaj (Rant, 1998). To je res *dom*, v ka- terem poteka življenje slovenske skupnosti ali velike slovenske družine.

Svoje osnovnošolsko šolanje v slovenski sobotni šoli v Slovenskem domu sem pri- čela s petimi leti. Takrat še ni bilo vrtcev. Slovensko sobotno šolo smo vedno pričeli z molitvijo, dvigovanjem slovenske zasta- ve in petjem slovenske himne. V tej naši šoli smo spoznavali slovenski jezik in slo- venske pisatelje ter njihova dela, zgodovi- no in zemljepis slovenskega nacionalnega ozemlja, vsestransko smo spoznavali slo- vensko kulturo in imeli pevski zbor, pri katerem smo peli slovenske pesmi. Pri ve- rouku smo se pripravljali na prejem svetih zakramentov, ki smo jih prejeli v slovenski skupnosti.

V prvih letih so nas poučevali učitelji, ki so to delo poklicno opravljali tudi v Slo- veniji pred vojno in med njo. Zelo mi je ostal v srcu spomin na učitelja Saša Pirca, ki za nas mlade ni bil le učitelj, ampak naš

vzgojitelj za življenje in drugi oče. Vodil je mladinski pevski zbor, učil nas je plesati slovenske ljudske in družabne plesne. Ob nedeljah popoldne je organiziral čajanke za družine, za otroke je pripravljala razne igre in srečelove. Ko smo se otroci tako zabavali, so se naši starši družili, se pogovarjali, pa tudi veliko peli. Za vse materialne potrebe slovenske sobotne šole so denar prispevali naši starši, vsa potrebna dela v domu pa so bila opravljena prostovoljno.

*Ko človek pride v hišo,
tako opazi, kaj je vredno ljudem,
ki prebivajo v njej.*

Po zaključku osnovnošolskega tečaja v slovenski sobotni šoli sem nadaljevala srednješolski tečaj, ki je bil poimenovan po ravnatelju Marku Bajuku. Na srednješolskem tečaju smo poglobljali znanje o bogastvu slovenske naravne, zgodovinske in etnografske dediščine ter o povezanosti kulturnega izročila s prvinami krščanskega izročila. Tu smo si mladi dokončno oblikovali vrednotni sistem, ki nas usmerja skozi življenje in je luč na naši poti. Imeli smo čudovite učitelje, ki so bili naši vzorniki, saj so pokončnost in vrednote, o katerih so nam govorili, tudi sami živeli. Od leta 1992 dalje maturanti, združeni v Rast, ob zaključku srednješolskega tečaja nagradno odpotujejo v Slovenijo in se tu dodatno izpopolnjujejo v slovenskem jeziku. Tudi sami pripravijo kulturni program, s katerim nastopajo v različnih krajih po Sloveniji. Tako lahko v živo vidijo in doživijo, kar so se v Argentini učili v sobotni šoli.

Med zelo pomembnimi organizacijami, ki so skrbele za obstoj slovenske skupnosti v Argentini, naj omenim še Kulturno akcijo in Zedinjeno Slovenijo. Ti dve organizaciji sta skrbeli predvsem za razvoj in kakovost kulturnega življenja. Poskrbeli sta tudi za dobre učbenike za slovensko sobotno šolo, ki so prva desetletja po vojni prihajali iz slovenskega zamejstva, z avstrijske Koroške ter iz Benečije. Kmalu smo začeli izdajati tudi lastne učbenike in knjige slovenskih avtorjev, ki so živeli v tujini ali so bili v Sloveniji prepovedani. Takšen primer je bila poezija Franceta Balantiča.

»Od osamosvojitve leta 1991 tudi Republika Slovenija pomaga izseljenskim slovenskim skupnostim; financira spopolnjevanje (izseljenskih) učiteljev v sobotnih šolah, zagotavlja učna gradiva, podeljuje štipendije mladim izseljencem za študij v Sloveniji ter njihovo udeležbo na poletnih šolah slovenščine« (Motik, 2019: 13).

S prazniki in praznovanji ozaveščamo ljubezen do domovine in države

Ko človek pride v hišo, takoj opazi, kaj je vredno ljudem, ki prebivajo v njej. Tudi v naših slovenskih domovih se to opazi. Že pri vходу v stavbo doma visita slovenska zastava in križ. Na vsaki prireditvi, ki jo organiziramo, najprej dvignemo slovensko in argentinsko zastavo ter ob tem zapojemo slovensko in argentinsko himno. Številni otroci in odrasli so oblečeni v narodne noše. To je naš poklon obema domovinama. Ponosni Slovenci smo in obenem hvaležni državi Argentini, ki nas je velikodušno sprejela.

Slovenci v Argentini smo do leta 1991 praznovali 29. oktober. Spominjali smo se 29. oktobra leta 1918, ko smo se osvobodili izpod tisočletne nemške odvisnosti. Ta dan je, pravi Milko Kos, eden najbolj pomembnih datumov v zgodovini slovenskega naroda; postavlja ga kot enakovrednega pokristjanjenju Slovencev in izidu prve slovenske knjige.

V slovenski skupnosti je zelo močno poudarjeno tudi versko življenje. Naš večji verski dogodek je vsakoletno romanje v največje Marijino svetišče Lujan, 70 km iz Buenos Airesa. Tja so romali že Slovenci, ki so v Argentino prišli že po prvi svetovni vojni. To je vseslovensko romanje. V Lujan romajo Slovenci iz vse Argentine in tudi iz nekaterih sosednjih držav. To je za nas zelo čustveno. Ko v veliki katedrali zadoni Marijina pesem *Bodi nam pozdravljena*, je to nepozabno doživetje. Domačini občudujejo red in disciplino, ki vladata med nami, našo mirno hojo v procesiji in zbrano petje, ki se razlega daleč naokoli. Ljudje v narodnih nošah, čez dvesto različnih slovenskih noš, še poudarijo slovesnost procesije. Ko sem bila še otrok, sem govorila, da »ko bom velika, bom narodna noša«. In res, za petnajsti rojstni dan sem dobila svojo

narodno nošo. S ponosom sem jo nosila, dokler je nisem prerasla.

Po dolgih letih hrepenenja po tem, da bi živela v Sloveniji, mi je to pred dvajsetimi leti tudi uspelo, ko sem se končno preselila v Slovenijo.

Za to, kar danes sem, sem hvaležna vsem, ki so prispevali k temu mojemu bogastvu vrednot, ki jih črпам iz obeh domovin in kultur. Ponosna sem na to, kar sem, in s ponosom reči smem: Slovenka sem, Slovenka bom ostala.

Romanje v Lujan, 3. 5. 1970.
Foto: Franci Korošec

Viri in literatura

- Jaklitsch, Helena (2017): Življenje slovenskih beguncev v taboriščih v Italiji in Avstriji po drugi svetovni vojni. V: Rihar, Lenart; Jaklitsch, Helena; Janežič, Helena: *Rojstvo dveh domovin*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, Družina.
- Motik, Dragica (2019): Starši – posredovalci jezika, kulture in vrednot. V: *Vzgoja*, letnik XXI/3, št. 83, str. 13–15.
- Rant, Jože idr. (1998): *Zbornik dela v ljubezni in zvestobi*. Buenos Aires: Društvo Zedinjena Slovenija.
- *Svobodna Slovenija*. 1978, letnik 37, št. 44, str. 1. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-D2MD46AQ>.
- Šinkovec, Silvo (2019): Družinska pedagogika. V: *Vzgoja*, letnik XXI/3, št. 83, str. 3.

Prispevek je v celoti objavljen:

Korošec, Marjana (2019): Slovenka sem, Slovenka bom ostala. V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 53–59. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom

■ **Bojana Peterka**, prof. pedagogike in slovenščine, poučuje slovenščino na osnovni šoli v Vodica. Ima deset let izkušenj z delom v šolstvu.

Ljubezen do domovine se začne s skrbjo za materni jezik. Pri tej skrbi imata pomembno vlogo tako primarno kot sekundarno okolje. Skrb za materni jezik se začne v okviru družine, nato v vrtčevskem in šolskem okolju, pozneje pa to skrb prevzame vsak posameznik. Bolj se posameznik oddalji od materinščine, večje težave ima z občutkom pripadnosti določenemu narodu. V šolskem okolju lahko pri predmetu slovenščina učitelji preko različnih aktivnosti ogromno naredijo za spodbujanje narodne identitete.

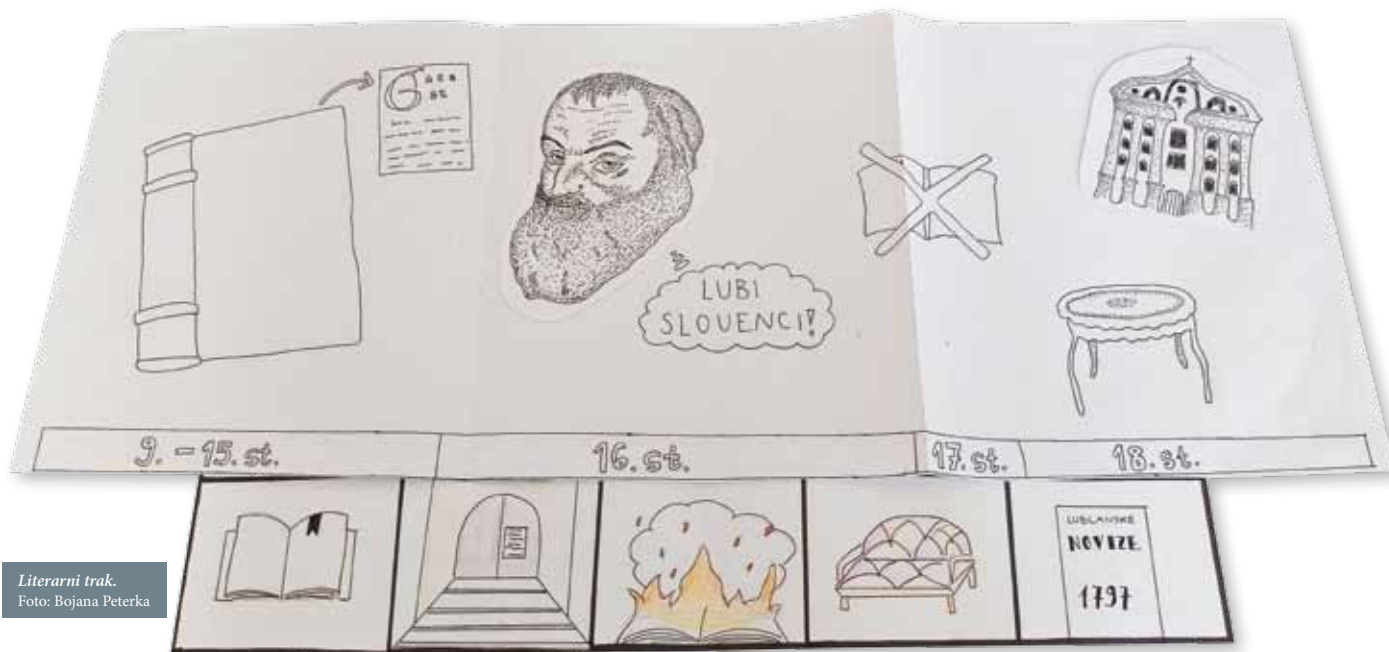
Materni jezik in narodna identiteta

Silvo Fatur v svoji razpravi o materinščini pravi, da se zdi definicija maternega jezika najbolj ohlapna med vsemi definicijami jezika. Nadalje navaja, da je temu primerno ohlapna tudi zavest o razsežnostih in pomenu materinščine, prav tako pa je preohlapna tudi skrb zanjo (Fatur, 2001). Za materni jezik bi se lahko reklo, da je jezik, ki ga dobimo od matere oziroma

očeta; je torej naš prvi jezik, s katerim pridemo v stik (ki ga slišimo in v katerem se sporazumevamo doma, s svojimi starši in ostalimi ožjimi sorodniki). To je jezik, ki ga večinoma najbolje obvladamo (bolje lahko obvladamo jezik okolja) – v njem se najlažje sporazumevamo, najhitreje razmišljamo in z njim se najlažje poistovetimo. Hkrati z njim razvijamo tudi narodno identiteto in kulturo. Obvladanje maternega jezika ali jezika okolja (torej v kolikšni meri poznamo jezik oziroma

kako dobro ga govorimo) je pomembno za našo narodno identiteto. Posameznik ima lahko tudi več kot en materni jezik, s tem pa ima lahko več kot eno narodno identiteto, pri čemer ena bolj prevlada, kar je odvisno od več različnih dejavnikov.

Še pojasnilo o jeziku okolja. Jezik okolja je jezik, ki se ga govori v nekem okolju in je lahko drugačen od maternega jezika, ki ga otrok doma posluša in govori, vendar pa je otrok prej ko slej v stiku z

Literarni trak.
Foto: Bojana Peterka

okoljem, zato ga lahko obvlada enako dobro ali podobno (bolje, slabše) kot materni jezik.

Poučevanje materinščine v današnjem času

Poučevanje materinščine je v današnjem času marsikje v Evropi zahtevnejše, kot je to kadar koli bilo in kot se zdi na prvi pogled. Največjo težavo predstavljajo elektronski mediji, v katerih prevladuje angleščina kot družbeno sprejet jezik. Mladi morajo danes obvladati angleščino, če želijo slediti napredku in družbi, ki ta napredek narekuje. Elektronski mediji močno vplivajo na mlade, in sicer prek različnih aplikacij, spletnih forumov, družbenih omrežij, poleg tega pa na mlade v zvezi z uporabo jezika vplivajo tudi

posamezniki, tako imenovani 'influencerji'. Ker mladi radi sledijo novostim ter radi posnemajo mlade, navidezno srečne in uspešne ljudi, jim bodo sledili tudi v jeziku, kar pa lahko dolgoročno resno ogrozi uporabo maternega jezika, ki ni angleščina. Tako mladi vsakodnevno uporabljajo določene angleške izraze v svojem govoru in sčasoma začnejo pozabljati materno besede.

Poučevanje materinščine, ki ni angleški jezik, v novodobnem času predstavlja izziv za učitelje. Učitelj mora biti pri poučevanju materinščine, ki ni angleščina, sila previden in mora izhajati iz posameznikovega praktičnega govora, to je iz sporazumevalne in jezikovne zmožnosti, četudi ta ni v skladu z materinščino, saj lahko v naspornem primeru angleščini še bolj utre pot v vsakodnevnem sporazumevanju, materinščino pa tako še bolj potisne v ozadje.

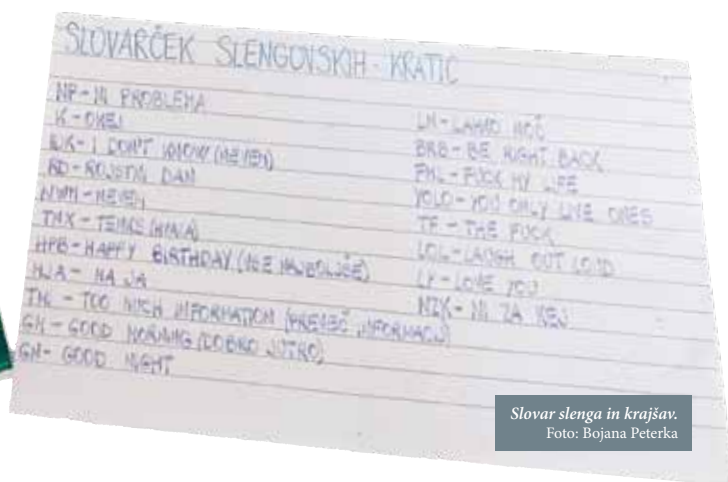
Pri mladih se danes bolj kot kadar koli prej tako v pisnem kot v ustnem sporazumevanju uporabljajo krajsave, ki ponavadi izhajajo iz angleškega govornega okolja. Stroka danes ne zmore več tako hitro slediti nastajajočim spremembam jezika, zato je treba

določene jezikovne vzorce pustiti, preden se mlade zatre v njihovi materinščini.

Tudi Marko Stabej meni, da pridobivanje zmožnosti posameznikovega govora ne sme potekati v okviru idealizirane popolne jezikovne zmožnosti, temveč moramo načrtovati realne jezikovne in sporazumevalne potrebe glede na družbeni kontekst (Stabej, 2001).

Poučevanje materinščine – slovenščine in narodna identiteta

Poučevanje slovenščine je pomembna in odgovorna naloga učiteljev slovenistov, še posebej danes, ko naš jezik izgublja pomen in

Slovar slenga in krajšav.
Foto: Bojana Peterka

spoštovanje tudi v družbi izobražencev, kar je še posebej zaskrbljujoče. Medtem ko so elektronski mediji že poplavljeni z angleščino, lahko vidimo, da se v zadnjih nekaj letih pri nas tudi najvišja institucija izobraževalne dejavnosti (slovenska univerza) in znanstvenoraziskovalna dejavnost borita s prevlado angleščine, s tako imenovano anglicizacijo. Mnogi strokovnjaki s področja jezikoslovja in književnosti tako v različnih medijih opozarjajo na vlogo in pomen slovenščine na najvišji stopnji izobraževanja in v javnosti (mediji) ter na negativne posledice, ki jih lahko ima anglicizacija za družbo kot celoto oziroma za slovenski narod.

Še najbolj ekspliciten o tem je bil jezikoslovec Marko Snoj na posvetu o obstoju materinščine. Povedal je: »Slovenski narod obstaja zaradi slovenskega jezika. To se pravi, da je država utemeljena na slovenskem jeziku, in če slovenski jezik pade, pade slovenska država« (v Jerebič, 2019).

Poučevanje materinščine – slovenščine v osnovni šoli

Učenci se z izrazom materni jezik srečajo na predmetni stopnji. Pri poudarjanju pomena materinščine v povezavi z narodno identiteto ima učitelj na razpolago več orodij, s katerimi lahko uresničuje ta cilj. Le-ta se lahko izvaja tako pri književnem kot jezikovnem pouku.

V okviru književnega pouka se dá za narodno identiteto največ narediti v zaključnem razredu. Učitelj tako pri literarnozgodovinskih obdobjih z različnimi deli in avtorji vseskozi poudarja vlogo in pomen slovenščine. S pomembnejšimi slovenskimi avtorji in njihovimi deli (Primožem Trubarjem, Valentinom Vodni-

kom, Antonom Tomažem Linhartom, Francetom Prešernom in Ivanom Cankarjem) skuša učence ozaveščati

Pri poudarjanju pomena materinščine v povezavi z narodno identiteto ima učitelj na razpolago več orodij, s katerimi lahko uresničuje ta cilj.

o slovenskem narodu in domovini, s tem pa krepi njihovo zavest o slovenskem jeziku, slovenski kulturi in slovenskem narodu. Kot naloge pri pouku ali kot domače naloge lahko učencem dá na razpolago nekaj naslovov, na katere morajo potem napisati bodisi pesem bodisi krajsi sestavek. Gre za ustvarjalne naloge, ki spodbujajo narodno zavest. Učenci lahko ustva-

Poimenovanja učencev za besede učenec, knjiga, drevo.
Foto: Bojana Peterka

rijo slikovni literarni trak kot nekakšen pregled zgodovine slovenskega jezika in kulture. Učencem je treba poudariti vlogo in pomen literature v nekem narodu ter jim pojasniti, v kakšni povezavi sta književnost in družbena razvitost naroda. Kot pomembno orodje za dvig narodne identitete pa lahko učitelj uporabi domače branje, pri čemer daje poudarek slo-

Današnji učitelji slovenščine imajo torej pomembno vlogo, da poskrbijo za ljubezen do maternega jezika, ki se zaradi množične uporabe angleščine v elektronskih medijih bori za svoj obstoj.

venskim klasičnim in sodobnim avtorjem oziroma njihovim delom. Vodilo pri tem je, da učencem dá tako klasične kot aktualne, tematsko zanimive in berljive knjige, pri tem pa naj upošteva razvojno stopnjo oziroma starost učencev.

Pri jezikovnem pouku je treba slediti načelom avtentičnega pouka, torej je treba izhajati iz resničnosti in praktičnosti. Učence naj se ne zatira in omejuje pri rabi njihove govorice. Sicer jih je treba učiti knjižnega jezika, vendar je to treba narediti na nek subtilen način. Tako jim na primer pri poudarjanju pomembno-

sti knjižnega jezika učitelj lahko prikaže izrazito neknjižno besedilo (najbolje kakšno narečno, ki vsebuje zelo veliko tujih izrazov in ga učenci ne poznajo), ki naj ga skušajo pretvoriti v knjižni jezik. Treba pa jim je tudi razložiti, da je jezik živa tvorba, ki se z govorcami nenehno razvija in spreminja, ter da je v govoru včasih bolje uporabiti kakšen neknjižni izraz, ki ga bo okolica razumela, kot da bi šli »z glavo skozi zid«. Izhajajoč iz avtentičnosti in sprejemanja učenčeve govorice, lahko učitelj v zaključnem razredu dá nalogo, naj izdelajo slovar slengovskih izrazov ali slovar krajšav. V 6. razredu pa lahko na primer dá ustvarjalno nalogo, naj učenci najdejo svoja poimenovanja za posamezne besede. Vse naloge so dane z namenom, da učenci vzljubijo učenje maternega jezika, saj bodo lahko le s tem stopnjevali znanje slovenskega jezika, katerega obvladanje je v zadnjih nekaj letih precej upadlo.

Današnji učitelji slovenščine imajo torej pomembno vlogo, da poskrbijo za ljubezen do maternega jezika, ki se zaradi množične uporabe angleščine v elektronskih medijih bori za svoj obstoj. Slovenščina kratkoročno sicer ni ogrožena, a se bo zaradi različnih dejavnikov (prilagojena svetovnemu napredku) čez 100 let spremenila, kako in v kolikšni meri, pa je odvisno od današnjih mladih in njihovih potomcev. A že danes učitelji ne smejo

biti presenečeni, ko bodo pri ocenjevanju znanja iz svojega predmeta imeli učenca, ki se ne bo spomnil slovenskega izraza ter jih bo prosil, ali jim lahko to pove v angleščini. Pa vendar ničesar ni treba obsojati, saj lahko s tem naredimo več škode. Jezik smo mi sami, saj nas oblikuje tako osebnostno kot narodnostno, zato je pomembno, da so učitelji zgled učencem v uporabi materinščine in da jasno izražajo svojo ljubezen do slovenskega jezika. Raje bodo imeli učenci slovenščino kot učni predmet, manj bodo uporabljali angleščino in slovenščina tako ne bo izginjala. ◀

Literatura

- Fatur, S. (2001): Jezik kot materinščina. V: Ivšek, M.: *Materni jezik na pragu 21. stoletja*. Zbornik mednarodnega seminarja Materni jezik na pragu 21. Stoletja. Portorož, december 1999. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 365–372.
- Jerebič, M. (2019): *Dovolj je! Tokrat zaradi izrivanja slovenščine z univerz*. Pridobljeno 6. 10. 2019 na spletni strani <http://radio.ognjisce.si/sl/216/aktualno/30155/>.
- Stabej, M. (2001): Spod maternega krila v lastne hlače (materni jezik, državni jezik – med intimnim in javnim). V: Ivšek, M.: *Materni jezik na pragu 21. stoletja*. Zbornik mednarodnega seminarja Materni jezik na pragu 21. stoletja. Portorož, december 1999. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 20–31.

Prispevek je v celoti objavljen:

Peterka, Bojana (2019): Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom. V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 141–147. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Domoljubje se kali v domačem kraju

■ **Veronika Koselj**, prof. razrednega pouka, je učiteljica razrednega pouka na *Osnovni šoli prof. dr. Josipa Plemlja Bled, podružnična šola Bohinjska Bela*. Ima 26 let izkušenj s poučevanjem na razredni stopnji tako na matični kot na podružničnih šolah.

Podružnične šole lahko učencem nudijo ozračje domačnosti. Z vpetostjo šole v kraj se učenci učijo živeti v skupnosti in jo sooblikovati. Prispevek predstavlja primere sodelovanja s krajem na podružnični osnovni šoli Bohinjska Bela. Podrobneje je predstavljenih nekaj naših dejavnosti s kulturnega področja, preko katerih so učenci spoznavali zgodovino šole, predstavili svoj kraj ter z medgeneracijskim sodelovanjem v muzikalu poudarili pomen domoljubja.

Dejavnosti učencev v lokalnem okolju

Naše šolsko leto v različnih obdobjih zaznamuje dejavnosti, ki učence povezujejo in preko katerih sodelujejo z različnimi skupnostmi izven šole. Učenci se povezujejo v okviru šolske skupnosti, sodelujejo z enoto vrtca, s krajevnim kulturnim društvom, prostovoljnimi gasilskim društvom, vojašnico in krajevno skupnostjo. S tem dejavno sooblikujejo odnose v svojem kraju.

Že prvi dan šolskega leta prvošolcem pripravimo topel sprejem s kulturnim programom. To je praznik za nas vse, saj v našo šolsko skupnost sprejmemo nove člane. V

naši šoli sta dva od treh oddelkov kombinirana. Prednost kombiniranih oddelkov je v povezovanju, medsebojnem spodbujanju in pomoči med učenci različnih razredov. Kombinirana sta tudi oddelka podaljšanega bivanja. Tudi športne dneve imamo skupne. Vse to omogoča druženje in povezovanje učencev različnih razredov.

Vsako leto v decembru in na koncu šolskega leta pripravimo tudi srečanje s starši, s čimer krepimo povezanost naše šolske skupnosti.

Šola in vrtec sta pri nas v isti stavbi. Otroci iz vrtca in šolarji se dnevno srečujejo, predvsem v času podaljšanega bivanja se na igrišču tudi skupaj igrajo. Starejši samoini-

ciativno prevzemajo skrb za mlajše, mlajši se spontano učijo od starejših. Vrsto let smo enkrat mesečno skupaj peli ljudske pesmi in tako oživljali našo bogato kulturno dediščino. Vsako leto skupaj pripravimo proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku. Pripravimo tudi pustni sprevod po vasi z rajanjem v vaškem jedru. Spomladi v domu krajanov pripravimo prireditve za žene in matere. Skupaj urejamo tudi šolski zeliščni in cvetlični vrt.

Vsako leto šolarji sodelujejo s krajevnim kulturnim društvom na krajevni komemoraciji, na krajevni proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku, pa tudi na posebnih dogodkih, npr. koncertih ali otvoritvah razstav.

Več naših učencev se dejavno vključuje v podmladek prostovoljnega krajevnega gasilskega društva. Skupaj z gasilci izvedemo vajo evakuacije, predstavijo nam svoje delo, gasilski dom, vozila in pripomočke, učenci se preizkusijo v gašenju ognja. Pomen dela gasilcev so učenci posebej začutili, ko je izbruhnil požar v krajevnem kulturnem domu. Gasilci so s požrtvovalnim delom rešili, kar so mogli. Preprečili so, da bi požar zajel okoliške hiše.

Na Bohinjski Beli imamo tudi vojašnico. Tam so nam vojaki pripravili športni dan, na katerem so učenci v delavnicah spoznavali urjenje in delo vojakov ter njihovo opremo in vozila. Preizkusili so se tudi v nekaterih vojaških spretnostih. V vojašnici je naš pevski zbor že večkrat nastopil na prireditvah ob njihovih obletnicah.

Dejavni člani krajevne skupnosti nam radi priskočijo na pomoč v delavnicah ob različnih dnevih dejavnosti. Tako so učence že učili izdelovanja punčk iz cunj, šivanja, izdelovanja lesene krmilnice za ptice, peke kruha in priprave zeliščnih namazov.

Posebej pa krajanje poveže vsakoletni krajevni praznik Marjetin sejem. Učenci celo

Pogovor s teto Šolo.
Foto: arhiv POŠ Bohinjska Bela.

sredi poletnih počitnic pridejo na vaje in nastop v kulturnem programu, ki je del prireditve.

Učence učimo solidarnosti najprej v medsebojnih odnosih, pa tudi v odnosih do obrobni skupin. V sodelovanju s Krajevno organizacijo Rdečega križa učenci izdelujejo voščilnice za ostarele krajanje in nastopajo v domu starejših v Radovljici. Pod okriljem Karitas izvedemo *Tek podnebne solidarnosti* in sodelujemo v akciji *Pokloni zvezek*. S skupino starejših učencev smo obiskali tudi stanovanjsko skupnost enote centra za usposabljanje, delo in varstvo na Bohinjski Beli. Ko je bil pred nekaj leti v požaru uničen krajevni kulturni dom, smo v sodelovanju z vrtcem pripravili krajevno dobrodelno prireditev ter tako po svojih močeh prispevali h graditvi novega doma.

Zgodovina šole

Na krajevni prireditvi ob obletnici šole na Bohinjski Beli smo v kulturnem domu zgodovino šole predstavili z dramatisacijo. Učenci so uprizorili pogovor s teto Šolo, kjer so ji po domače zastavljali vprašanja, ona pa jim je pripovedovala o svojih bogatih doživetjih. Na ta način smo učencem približali del šolske zgodovine na njim lažje razumljiv način. Pri tem smo želeli preteklost povezati s sedanostjo, saj je posebljena teta Šola učencem pripovedovala spomine na svoja doživetja. Učenci so med pripravami na nastop z velikim zanimanjem sprejemali informacije o nekdanji šoli. Tudi svoje starše in stare starše so povprašali, kako je bilo, ko so oni obiskovali našo šolo. V šolo so prinesli njihove predmete, ki so jih tu uporabljali včasih. Nekdanjo šolo so primerjali z današnjo in pripovedovali, kaj se jim je zdelo zanimivo, kaj jih je presenetilo, v čem je današnja šola drugačna, kaj je danes lažje, boljše. Pripovedovali so tudi, kaj jim je v nekdanji šoli všeč, kaj bi ohranili in kaj spremenili.

Na podlagi zapisov v šolski kroniki sem napisala scenarij za uprizoritev pogovora učencev s teto Šolo. Učenka iz petega razreda je v vlogi tete Šole s sabo pripeljala star lesen voziček, v katerem so bili predmeti iz nekdanje šole. Učenci so izdelali sceno za odrsko postavitev.

K živosti pogovora je pripomogla raba lokalnega govora, ki ustvarja ozračje do-

mačnosti. Z njim se učenci identificirajo, saj ga uporabljajo doma in v medsebojnih pogovorih. Hkrati pa ga prepoznavajo kot vrednoto svojega okolja, ki skupaj z lokalnimi govori drugih področij predstavlja bogastvo slovenskega jezika. Preteklost smo učencem približali tudi s folklornimi oblačili, poleg tega pa smo deklicam lase spletli v kite. Tako so se učenci bolj vživeli v nekdanjo šolo.

Spoznavanje domačega kraja

Pripovedka o Babjem zobu nad Bohinjsko Belo je bila izhodišče za ilustracije učencev, na katerih je v njihovi domišljiji oživel Babjezobski zmaj. Pripravili so razstavo, na kateri so ilustracije sestavili v zgodbo. Skupaj z vaškimi ženami so iz filca sešili Babjezobske zmajčke.

V okoliških krajih je nekoč služboval Valentin Vodnik, ki je napisal tudi pesem Belska. V njej opeva lepoto Bohinjske Bele z okolico. Pesem je postala himna Bohinjske Bele. Učenci so se je naučili in z njo so nastopali na prireditvah.

Tudi sami so pri pouku slovenščine ustvarjali pesmi o svojem kraju. Ob tem so bili pozorni na značilnosti svojega kraja in na to, kako ga doživljajo sami. V pesmih so napisali, kaj vse se jim v domačem kraju zdi pomembno, značilno, lepo, posebno. Svojo pozornost so usmerili na bogastvo naravne in kulturne dediščine svojega kraja. V pesmih so izrazili tudi svoj odnos do domačega kraja. V njih so pokazali, da jim je ta kraj zelo všeč in da radi živijo v njem. Ob obletnici šole so se prvošolci eno od pesmi naučili deklamirati in so jo ob koreografiji predstavili na krajevni prireditvi.

Muzikal

Velik, zahteven in odmeven projekt medgeneracijskega sodelovanja je muzikal *Čarovnik iz Oza*, ki je plod sodelovanja med našo podružnično šolo in Kulturnim društvom Bohinjska Bela. Z muzikalom smo želeli povezati različne generacije v skupnem projektu, hkrati pa z izbiro vsebine poudariti vrednote prijateljstva, poguma, sodelovanja, medsebojne pomoči in domoljublja. Večmesečna priprava z učenjem pesmi in plesov, skupnimi vajami na odru ter pred-

stave so zahtevale veliko truda, časa in usklajevanja, hkrati pa so nas povezale in osrečile. Učenci so se v tem procesu učili odgovornosti, timskega dela, usklajevanja, strpnosti, sodelovanja, razvijali so pripadnost, ustvarjalnost, prizadevali so si za

Otroci iz vrtca in šolarji se dnevno srečujejo, predvsem v času podaljšanega bivanja se na igrišču tudi skupaj igrajo. Starejši samoiniciativno prevzemajo skrb za mlajše, mlajši se spontano učijo od starejših.

skupen cilj ter gradili pozitivno samopodobo. Pri pripravi in izvedbi muzikala je sodelovalo enainpetdeset ljudi vseh generacij, od tega osemnajst učencev naše podružnične šole. Učenci so uživali v igranju, petju, plesu in so radi nastopali.

Zaključek

Podružnična šola, kjer se med seboj vsi poznamo, je prostor graditve skupnosti, ki se od doma in vrtca širi naprej. Povezanost podružnične šole s krajem je pomembna stopnja v življenju učencev, saj jim pomaga graditi osebnost v sodelovanju z drugimi, pripadnost kraju, rodu in domovini Sloveniji ter jih uči prispevati svoj delež k oblikovanju skupnega prostora. Tako mlade pripravljamo za naslednje korake, ko se s prehodom na matično šolo njihovo obzorje širi. Želimo in upamo, da bodo ukoreninjeni in utemeljeni v ljubezni do domačega kraja rasli v zrele in odgovorne državljane. ◀

Viri

- *Delovno gradivo za modul Tradicija* (2015). Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.
- Ferjančič, Primož (2010): Postati državljan. V: *Vzgoja*, letnik 12, št. 47, str. 10–12.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli*. Ljubljana: Založništvo Jutro, Inštitut Franca Pedička.

Prispevek je v celoti objavljen:

Koselj, Veronika (2019): Domoljubje se kali v domačem kraju. V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 316–324. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

»Dom naš res prekrasen je, rod naš prepočasen je.« (Gregorčič)

■ **Meta Rožac Panger**, prof. razrednega pouka, je učiteljica v prvi triadi na *Osnovni šoli Elvire Vatovec Prade*. Izkušnje ima tudi z novinarstvom, redno objavlja prispevke v zbornikih mednarodnih konferenc.

Sodobna družba se sooča s krizo vrednot, kar na različne načine vpliva tudi na celoten pedagoški prostor. Posameznik deluje v skupnosti učečih se, ki jo sooblikujejo šolski, lokalni, narodni in vse bolj tudi širši družbeni prostor, zato je pomembno kot vrednoto izpostaviti ne le znanje, marveč celoten proces pridobivanja znanja. Če je osnovni namen šolanja učenje, potem naj se spremembe začnejo pri učenju, učnem procesu.

Učenje kot vrednota

Učni proces je vselej skrbno načrtovana, obenem pa nepredvidljiva in odprta situacija, v kateri naj bo učitelj tisti, ki predvsem opazuje in usmerja ter ustvarja pogoje, da govorijo (razmišljajo) učenci. Učitelj mora preseči okvir učnih metod in tehnik, sicer lahko v učni proces, hote ali nehoče, vnese elemente dresure. Če učencem pokaže, da se mu zdi vredno, kar počne/počnejo, da je tudi sam željan znanja, ter pri tem izkazuje ljubezen, potrjuje, da je pot znanja neskončna, ljubezen pa brezpogojna. V takih okoliščinah lahko skupaj z učenci načrtuje, izvaja in vrednoti učni proces, oblikuje inovativne načine dela ter ustvarja skupnost učečih se, v kateri je doseganje standardov samoumevna posledica zdrave učne situacije. Obenem sledi priporočilom sodobne znanosti, ki posebej izpostavlja znanje o učenju (metakognitivne procese učenja), pomen učeče se skupnosti in samoregulacije učenja ter medvrstniško sodelovanje. Novejša piramide učenja kažejo, da je učenje najbolj učinkovito tedaj, ko učimo druge. V tej kognitivno-socialni situaciji naj bi bilo pomnjenje kar 90-odstotno (The Learning Pyramid, 2019). Ne gre za zmanjšano vlogo učitelja na račun vloge učencev, temveč je v ospredju znanje, pridobljeno v skupnosti. Pomembni so spoznanja in nove izkušnje, preko katerih posameznik raste in postaja modrejši ter zato tudi bolj zrelo dojema učenje in proces učenja.

V nadaljevanju je prikazano, kako učitelj skupaj z učenci oblikuje učečo se skupnost s poudarkom na ljubezni do domovine in države.

Pouk s klasiki slovenske književnosti

Izhajajoč iz dejstva, da je vsak znanstvenik, pisatelj ali umetnik najprej človek, lahko učitelj učencem predstavi tudi tiste ustvarjalce, katerih idej in del še ne zmorejo v polnosti razumeti. Vselej lahko namreč razumejo, da gre za ljudi, ki so sledili temu, kar jih je gnalo, ki so v določenem kraju in času živeli za vrednote ter pustili neizbrisen pečat svojemu narodu in človeštvu. Od tu je samo še korak do hrepenenja učencev po znanju in drugih vrednotah.

Učenci imajo veliko skupnega z ljudmi, ki so pisali zgodovino. Od odraslih je odvisno, ali bodo v sebi odkrili tisto, kar jih bo vse življenje spodbujalo k dobremu in koristnemu. Zato je pomembno, da učitelja zanima, kaj učenci doživljajo in kaj jih žene, da radi počnejo določeno stvar.

Pomolčev Šimen z Vrsnega

Ko so drugošolci v okviru opismenjevanja spoznali pesnika Simona Gregorčiča in njegov čas, jih je najprej navdušil njegov odnos do narave in domovine. O njem so se želeli čim več naučiti. Preplavila sta jih dva ključ-

na elementa učečega se človeka: čudenje in hrepenenje. Zahrepeneli so po tem, da bi spoznali Gregorčičeve pesmi in tudi sami pisali. Začutili so, da pisanje ni breme in da je lepo ubesediti, kar znaš ali čutiš. Obenem so ob odlomkih, ki jih niso povsem razumeli, dojeli neskončnost znanja, vendar se ob tem niso počutili manjvredne. »To bomo razumeli, ko bomo starejši,« so drug za drugim z zanosom pripominjali.

Gre za naravno pot usvajanja znanja glede na starost in sposobnosti učencev, ki priznava, da je znanje pogojeno (z izkušnjami, voljo ter zmožnostmi posameznika in skupnosti), a hkrati neomejeno, neskončno.

V kontekstu državne in domovinske vzgoje je pomembno književnika čim bolj nazorno oziroma življenjsko umestiti v čas in prostor, v katerem je živel. Za mlajše učence so pomembni drobni detajli iz vsakdanjega življenja: kako je pesnik živel, kod je hodil, o čem je sanjal. Drugošolci so bili osupli nad

Preplavila sta jih dva ključna elementa učečega se človeka: čudenje in hrepenenje. Zahrepeneli so po tem, da bi spoznali Gregorčičeve pesmi in tudi sami pisali.

podatkom, da se je na Katarinijevem trgu v Gorici, kjer je Pomolčev Šimen z Vrsnega daljnega leta 1906 ležal na parah, zbralo kar 4000 ljudi (Pesnik Simon Gregorčič, 1906). Zanimalo jih je, kako je ta velika množica v času vozov in konj prispela v Gorico.

Pomembno je, da učenci na lastni koži začutijo, da res »ni kraja mi krasnejšega« in »ni ljudstva mi milejšega« (S. Gregorčič), da obišejo pesnikove kraje in jih doživijo na podoben način, kot jih je doživljal on sam. Učenci iz Sv. Antona pri Koprju so v okvi-

ru literarnega tabora pesnili in pisali med oljčniki in vinogradi ter se ob Solkanskem mostu spraševali: »Kako so vanj vgradili 4500 tako težkih kamnov, ko še niti tovarnjakov niso imeli?« Njihovo opazovanje je bilo usmerjeno: iskali so tisto, kar je navdihovalo pesnika Gregorčiča.

Misel drugošolca ob pesnikovi *Soči* pojasni, da je skrb učiteljev o nujnosti izbire literarnega besedila, ki bi ga učenci v celoti razumeli, nepotrebna: »Veliko besed nisem razumel, v glavi pa sem si narisal celo Sočo.«

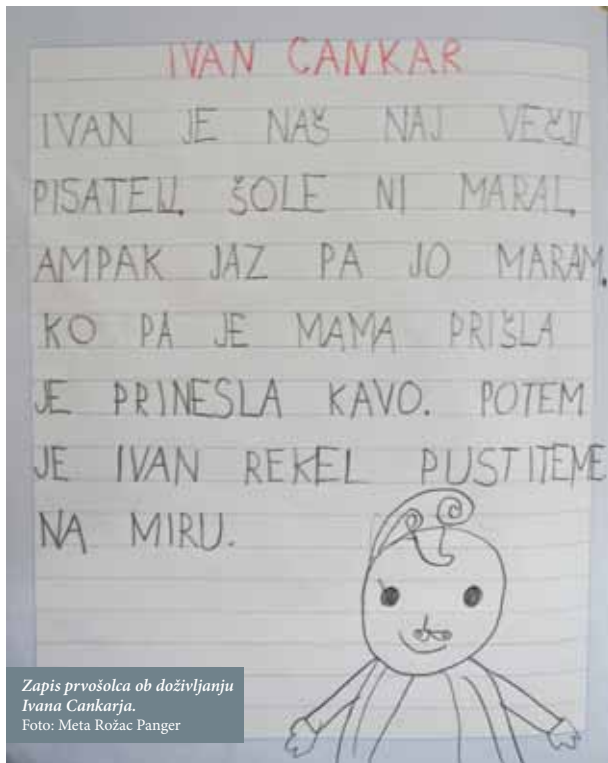
Učenci so ob srečanju z Gregorčičem ustvarili veliko kakovostnih umetnostnih in neumetnostnih besedil. Izdelali so natančno maketo Kobarida s kostnico in pesnikovim kipom ter model Solkanskega mosta z umetniškimi deli Soče, grbi goriških krajev, s pesnikovimi portreti in citati.

Učne dejavnosti so vsebinsko presegle splošen okvir drugega razreda in učencem odprle nove možnosti za raziskovanje književnosti. Uporabljene didaktične metode so pri vseh sodelujočih spodbudile zanimanje za samoregulacijske procese učenja in pridobivanja znanja. Z veseljem so se posvetili ustvarjalnemu pisanju in svoja besedila dlje časa prebirali, popravljali ter estetsko in vsebinsko nadgrajevali. Samoiniciativno so iskali ponarodele Gregorčičeve pesmi in jih prepevali. Nekaj učencev je ob pesmi Veseli pastir predstavilo Gorenjsko, pomembnejše kraje in Prešerna. Doktor Fig iz Vrbe je nastopil tudi v medvrstniških delavnicah *Povodni mož malo drugače*, ki so jih drugošolci pripravili skupaj z učenci višjih razredov.

Ivan Savelj z Vrhnike

Za razliko od Gregorčiča, čigar množica preprostih besedil je ponarodela, sta Cankarjev jezik in svet najmlajšim v devetletki težko predstavljava. In vendar se pogosto zgodi, da pisatelja z velikim navdušenjem sprejmejo ravno v prvem razredu. Cankar je znal s svojo tiho držo in izbranimi besedami vselej veliko povedati. Ta misel je bila izhodišče za obravnavo največjega slovenskega pisatelja s prvošolci. Pred učence je

bila postavljena zbirka njegovih del. V tišini so pristopili in začeli drug za drugim polagati roke na knjige. Po nekaj minutah je nekdo izmed njih pripomnil: »Kako je mogoče, da je vse to napisal en sam človek ...?« Slišali so odlomek in osupljivo pripomnili (skupina učencev): »Piše zelo natančno. Če bi vse to narisali, bi nastala velika risba.«

Zapis prvošolca ob doživljanju Ivana Cankarja.
Foto: Meta Rožac Panger

Pozorno so prisluhnilo nadaljnjemu branju. Da bi ohranili to igrivost in Cankarjevo veličino obenem, je bila uvedena metoda dveh magnetov – razumskega in igrivega. Pri Cankarju je prvega predstavljala njegova najpogosteje uporabljena fotografija (s pripisom »Največji slovenski pisatelj«), drugega pa fotografija starejšega učenca, ki si je nadel radirko v obliki brkov, podobnih Cankarjevim (s pripisom »Človek s čudovitimi brki«). Magneta sta učence spodbudila k spontanemu pisanju. V učni proces sta vnesla elemente humorja in pri učencih spodbudila zaupanje v lastne literarne zmožnosti. S tem ko so si nadeli Cankarjeve brke, so se poistovetili tudi z njegovo zmožnostjo ubesedovanja in pisanja. Ker so se ravno opismenili in pisanja še niso bili večji, so si nekateri pomagali s slikopisom. Nastala so zanimiva besedila.

Sledilo je vrstniško vrednotenje, ko so učenci drug drugemu povedali, v čem se jim zdi posamezno besedilo dobro in kakšne izboljšave predlagajo, ter likovno ustvarjanje *Cankar v glini ali glina v Cankarju*.

Sklepna misel

Da »dom naš res prekrasen je« (Gregorčič), ni treba posebej poudarjati. Izpostaviti pa velja dejstvo, da slovenski šolski prostor v splošnem še vedno raje in hitreje sledi tuji lepoti kakor domači. Tudi širši družbeni prostor kaže podobno sliko: človek dobi občutek večje odprtosti za sprejemanje tujega kakor za izpostavljanje domačega, naj bo to jezik, književnost, način poučevanja ali preprosto življenja kot takega.

Sistematično vnašanje slovenskih književnih klasikov in kulturne dediščine v učno-vzgojne vsebine prve triade prinaša spodbudne rezultate. Občasno je učence težko ogreti oziroma učitelji potrebujejo za to več časa. Zadnja leta pa je njihovo doživljanje zato toliko globlje in pristnejše. Nikakor pa ni moč trditi, da mladi »rod naš prepočasen je« (S. Gregorčič).

Temu v veliki meri botrujeta tudi medvrstniško učenje in aktivna vključenost učencev v učni proces, ki ju je v sodobni pedagoški praksi vse bolj zaznati. Govorimo namreč o vzgoji za vrednote. Tega, kar je vredno, se ne da posredovati, to mora učitelj živeti, k sobivanju/ustvarjanju pa pritegniti tudi učence. ◀

Viri in literatura

- Gregorčič, Simon idr. (2014): *Izbrane pesmi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pesnik Simon Gregorčič (1906). V: *Primorec*, tečaj XIV, št. 48, izdano 30. 11. 1906. Pridobljeno 28. 1. 2018 na spletni strani: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-8ZMZ7NFG>.
- *The learning pyramid*. Pridobljeno 1. 10. 2019 na spletni strani: <https://www.educationcorner.com/the-learning-pyramid.html>.

Prispevek je v celoti objavljen:

Rožac Panger, Meta (2019): »Dom naš res prekrasen je, rod naš prepočasen je« (Gregorčič). V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 156–163. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Niti v sanjah si nismo predstavljali, kaj nam bo uspelo

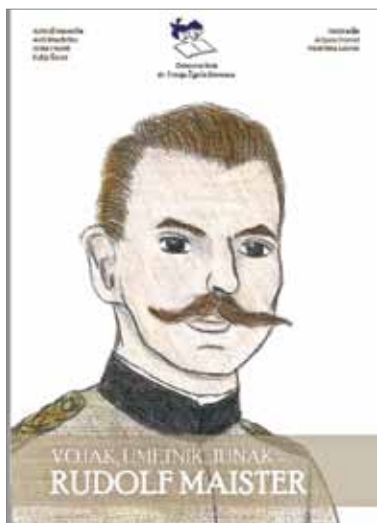

Kako je osnovnošolcem uspelo ustvariti zbirko domoljubnih slikanic iz lokalne in nacionalne zgodovine

■ **Aleš Marđetko**, prof. zgodovine in geografije, je predmetni učitelj zgodovine, geografije ter predmeta državljanska in domovinska kultura ter etika na Osnovni šoli dr. Franja Žgeča Dornava. Ima petnajst let izkušenj z delom v šolstvu.

Namen članka je prikazati, kako je avtorju kot učitelju in skupini osnovnošolcev uspelo iz preproste ideje oziroma pobude ustvariti zbirko treh slikanic o novejši zgodovini Slovenije. Pobuda za ustvarjanje je posledica pomanjkanja literature, primerne za osnovnošolce, ki bi obravnavala prelomne dogodke nastajanja slovenske države in zgodovine lokalnega okolja. Ker jih je ta tematika zanimala, dostopna literatura pa se jim je zdela pretežka in preveč strokovna, so se mladi odločili, da bodo sami ustvarili slikanice.

Glavna ugotovitev je, da se otroci zelo zanimajo za domoljubne teme, da so voljni ustvarjati in se učiti več kot le predpisano tematiko v šolskih programih in da si drznejo ustvariti več, kot si odrasli predstavljamo.

Od kod ideja za vsebino knjig in slikanic

Glavni motiv za začetek dela je bila ugotovitev učenk, da je danes zelo malo mladih, ki se lotijo pisanja o domoljubju. Da je malo mladih, ki pogledajo kapelo v domači vasi. Da je danes malo mladih, ki bi se lotili pisanja o nastanku Slovenije. Da je sicer ogromno literature na to temo, ampak je ta

preveč strokovna in preobsežna za mlade, zaradi tega pa ne posežejo po njej ali jih to celo odvrne, da bi se začeli zanimati za te teme.

Drugi motiv je bil, da občino Dornava bogatijo številna nabožna znamenja, o katerih pa občani ne vedo praktično nič.

Tretji motiv je izhajal iz naše največje znamenitosti, baročnega bisera, dvorca Dornava, ki je prepuščen propadanju. Zaradi nedostopnosti se zanimanje zanj zmanjšuje, s tem pa tudi védenje o njem, njegovi vsebini, vrednosti in zgodovini. Zato smo rekli temu 'ne' in se odločili, da ta biser predstavimo v okviru ljubuzenske zgodbe, ki bi pritegnila mlade bralce.

Naše slikanice in knjige

Vojak, umetnik, junak – Rudolf Maister

Pisci besedila Alina Hojnik, Katja Šacer in Aleš Marđetko ter avtorici ilustracij Arijana Horvat in Valentina Lovrec so v slikanici z naslovom *Vojak, umetnik, junak – Rudolf Maister* (2014) suvereno in natančno povzeli življenje generala in pesnika Rudolfa

Maistra. Njihov prvoosebni junak niza dogodke iz svojega življenja. Ker pripovedovalec ni niti papirnat niti dolgočasen, je njegova zgodba zanimiva. Ko je podkrepljena še z ilustracijami, slikanica zaživi polnokrvno življenje. Avtorji omenjenega dela so si sicer naložili težko literarno-zgodovinsko nalogo, a so jo odlično izpeljali, saj njihov pristop temelji na verodostojnih podatkih. Besedilo je napisano z izbranim besediščem, značilnim za sedanjo mlado generacijo. Knjiga bo zagotovo imela svoj krog bralcev, ki pa po branju ne bodo ostali ravnodušni.

Miha spozna, kako je nastala Slovenija

Avtorici slikanice z naslovom *Miha spozna, kako je nastala Slovenija* (Marđetko idr., 2015) sta Jana Meško in Tajda Špes. Pri pisanju besedila je sodeloval še mentor Aleš Marđetko.

V slikanici je še posebej navdušujoča ilustracija. Četudi gre za zgodovinsko kronologijo o nastanku države Slovenije, je pristop k pisanju dokaj originalen, samosvoj. Naslovni junak s pomočjo dedkovih spominov odkriva skrivnosti in resnico o nekdanji in sedanji državi. Avtoricama pri

opisovanju dogodkov ne zmanjka niti domišljije niti resnobe.

Knjiga je imeniten pripomoček pri predmetih, pri katerih se učenci osnovnih šol seznanjajo z družbo, okolico in zgodovino. Ilustracije so izrazite, likovno domišljene in z jasnimi sporočili. Avtorici sta risbe obogatili s fotografijami in drugimi likovnimi izrazi, kar pomeni, da v knjigi zasledimo tudi kolaže.

Slikanica je dokaz, da so odveč sodbe in predsodki o osnovnošolcih in mladih, češ da premalo poznajo zgodovino svoje države in njene simbole.

Miha spozna, kako je potekala vojna za Slovenijo

Miha po dedkovi pripovedi o nastanku naše države Slovenije celo noč ni in ni mogel zatisniti očesa. Po glavi so se mu podile slike vojne. Tako se je takoj zjutraj zapodil v hišo, kjer bivata dedek in babica, da bi mu dedek povedal kaj več o vojnem dogajanju. Knjižica je nadaljevanje knjižne uspešnice Miha spozna, kako je nastala Slovenija (Mardetko idr., 2016). Avtorji so ugotovili, da veliko mladih ne pozna zgodbe o tem, kaj se je dogajalo med osamosvojitveno vojno za Slovenijo. Ugotovili so tudi, da ima lahko ena knjižica ogromen odmev in da se domovinska zavest lahko širi.

Miha spozna Evropsko unijo

Slikanica *Miha spozna Evropsko unijo* (Mardetko idr., 2017) prijetno nadaljuje zgodbo iz prvih dveh knjižic ter deluje sveže in razigrano. Knjižica govori o nastanku, značilnostih, idejah in ciljnih Evropske unije.

Ljubezenske skrivnosti dvorca Dornava

Knjiga *Ljubezenske skrivnosti dvorca Dornava* (Hojnik idr., 2015) govori o tem, kako se

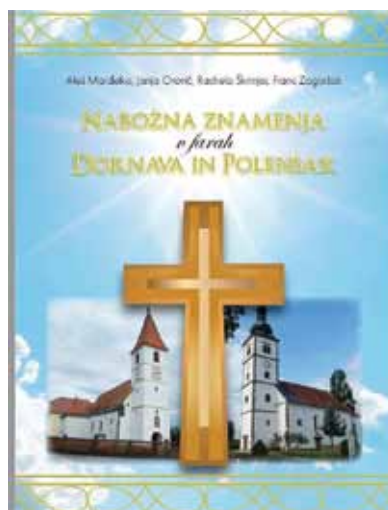
mlada zgodovinarica ujame v vrtnice časovnega stroja med 21. stoletjem in barokom. Raziskovalna naloga jo ponese med baročne zidove dornavskega dvorca, kjer prične na lastni koži spoznavati dvorno življenje ter si med to dogodivščino celo privoščiti ljubezenski pobeg z plemenito baročno razigranostjo in božanskim blagoslovom. Knjiga bralca popelje v obdobje, ko je dornavski dvorec prekipeval od bogastva, umetniške dovršenosti in prikrite razigranosti v njem.

Velikan slovenske pedagogike – dr. Franjo Žgeč

Knjiga *Velikan slovenske pedagogike: življenje in delo doktorja Franja Žgeča* (Mardetko idr., 2016) je nastala ob 120. obletnici rojstva in 55. obletnici smrti pionirja pedagoške sociologije na Slovenskem, dr. Franja Žgeča iz Dornave. Doktor Žgeč je sprejemal nove tokove evropske pedagogike, jih kasneje na domačih tleh v učni praksi poskušal udejanjiti in prilagajati našim konkretnim razmeram. V svojem času je bil vizionar in vodnik slovenskega učiteljstva. Vse njegove misli so bile globoko prežete s humanizmom.

Nabožna znamenja v farah Dornava in Polenšak

Knjižica *Nabožna znamenja v farah Dornava in Polenšak* (Mardetko idr., 2016) je avtorsko delo Janje Orovič in Rachele Škrinjar. Pohvaliti velja njuno odlično poznavanje zgodovine in njun domala znanstveni pristop pri obdelavi tematike. Nabožna znamenja so obdelana zelo sistematično, ločeno po krajih v župnijah Dornava in Polenšak. Pregled je izdelan po abecednem

vrstnem redu, opremljen pa s podatki o lokacijah, s kratkim, a izčrpnim opisom sakralnega znamenja, kapelice ali križa, s časom postavitve in obnove, z namenom, imeni lastnikov in zdajšnjih skrbnikov. Avtorici sta skupno opisali in znanstveno obdelali kar 40 nabožnih znamenj. Zavezništvo, ki sta jo pokazali mladi raziskovalki, je zagotovilo, da naša dediščina še dolgo ne bo pozabljena.

Zaključek

Ker je bil naš način dela za mnoge nesprejemljiv, ker je bil izven predpisanih smernic in vzorcev, si dovolim biti izven smernic tudi pri pisanju tega zaključka.

Pri delu z otroki si drznite biti drugačni. Upajte si. Otroci si upajo več, kot si mislimo mi, odrasli.

Ta članek naj bo res primer dobre prakse, da z delom izven nekih okvirov in s proučevanjem domoljubja učence navdušimo in vzbudimo ponos ob domačem okolju in državi. Nam je to uspelo. Ponosni Dornavčani, Polenšani, Slovenci smo stali v Evropskem parlamentu in predstavili svoje delo. Bili smo ponosni, polni domoljubnega zanosa. Naše učenje ni bilo 'težko', 'tečno', 'brezvezze'. Nismo se učili klasično, ampak smo se z ustvarjalnim delom naučili še več. Takšno delo nam ni dalo samo znanja iz zgodovine, ampak tudi številne življenjske lekcije. ◀

Literatura

- Hojnik, Alina; Mardetko, Aleš; Šacer, Katja; Lovrec, Valentina (2015): *Ljubezenske skrivnosti dvorca Dornava*. Biš: Kreativna Pika.
- Mardetko, Aleš; Hojnik, Alina; Šacer, Katja; Horvat, Arijana; Lovrec, Valentina (2014): *Vojak, umetnik, junak – Rudolf Maister*. Dornava: OŠ dr. Franja Žgeča.
- Mardetko, Aleš; Hojnik, Alina; Šacer, Katja; Lovrec, Valentina (2016): *Velikan slovenske pedagogike: življenje in delo doktorja Franja Žgeča*. Dornava: OŠ dr. Franja Žgeča.
- Mardetko, Aleš; Meško, Jana; Špes, Tajda (2015): *Miha spozna, kako je nastala Slovenija*. Biš: Pika; Dornava: OŠ dr. Franja Žgeča.
- Mardetko, Aleš; Meško, Jana; Špes, Tajda (2016): *Miha spozna, kako je potekala vojna za Slovenijo*. Biš: Kreativna Pika.
- Mardetko, Aleš; Meško, Jana; Špes, Tajda (2017): *Miha spozna Evropsko unijo*. Biš: Kreativna Pika.
- Mardetko, Aleš; Orovič, Janja; Škrinjar, Rachele; Zagoršak, Franc (2016): *Nabožna znamenja v farah Dornava in Polenšak*. Dornava: Občina Dornava.

Prispevek je v celoti objavljen:

Mardetko, Aleš (2019): Niti v sanjah si nismo predstavljali, kaj nam bo uspelo. V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 377–383. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.

Od vseh na univerzi pričakujem, da vedo, kaj je prav in kaj ne

Naš pogovor: dr. Igor Papič

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Univerza v Ljubljani je vse leto odštevala dneve do praznovanja 100-letnice svoje ustanovitve. Kako je bilo z ustanavljanjem naše prve univerze? Ustanovitev slovenske univerze je bila sestavni del slovenskega političnega programa od leta 1848. Avstrijske oblasti te želje niso želele slišati. Takrat so slovenski študentje študirali na Dunaju, v Gradcu, Pragi in tudi v Krakovu. Ko je po prvi svetovni vojni monarhija razpadla in je nastala jugoslovanska država, se je pojavilo vprašanje, kje bodo predavali slovenski profesorji in kje študirali slovenski študentje. V Trstu, v Zagrebu ...? Zaradi zavzetosti Karla Verstovška, odvetnika Danila Majarona in profesorja na univerzi v Pragi Mihajla Rostoharja s podporo Korošca je – kljub obotavljanju in nasprotovanju politikov, liberalcev, dela znanstvenikov vseučiteljske komisije – vlada v Beogradu junija 1919 ustanovila Univerzo v Ljubljani (Universitas Labacensis); avgusta 1919 je bilo za pravno, filozofsko, teološko, tehnično in medicinsko fakulteto imenovanih prvih 18 profesorjev; 3. decembra pa je potekalo prvo predavanje. V letu 1919–1920 se je na univerzo vpisalo 942 študentov, leta 1938 že 2400, leta 2007 pa že 47.465 študentov.

V sredo, 23. 10. 2019, smo na slavnostnem koncertu ploskali glasbenikom Akademije za glasbo v sklopu praznovanja 80-letnice njihovega delovanja. To je bil eden izmed mnogih dogodkov ob praznovanju 100-letnice ljubljanske univerze. V prvi vrsti je sedel tudi rektor univerze dr. Igor Papič. Takole je odmeval na ta večer: »Ponosen sem bil, da naša članica praznuje 80-letnico, da je kot umetniška akademija del naše univerze, ki letos praznuje stoletnico, in da pomagamo nadarjenim glasbenikom razvijati njihov talent. Hkrati pa je seveda šlo za čisti užitek ob poslušanju vrhunskega glasbenega programa.«

Kako kot rektor doživljate praznovanje 100-letnice ljubljanske univerze?

Univerza v Ljubljani je prehodila dolgo pot, na kateri se je nemalokrat borila za svoj obstoj. S svojo avtonomno držo je tudi v manj naklonjenih časih ostala osredotočena na aktualne evropske in svetovne teme. Vselej jih je obravnavala celostno, v luči narave, družbe in posameznika. Da-

nes je ugledna, mednarodno prepoznavna univerza, ki ustvarjalno prispeva h kakovosti življenja. Za njen napredek si vsi zaposleni in študenti prizadevamo vsak dan. V čast mi je, da jo lahko vodim v času tako pomembnega jubileja in se veselim njene prihodnosti.

Kaj ta obletnica pomeni za Ljubljano in kaj za Slovenijo?

Mesto Ljubljana že dvajset let nosi naziv univerzitetnega mesta, naša univerza mu daje s številnimi mladimi iz Slovenije in tujine poseben utrip. Naši raziskovalci in alumni so gonilna sila raziskav, novih doseganj, mednarodnih dosežkov, s katerimi si Slovenija utrjuje mednarodni ugled. Ponošni smo, da že od samega začetka delovanja prispevamo k napredku države in družbe. Naša država se premalokrat zaveda, da smo univerze nosilke in proizvajalke znanja. Univerza je široka skupnost strokovnjakov, ki se ukvarjajo z znanjem zaradi znanja samega, z družbeno odgovorno uporabo znanja v skladu s širokimi gospodarskimi in kulturnimi potrebami ter s prenosom

znanja na zdajšnje in prihodnje generacije mladih. Prepričan sem, da je znanje največji potencial Slovenije. In prav po znanju in sposobnostih se lahko kosamo z najboljšimi univerzami po svetu.

Kam se glede na univerze po svetu uvršča ljubljanska univerza?

Že več let se uvrščamo na najpomembnejše akademske lestvice. Smo med tremi odstotki najboljših univerz na svetu. Ta podatek dobi še večji pomen, če upoštevamo, da smo v družbi univerz, ki iz proračunov dobijo tudi po stokrat več finančnih sredstev na študenta ali profesorja kot mi, zagotavljam pa vam, da niso stokrat boljše oz. uspešnejše univerze, kot je naša.

Katere so prednosti in katere slabosti študija na ljubljanski univerzi?

Študij na Univerzi v Ljubljani pomeni študij na eni najboljših univerz. Naša posebnost, tudi v svetovnem merilu, je, da nudimo študij na vseh področjih (družboslovje, naravoslovje, humanistika, umetnost, tehnika, medicina, šport). Izvajamo tudi interdisciplinarne programe s tujimi univerzami, tako da zagotavljamo tudi internacionalizacijo, poleg tega študente spodbujamo, da se udeležujejo izmenjav v tujini. Dokaz za kakovost naših študijskih programov so mednarodni uspehi, ki jih žanjejo tako naši raziskovalci kot študentje.

Dobro je, da lahko praktično vsakdo začne s študijem na univerzi. A slaba stran te odprtosti je, da šele med študijem ugotovljamo, ali je nekdo dovolj sposoben za študij ali ne, in za to gre lahko zelo veliko časa. Včasih tudi več let. Je pa to seveda različno po fakultetah. In zagotovo bi lahko nudili še boljši študijski proces, če nam ne bi bilo treba reševati prostorskih stisk naših treh akademij, dotrajanosti stavb drugih fakultet in zastarele opreme. Vse to je povezano s finančnimi sredstvi, ki jih je s strani države vedno premalo. Na splošno gledano, je univerza še zmeraj na robu svojih finančnih zmogljivosti.

Kakšen je odnos med znanstvenim raziskovanjem in pedagoškim delom? Kaj univerza stori za

pedagoško odličnost svojih predavateljev?

Zagotovo so bolj izpostavljeni rezultati na področju znanstvenoraziskovalnega dela, kjer je merljivost lažja in konkretnjša. Govoriti o dobrem pedagoškem delu pa je precej težje. Že ko sem nastopil mandat, sem v programu zapisal, da moramo znati ovrednotiti tudi pedagoško delo in ga ustrezno nagraditi. Pripravili smo seznam aktivnosti, ki bi štele kot poseben prispevek na pedagoškem področju, ustanovili smo delovno skupino, zdaj čakamo samo še na poslovno-informacijski sistem, da lahko projekt spremljanja in ocenjevanja pedagoškega razvoja profesorjev končno tudi zaženemo. Nekateri profesorji namreč veliko več vlagajo v delo s študenti, kot je pričakovati po samem programu. Takšne nadpovprečnosti in izjemnosti je treba opaziti, nagraditi in dodatno spodbuditi, ker vse to prispeva k uresničevanju zavez in odgovornosti, ki jih predajamo študentom, znanju in celotni družbi.

Kaj ste študirali vi in kdo vas je v času študija najbolj nagovoril?

Študiral sem na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, ker me je to področje zanimalo že v osnovni šoli. Gotovo sem po načinu razmišljanja oziroma reševanja pro-

blemov tehnik. Sem pa že nekajkrat izpostavil, da me zanimajo tudi druge vsebine, na primer filozofija, psihologija. Tudi način komuniciranja je seveda zelo pomemben pri vodenju univerze.

Kakšna je vloga univerzitetnega učitelja?

Pedagoško poslanstvo sodi med najpomembnejše vidike družbene vloge univerze. Tudi sam sem učitelj in opazujem študente, kako razmišljajo. Kot učitelj se jim skušam približati, tako kot se oni trudijo približati znanju, ki jim ga posredujem. Ne gre le za poučevanje kot tako, ampak spodbujanje študentov, da si želijo izvedeti čim več, da želijo odkriti nove stvari, da razmišljajo kritično in da si upajo stopiti tudi na še neraziskana področja. Skupaj z učiteljem. Medsebojno zaupanje je ključno, da se lahko pot znanja in njegovega vračanja družbi nadaljuje.

Študij bodoče strokovnjake opremlja z znanjem in veščinami za poklic, pa tudi s poklicno etiko. Kakšno mesto ima etika na ljubljanski univerzi?

Etika mora biti osnova delovanja vsakega človeka, ne glede na to, kaj počne. Menim, da se velika večina ljudi na univerzi tega

zaveda in to spoštuje. Ne nazadnje imamo med vrednotami Univerze v Ljubljani med drugim zapisano, da svoje raziskovanje, izobraževanje, strokovno in javno delovanje ter razmerja med člani utemeljemo tudi na etičnem in odgovornem odnosu do sveta.

Kaj bi lahko storili, tudi v luči afer v zadnjih letih na posameznih fakultetah (plagiati, izplačila za neopravljeno delo ...), za etičnost zaposlenih?

Znano je, da ne toleriram neetičnih ravnanj. Od vseh na univerzi pričakujem, da vedo, kaj je prav in kaj ne. Kot sem že omenil, menim, da večina ljudi na univerzi ravna etično, povsod pa se najdejo posamezniki, ki ne delujejo tako. V takih primerih ukrepamo skladno s pristojnostmi.

Kakšne možnosti ima univerza na področju etičnega oblikovanja mladega človeka?

Upoštevat moramo, da ko pridejo študentje študirat, so že bolj ali manj izoblikovane

osebnosti. V študijske programe pa je vključena tudi etika, poudarek je zlasti na specifičnih etičnih dilemah, do katerih lahko pride.

Univerza oblikuje bodoče intelektualce, ki so ključni za ohranjanje narodne in nacionalne identitete. Kaj univerza dela na tem področju in kaj bi še lahko?

Poučevanje ne sme biti samoumevno, še manj pa rutinsko. Menim, da je vloga univerze predvsem v tem, da vzgaja kritično misleče ljudi, ki bodo v prihodnosti s svojimi idejami, dognanji, produkti prispevali k razvoju naroda, nacionalne identitete in države. Zato jih že danes učimo reševati probleme, ki jih sploh še ne poznamo. Ne vemo, katere bodo ključne orientacijske točke njihove prihodnosti. Da bi jih opremili s pravimi kompetencami, jim moramo že danes pustiti razmišljati. Cilj je, da bi današnji študentje skupno znanje in izkušnje lahko združili s svojo vizijo in tako dobili možnost, da svojo vizijo uresničijo v optimalnem

času. Ko bomo študentom to znali ponuditi, sem prepričan, da se bo predvidljiv odstotek bega možganov najboljših ustavil in bodo v takšnih pogojih prepoznali interes za to, da ostanejo in zgradijo prihodnost v Sloveniji.

V gimnazije se že desetletja vpisuje 2/3 deklet in 1/3 fantov, vpisni sistem sistematično izrinja fante, kar se pozna tudi pri vpisu na univerzo. Kako ste zadovoljni z vpisnimi postopki?

Ne bi rekel, da vpisni sistem na kakršen koli način izrinja fante. Vsi imajo enake možnosti. Predvsem je pomembno, da se mladi zanimajo in so potem tudi sprejeti na študij, ki so si ga izbrali. Upam, da je tudi vse manj takšnih, ki svojo odločitev sprejmejo na podlagi stereotipov, kaj so 'ženski' in kaj 'moški' poklici. Ta ločnica je že zdavnaj zabrisana. Na Fakulteti za elektrotehniko, s katere prihajam, je recimo vedno več študentk.

Staranje prebivalstva bo imelo vpliv tudi na univerzo. Kakšen?

Po eni strani je vpliv povsem vsebinski, in sicer da se na določenih članicah uvaža nove študijske vsebine, ki se ukvarjajo s temami, ki se tičejo staranja prebivalstva – socialni položaj, zdravje, oskrba ... Po drugi strani pa gre za izzive, s katerim se soočamo vsi – medgeneracijsko sodelovanje in vključevanje starejših v delovni proces.

Kaj vam pomeni knjiga knjig, Sveto pismo?

Rad berem in do knjig čutim spoštovanje, tudi do Svetega pisma, ki je pomembno in zahtevno delo, saj spodbuja k filozofskemu razmišljanju o svetu, v katerem živimo. Naj omenim, da je bil nekdanji rektor naše univerze in večkratni dekan Teološke fakultete dr. Matija Slavič prvi Slovenec, ki je dosledno prevajal sveto-pisemsko besedilo Stare zaveze po hebrejskem izvirniku, kar zagotovo ni bila lahka naloga. Sicer pa verjamem, da ima vsak človek glede na lastno zanimanje svojo knjigo knjig.

Ljubljana je imela študij na univerzitetni ravni že mnogo pred ljubljansko univerzo. Jezuitski kolegij, ki je 176 let (1597–1773) deloval pri cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani, je ustvaril podlago za visokošolski študij. V tem kolegiju so študirali mnogi znameniti dijaki, na primer Jurij Vega, Janez Vajkard Valvasor, Avguštin Hallerstein, Marko Pohlin itd. V svojih najbolj ustvarjalnih letih je štel od 600 do 700 dijakov. Jezuitski kolegij v Ljubljani je postal znanstveno, kulturno in versko središče. Jezuiti so v 17. in 18. stoletju v Ljubljani dvignili celoten vzgojno-izobraževalni program na bistveno kakovostnejšo raven. Katoliška obnova je z jezuitskim kolegijem v Ljubljani slovenskemu človeku omogočila, da se je enakovredno vključeval v evropske miselne in kulturne tokove.

V Ljubljani so jezuiti z gimnazijskim poukom (prvima dvema razredoma: infima in principia) začeli že v letu svojega prihoda, leta 1597. Poleg gimnazije so delovali tudi posamezni višješolski predmeti (studia superiora). Leta 1619 je bila uvedena moralna teologija, leta 1633 sta ta predmet predavala že dva predavatelja. Od začetka 18. stoletja so bili v Ljubljani trije letniki filozofskega študija, leta 1704 so odprli katedro za logiko in cerkveno pravo, leto pozneje pa za katedro fiziko in matematiko.

Besedilo ustanovne listine ljubljanskih jezuitskih filozofskih študij iz leta 1704 hrani Arhiv Slovenije, Gubernijski arhiv, reg. I/odd I, fasc. 4. Ljubljana je imela v 17. in v začetku 18. stoletja v jezuitskem kolegiju poseben teološki študij (moralna teologija in kanonsko pravo) ter filozofski študij (logika, fizika in metafizika).

Kaj pa, ko mladostniki znajo več?

■ **Mateja Brudar** je profesorica informatike na Šolskem centru Novo mesto in poučuje že 17 let. Sodeluje pri številnih projektih, skrbi za spletno stran šole, izvaja delavnice, povezane z njenim področjem.

Marsikaterega starša in pedagoga je strah, da bi ga lahko mladostniki v posamezni stroki prekašali. Spoznanje o lastni omejenosti, nemoči v marsikom sproži paletu zaskrbljenih občutkov, negotovost, včasih celo nervozo.

Zaradi številnih izkušenj, ki jih imamo starejši, se nam v odnosu z mladimi nikoli ni treba počutiti neizkušene, premalo 'pametne', s čimer nam sami pogosto radi pomagajo pred nosom. Znanje, pridobljeno iz knjig, se z vso svojo močjo manifestira šele takrat, ko ga znamo uporabiti v praksi. Nobeno pravilo, nobena definicija, pa čeprav je še tako dobro naučena, ne pomeni nič, če njene vsebine ne znamo prenesti v realno življenje. To vedno znova poudarjam svojim dijakom. Lahko je biti pameten, ko si daleč stran od stvarnosti, ko se nekaj naučiš in ni motečih dejavnikov, ki jih ponuja okolje. Težje pa je, ko se kljub motnjam potrdiš določeno znanje vpeljati v prakso.

V prvi vrsti vidim tu odgovornost nas, staršev in učiteljev, da se tega dobro zavemo. O

tem mladim zelo radi govorimo, sami pa na prvi tovrstni preizkušnji pogosto pademo. Že v odnosu, ki ga gradimo z mladimi. S svojim odnosom namreč pogosto preizkušajo naše živce, našo voljo. In ko jih v takih okoliščinah poskušamo česa naučiti, jim podati kakšen nasvet, bomo najbolj uspešni, če se ne bomo pustili zmesti in ne bomo podlegli njihovemu zbadanju, slabi volji. Ko zapademo v to njihovo igro, smo namreč že izgubili.

Ni nam treba vedno znova dokazovati, da smo pametnejši od njih. Če smo iskreni in poštene, lahko ugotovimo, da so področja v življenju, ko nas v določeni stroki ali spretnosti zlahka prehitijo. Informatika je gotovo eno od takih področij. Zelo redko se zgodi, da dijak zna uporabljati kakšen pro-

gramski jezik bolje kot učitelj, a njegovega znanja, njegovih spretnosti se kot učiteljica iskreno razveselim. Tega ne sprejemam, kot da me dijak poskuša pred drugimi 'spraviti v slabšo luč', pač pa se ob tem spoznanju razveselim. Ker nisem negotova glede svojih spretnosti in svojega poučevanja, budim v dijakih zaupanje, da se trudijo doseči več, če le morejo. In ker jim v glavnem to ne uspeva, še ne pomeni, da gre za boj, v katerem so oni vedno poraženi.

Nobeno pravilo, nobena definicija, pa čeprav je še tako dobro naučena, ne pomeni nič, če njene vsebine ne znamo prenesti v realno življenje.

V tekmi za znanje namreč ni zmagovalcev in ni poražencev. So le različni odzivi posameznikov.

»Ne pozabite, da so čudovite stvari, ki se jih učite v šolah, delo mnogih generacij. Vse to znanje, ki vam je položeno v roke, je dediščina, ki jo spoštujte, jo bogatite in nekega dne zvesto prenesite na svoje otroke,« pravi Albert Einstein.

Kot učiteljica vedno znova stremim k Einsteinovim besedam. Zato se zavedam, kako pomembno dediščino smo prejeli od naših prednikov in kako pomembna naloga nam je zaupana, da jo posredujemo naprej. Ker pa se vsako znanje vedno znova nadgrajuje, pri tem pa je pomembno sodelovanje vseh udeležencev, tudi mladih oz. dijakov, menim, da je nujno potrebno, da prisluhujemo tudi njihovemu načinu razmišljanja, njihovim rešitvam. Nekatere stroke so bolj odprte za nove pristope kot druge, to drži. A naloga odraslih je, da se zavedamo, da nas mladi v posameznih načinih ali pristopih k reševanju problemov lahko presežejo.

Najhuje za mladega človeka je, ko mu ubijemo ustvarjalnost, ko mu ne damo veljave, ko ga ne poslušamo, ko želi predstaviti svoj pogled na določen problem. Radi so slišani. Mnogokrat se zgodi, da je njihovo razmi-

Foto: Peter Prebil

šljanje pomanjkljivo, nedodelano ... In le malokdaj pridejo do novega, boljšega načina, kot ga poznamo mi. Ne šteje, kdo ima kolikokrat prav, ker ne gre za zmago.

Zmaga za učitelja ali starše je, da se znajo veseliti mladostnikovega navdušenja, njegove radoživosti, da bi ugotovil nekaj novega.

Ni pomembno, če ga k temu vodi želja, da si olajša življenje, zaobide določene načine. Ne sme kršiti splošnih vrednot in aksiomov posamezne stroke, poti pa morajo ostati odprte.

Ko znamo odrasli pristopiti tako, da ne potolčemo mladih, ampak jih spodbujamo, da razmišljajo, si v očeh otrok in dijakov ustvarjamo avtoriteto, strokovnost in spo-

štovanje. Ko dopustimo, da nas v nečem presežejo, jim to predstavlja svobodo, pa četudi se zelo pogosto zgodi, da jih moramo vedno znova opozoriti, katerih dejavnikov niso upoštevali in da njihova rešitev le ni najboljša. Ob tem spoznanju mladi ne bodo obupali, ampak bodo vztrajali. Ker so slišani in njihova ustvarjalnost ni omejena. To sprejemajo kot svobodo.

Mladi, naši otroci ali dijaki, bodo enkrat odrasli, pridobili si bodo svoje izkušnje. Če jim bomo pomagali razvijati se v pozitivne in samozavestne osebe in jim pri iskanju znanja nudili oporo, bo to naša največja naložba za prihodnost. Pri tem ne mislim le na posameznika, ampak na celotno človeštvo. Tako kot so danes mladi odvisni od

našega pristopa, naše zmožnosti, da jih poslušamo, jih usmerjamo, tako bomo v prihodnosti mi odvisni od njih. Odnos, ki so se ga od nas naučili, bodo ponesli naprej in ga uporabljali ne le v naslednjih rodovih, ampak ga bodo vračali nam.

Tako se vračamo k prvotnemu viru problema. Kaj pa, ko bodo mladi znali več od nas ... Odgovor, kdaj bo to in ali bo do tega prišlo, ni pravi odgovor. Pravi pomislek na to vprašanje je, da nas tega zavedanja preprosto ne sme biti strah, saj nam omogoča boljšo prihodnost. Avtoritete in spoštovanja ne bomo izgubili, ampak se bosta okrepila. Zopet se potrjuje znana misel, da pameten človek ve, kdaj mora niti vodenja izpustiti – za dobrobit sebe, okolja in družbe. ◀

On

Bil je domski. Eden iz gruče najstnikov, ki jih je vzgojitelj po kosilu peljal na sprehod. Razumljivo, da mora po domovih vladati red. Po internatih na primer, kaj šele po (pre)vzgojnih ustanovah. Vstajanje, pouk, kosilo, sprehod, učenje, prosto, pa hitro spet rezka piščalka. Naj se jata zbere k večerji!

Kako da je pristal v domu? V ničemer ni sodil med problematične, da bi ga bilo treba prevzgojiti.

Bil je. Moral je biti. Moral se je prilagoditi. Od nekod je prišel, nemara iz razsutega gnezda. Še dobro, da obstajajo socialne službe. Poberejo negodne ptičke in jim najdejo novo zavetje; dom. Oni pa nikoli več ne rečejo doma, vedno spet le v domu.

Dnevi minevajo, čas odteka. Novi koledarji in stara privajenost.

Nič posebnega se ne zgodi. Tja noter v zastrto sredico pa nihče ne vidi. Pride jesen, napolnijo se šolske klopi. Samo rahla sprememba, le toliko, da zadiši po novem.

»Dal mi je roko, nemirno otroško dlan. V travi je cvetel podleseček, jesen je predla tanke pajčevine.«

Tako je mlada učiteljica zaokrožila črtico, eno svojih prvih. Bil je pa on, ki ji je ne-

nadoma segel v roko. Na šolskem izletu. Onem najkrajšem, kar tam po bližnjih bregih.

Zgodi se pač. In si rečeš: prijazen otrok. Veš, da je domski. Kar veliko pove in še več zakriva.

Prilastki in take reči. Neuporabno, le kaj in kje jim bodo koristili? Kaj pa, če bi ...? Če bi na ta utečeni, pa tako negibčni šolski trak priklopila veter? Dih in dah in duh?

Poleteti!

Polno bušk navzven in nekaj mehkobe navznoter, čaj iz matrne dušice. Zdravilen. Zdaj gre laže in bolje in je skoraj zelo najlepše. Zdaj vsi letimo.

Kdo vse je v trgovini že kradel! Kdo vse je že v prvem razredu udaril učiteljico. Da ne bo pomote: tovarišico. Eden je že kadil. Eden je bil pijan.

Razmrščena domska plane z vprašanjem: »A ste vi kdaj krogali?«

On se nikoli ne opredeli in se ne izpostavi. Biva in molči.

Ali res tiha voda bregove dere?

Saj zakaj pa ti ne razgrinjaš svojih skrivnosti? Kaj pa tisti v krtine zakopani jajčni rumenjaki? Kaj pa one vroče učiteljeve dlani in oči ob naključnem srečanju tam na samotni? In toliko, toliko drugega.

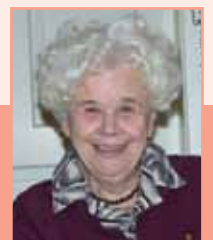
Pride dan, ki vse dokonča. Nekako tako kot angeli ob koncu sveta. A tudi obrnjeno in po svetem vodilu: Vse delam novo.

Svoj prapor dvigne čas in zvihra z njim skozi leta. V neskončno, v infinitno daljo vrže pol stoletja nekje tam od sredine in sredice vsega pa vse do sem.

Natančno do dne, ko se spet srečamo. Objemanja, pozdravljanja in joj, kdo si pa ti, povej, kako ti je ime in podobnega nadrobiljanja ni konca ni kraja. Dame so lepše kot iz kozmetične reklame. Barva jih zrelo življenje.

Nekdo prihaja bliže. Darilna vrečka, šest sončno zlatih vrtnic. Nič ne reče. Ni potrebno. On.

Tudi tokrat jesen. Sivi lasje in dozorel obraz. Vsem bije ura daleč daleč čez poldan. ◀

Berta Golob,

prof. slov. jezika in književnosti, je poučevala na osnovni šoli ter kot zunanja sodelavka na Pedagoški akademiji. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na Zavodu RS za šolstvo. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je več knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Popestrimo poučevanje naravoslovja

■ **Boris Kham**, prof. fizike in amaterski astronom, ima naziv svetnik. Na osnovni in srednji šoli je poučeval 40 let, sodeloval je v različnih komisijah in pri organizaciji medpredmetnih taborov. Je avtor radijskih oddaj, samostojnih razstav ter vrste strokovnih člankov. Prejel je *Slomškovo priznanje za življenjsko delo* (DKPS, 2011), *priznanje za življenjsko delo na področju poučevanja matematike, fizike in astronomije* (DMFA Slovenije, 2014) ter naziv *Prometej znanosti za odličnost v komuniciranju* za leto 2009 (Slovenska znanstvena fundacija).

Poučevanje naravoslovnih predmetov popestrimo z utrinki o različnih pomembnih znanstvenikih iz domačih logov ali iz tujine. Posebej pomembno je, da učencem približamo slovenske znanstvenike – tukaj predstavljam tri – ker s tem pokažemo, da moramo biti ponosni na svojo zgodovino znanosti.

Učencem približajmo znanstvenike

Jožef Stefan

Pri obravnavi toplotnega sevanja lahko povemo nekaj zanimivosti o Jožefu Stefanu, pomembnem fiziku 19. stoletja in edinemu Slovencu, po katerem se imenuje fizikalna konstanta. Odkril je zakon sevanja črnega telesa: toplotni tok je sorazmeren s temperaturo na četrto $[j^* = \sigma \times T^4]$; σ označuje stefanovo konstanto. S pomočjo tega zakona je prvi pravilno ocenil temperaturo na površju Sonca. Na srednješolskih taborih sem večkrat izpeljal vajo Solarna konstanta in temperatura na površju Sonca, katere sestavni del je zakon o sevanju črnega telesa. Zavedati se moramo, da je bilo slovensko ozemlje v avstro-ogrski monarhiji in da je Stefan uspel zgraditi kariero, čeprav je bil Slovenec. Poljudnoznanstvene članke in pesmi je pisal v slovenščini. Bil je direktor fizikalnega inštituta na Dunaju, dve leti rektor univerze na Dunaju in še bi lahko naštevali. Za dosežke ga je odlikoval cesar, kar mu je prineslo pravico do plemiškega naslova, a je ni izkoristil.

Jurij Bartolomej Vega

Pri obravnavi vodoravnega meta lahko v pouk vnesemo utrinek o baronu Juriju Bartolomeju Vegi, fiziku, matematiku, geodetu, plemiču in topniškem častniku. Doma je bil iz Zagorice na Dolenjskem, živel je v

18. stoletju. Med drugim je zanimivo, da je dobro načrtoval, pod kakšnim kotom naj nastavijo možnarje, da bodo zadeli cilj. Njegovo najpomembnejše delo iz leta 1794 je *Zakladnica vseh logaritmov* – logaritmovniki, ki so jih uporabljali širom po svetu. Pred vsesplošno uporabo kalkulatorjev so se uporabljale Vegove tablice. Na Luni se po njem imenuje en krater.

Ferdinand Avguštin Hallerstein

Tretji znamenit znanstvenik slovenskega rodu je Ferdinand Avguštin Hallerstein (1703–1774), astronom, jezuitski misijonar, matematik, zgodovinar, kartograf, pa tudi diplomat, ki je 36 let živel na Kitajskem (tam so ga poimenovali Lui Songling). S svojim raziskovanjem, odkritji in pisanjem je bil eden največjih svetovnih učenjakov svojega časa. V okviru praznovanja stoletnice Univerze v Ljubljani (UL) so 14. oktobra 2019 organizirali okroglo mizo o pomenu Hallersteinovega znanstvenega dela v zgodnjih stikih med Evropo in Kitajsko. Po besedah dekana Filozofske fakultete UL Romana Kuharja je astronom iz 18. stoletja dokaz, da je slovenski prostor omogočal temelje za znanstveno delo že pred ustanovitvijo UL. Ob tem moramo poudariti, da si je dopisoval s sestro Marijo, ki je živela v Ljubljani; v pismih je poročal o svojem delu in razmerah na Kitajskem. Ta pisma so potem brali v intelektualnih krožkih po Ljubljani, zato lahko rečemo, da je bila tedaj Kranjska

seznanjena z najnovejšimi dogodki in Hallersteinovim znanstvenim delom.

Kopernikova knjiga

Ob razlagi heliocentričnega sistema lahko pripovedujemo o Kopernikovi knjigi *O revolucijah nebesnih sfer*: da je knjiga prinesla nemir v družbeno dogajanje, saj da Zemlja nenadoma ni več središče sveta, ampak je le drobna frnikola, ki se giblje okoli Sonca; da sta v Sloveniji ohranjena dva originalna izvoda druge izdaje iz l. 1566; da je na svetu ohranjenih le okoli tisoč izvodov omenjene knjige obeh izdaj skupaj; da en izvod hrani NUK, drugega pa frančiškanska samostanska knjižnica na Tromostovju v Ljubljani; da smo lahko ponosni, da majhna Slovenija hrani tako bogastvo. In poudarimo, da iz tega lahko sklepamo, da je bil ta konec Evrope, kjer živimo, seznanjen z najnovejšimi spoznanji v znanosti.

Odzivanje na aktualne dogodke

Pri naravoslovnih predmetih je dobro, da se učitelj odzove na razne novice v dnevnem tisku, da jih predstavi in/ali komentira. Take novice so npr. božji delec, ki so ga odkrili v Cernu, petdesetletnica prvega pristanka človeka na Luni, prehod Merkurja preko Sončeve ploskve, Lunini in Sončevi mrki. Smiselno je, da se učitelj odzove tudi na takole novico: danes zvečer bosta Mars in Luna na nebu enako velika. To seveda ni res. Samo pomislimo na Sončev mrk; tedaj Luna zakrije Sonce, ker imata isti zorni kot (zorni kot je kot, pod katerim vidimo nebesno telo). To je možno zato, ker je Luna le 384 400 km oddaljena od Zemlje, Sonce pa je oddaljeno 150 milijonov km. Ob tem moramo povedati še, da je premer Sonca

približno 800-krat večji od Luninega. Če se danes primerjamo Luno in Mars, povemo, da je Mars od Zemlje oddaljen približno 600-krat bolj kot Luna in da je njegov premer le dvakrat večji od Luninega. Iz teh podatkov sklepamo, da Mars ne more nikoli 'izgledati' tako velik kot Luna na nebu. Na take in podobne novice («super Luna») je smiselno opozoriti v razredu ne glede na to, ali gre za osnovno ali srednjo šolo.

S kritičnim komentarjem raznih člankov v medijih popestrimo in aktualiziramo redno učno snov. Tako učence navajamo na kritično gledanje okrog sebe in jim kažemo, kako v dnevnem tisku najti informacije, razbirati in preverjati njihovo resničnost, ustreznost in relevantnost. Naj predstavim osebno izkušnjo.

Da bi učenci odnesli kar največ in da ne bi šla informacija v nič, sem jih pred predstavitvijo teme opozoril, da bom v preizkus znanja vključil nekaj osnovnih vprašanj iz

obravnavanih člankov. Tako učna ura ni 'propadla'. Med podajanjem sem opazil, da se del dijakov ni trudil, da bi razumeli, zakaj obravnavamo posamezne članke. Rekel bi, da jih nisem mogel motivirati za debato o izbrani temi. Opazil sem, da si je približno 15 % učencev dodatno še kaj zabeležilo. Na vprašanja v testu je dobro odgovorilo približno 75 % učencev. Analiza odgovorov je pokazala, da se je približno 65 % učencev naučilo bistvene poudarke iz obravnavanih člankov, da pa poglobljene slike o snovi, ki jo prinašajo članki, nimajo. Ali je smiselno vztrajati? Mislim, da je, sploh če to delamo sistematično –tako učence počasi navajamo, da so pozorni na novice in zahtevnejše članke. To pa vodi do večje razgledanosti in kritičnosti učencev.

Včasih učenci postavijo težja vprašanja, npr. kako je z začetkom vesolja (prapok). Tu lahko korektno odgovorimo, da je teorija o prapoku sprejeta, da pa ne znamo odgovoriti

na to, kaj se je dogajalo v prvih trenutkih (v prvih milisekundah) in zakaj je prapok sploh nastal. (Opomba: idejo o prapoku je postavil belgijski jezuit, astronom in matematik Georges Lemaître, 1894–1966.) Učenci lahko 'vrtajo' naprej in načnejo vprašanje Boga. Izkušnje so me naučile, da je najbolje jasno povedati, da je vesolje smotrno, lepo in da v njem vladajo naravni zakoni, da ni naključnosti. Seveda povejmo svoje prepričanje o stvarjenju sveta, vendar tako, da si lahko vsak ustvari svoje mnenje. Naj navedem nekaj misli velikih ...

Pri Nikolaju Koperniku v njegovi teoriji o sončnem sistemu beremo: »V tej ureditvi najdemo torej občudovanja vredno somernost sveta in trdo harmonično povezavo med gibanjem in velikostjo sfer, kakršno je na drug način nemogoče odkriti.«

Filozof Janez Janžekovič v knjigi *Smisel življenja* piše: »Tudi preprost človek, ne šolan človek, ki ima bistre oči, uvidi, da narava

Foto: arhiv Boris Kham

ni slepo mešanje snovi, marveč, da je v njej marsikaj tako pametno in duhovito zasnovanega, da daleč prekaša vse, kar je zmožen ustvariti človeški razum.«

Zanimiv je tudi pogled v Sveto pismo, zlasti v Knjigo modrosti (npr. Mdr 13,1–9,7,15–21), kjer najdemo veliko misli o naravi in stvarstvu.

Včasih se pojavi vprašanje, kaj pa astrologija. Treba je potegniti jasno ločnico med astronomijo in astrologijo, nujna je temeljita razlaga. Astrologija ni znanstvena veda, ki bi odkrivala naravne zakonitosti v vesolju, temveč poskuša gledati na konfiguracijo planetov, Lune in zvezd napovedati dogodke v bodočnosti. Astrologi pišejo horoskope. Astronomija pa je veda, ki odkriva naravne zakonitosti v vesolju. Pre-

voljnih misli, zmot in prevar o naravi zvezd, ktera – zvezdarija (astrologija) imenovana – je več stoletij človeku temnila um in oko in ga varala, mesti da bi ga bila razsvetljevala in bistrila, tako da je bila vednost, v katero se je bila vrnila vraža in sleparija, zaničevana in pregnanjana, da so se stavile razvitku te vednosti ovire dotle, dokler ni človeški um, opiraje se na opazovanje, storjeno brez predsodkov, raztrgal zadušilnih in tesnih oklepov in spoznal, da je zemlja samo pičica v prostoru, pa ne njegovo središče, da so zvezde svetovi za-se, ne pa mejniki in znamenja osode ljudi in rodov naše majhne zemlje.« Zaključiti se z besedami: »Tako si bomo pridobili pravi vglad v napravo in red svetov in bomo po njem popravili krive misli preteklih časov.«

bi priporočil. Če naloga ne dosega želene ravni, bi učenca pohvalil za trud in se z njim pogovoril. Če bi bil ta učenec potem pri zaključevanju ocene pri predmetu med ocenama, bi zaokrožil navzgor. Korak naprej so potem raziskovalne naloge učencev, ki jih izdelajo za razna tekmovanja in srečanja (npr. Zaupaj v lastno ustvarjalnost). Te so zahtevnejše in tudi od učitelja zahtevajo večjo angažiranost, ker mora poiskati primerno temo in po potrebi še zunanje mentorja. Učitelj lahko učenca ob dobri nalogi nagradi pri končni oceni.

Svoj potencial učitelj razvija, izraža tudi v krožkih ali raznih projektih, ki razvijajo njegovo ustvarjalnost, npr. verižni eksperiment – taki so Srečko gre v vesolje (Gimnazija Sežana), visoka greda na terasi šole (Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana) ali observatorij na strehi (Gimnazija Nova Gorica). Vse to poživlja učitelja in nanj deluje pozitivno, ker se ukvarja z učenci, ki so bolj navdušeni nad naravoslovjem. Učiteljeva ustvarjalnost na teh področjih potem pozitivno vpliva na redni pouk njegovega predmeta. Nekateri učitelji imajo talent in veselje za poglobljanje znanja in gredo na pot doktorata, a vseeno še naprej delujejo v osnovni ali srednji šoli. Tudi tako dvigujejo kakovost pouka.

Vse to je lepo in prav, vendar se moramo zavedati, da učitelj ne more delati vsega. Redni pouk, razredništvo, pripravljanje učencev na različna tekmovanja, mentorstvo raziskovalnim nalogam, sodelovanje v mednarodnih projektih (in še bi se nabralo) – vse to zahteva svoj čas in vložek energije. Preveč angažiranosti izven rednega pouka škoduje kakovostnemu poučevanju redne snovi. Na prvem mestu je kvaliteten pouk, nato pa pridejo na vrsto druga področja. Učitelj si mora sam odgovoriti, kaj ga poleg rednega pouka spodbuja k ustvarjalnosti in njegovi notranji rasti. ◀

Znamka, Jožef Stefan.
Foto: arhiv Boris Kham

Znamka, Ferdinand Avguštín Hallerstein.
Foto: arhiv Boris Kham

Naslovnica Kopernikove knjige.
Foto: arhiv Boris Kham

mislimo: kako npr. konfiguracija planetov lahko vpliva na našega duha (notranjost) in napoveduje prihodnost, ki ni snovna? Planeti, Luna in Sonce vplivajo na našo Zemljo z gravitacijo, ki deluje med snovmi, ki imajo maso. Res je, da lahko točno napovemo, kdaj bo Merkur prečkal Sončevo ploskev, ker poznamo naravne zakone, po katerih deluje celotno osončje. Še en premislek ... Kako naj bi mogle vplivati na nas in napovedati našo bodočnost zvezde nekega ozvezdja, če so posamezne zvezde v danem ozvezdju različno oddaljene od nas?

Razlago podkrepimo z mislijo astronoma Johannesesa Keplerja: »Lisička astrologija preži skrivoma v hiši, v spalnici, v postelji in navdahne včasih misli, ki jih zapeljejo, ne da bi povedala, od kod so prišle.«

V knjigi *Knjiga narode, astronomija* (izšla je pred 150 leti) na str. 232 najdemo zelo zanimivo razpravo, ki ostro napade astrologijo (že tedaj so imeli spoznanje!): »Tako je sčasoma nastala ona čudovitna zmes samo-

Učiteljeva dodatna angažiranost

Pri poučevanju naravoslovnih predmetov se večkrat znajdemo pred vprašanjem, ali v pouk vpeljati seminarske naloge. Takoj se postavita še najmanj dve podvprašanji: Koliko seminarskih nalog naj bo v enem šolskem letu v enem razredu? Kako jih oceniti? Poleg teh ključnih vprašanj je pred nami še vprašanje angažiranosti učitelja pri posamezni nalogi. Za dobro nalogo je veliko dela, učitelj pa ima omejeno količino časa in energije. Sam menim takole. Če ima učitelj veselje do mentoriranja takih nalog in če oceni, da bo lahko kakovostno izpeljal učni načrt, predlagam dve ali tri seminarske naloge na razred. Učitelj naj oceni dvoje – pisni izdelek in zagovor. Predlagam, da se seminarske naloge, če že so, oceni s prav dobro ali odlično in da je ta ocena enakovredna ostalim. Razumeti jo moramo kot motivacijsko oceno. Nižjih ocen ne

Literatura

- Janžekovič, Janez (1966): *Smisel življenja*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kham, Boris (2002): Viški tabor. V: *Fizika v šoli*, 8 (2002), št. 1, str. 30–35.
- Kopernik, Nikolaj (2003): *O revolucijah nebesnih sfer*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Schoedler, Friedrich (1869): *Schöedlerjeva knjiga narode*. Ljubljana: Matica slovenska.
- Strnad, Janez (2006): *O poučevanju fizike*. Ljubljana: DFMA založništvo.
- Vega, Jurij (1794): *Vollständige Sammlung grösserer logarithmisch-trigonometrischer Tafeln*. Leipzig: in der Weidmannischen Buchhandlung.
- *Verižni eksperiment*. Spletni vir, dostopno na: <http://www.verizni.si/arhiv/>.

Kulturni utrip v srednji šoli

■ **Nevenka Tomšič-Iskra**, prof. slovenskega jezika in književnosti, poučuje na *Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo* (SŠFKZ) v Ljubljani. V šolstvu dela 27 let, ima naziv mentorica.

V članku predstavljam možnost obeležitve pomembnih obletnic v srednji strokovni šoli, pri čemer sta pomembna dijakova samostojna izbira besedila in način predstavitve pred oddelkom. Dijakinje so pripravile govorni nastop za eno šolsko uro. Poleg pesmi, ki jih obravnavamo po učnem načrtu, so po svojem izboru predstavile tudi Župančičevo otroško poezijo.

Obeležitev pomembnih dni je za šolo velik projekt. Terja veliko dela: od iskanja dijakov, ki bi se želeli izpostaviti in pokazati svojo nadarjenost na določenem področju (glasbenem, plesnem, igralskem, literarnem) ter imeli željo nastopati pred vrstniki, do primerne prostora, v katerem bi gledalci, torej dijaki, varno spremljali ves program. Vse šole nimajo večnamenskega prostora za tovrstne prireditve, zato to rešujejo na različne načine. Tudi tako, da je prireditev izvedena in ponovljena večkrat.

Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo zadnji dve leti obeležuje kulturni praznik tudi na drugačen način. Slovenisti smo želeli, da postanejo dijaki dejavni ustvarjalci tega praznika. Odločili smo se, da vsako leto ta dan obeležimo z drugim literarnim ustvarjalcem. V šolskem letu 2018/19 smo izbrali Otona Župančiča, saj smo na ta način želeli praznovati 140-letnico njegovega rojstva. Ker naša šola izvaja štiri strokovne programe (kozmetični tehnik, farmacevtski tehnik, zobotehnik in tehnik laboratorijske biomedicine), se nam, slovenistom, zdi, da se moramo še bolj potruditi, da naredimo vsebine zanimive. Marsikdaj nas dijaki presenetijo s svojo izvirnostjo in pripravljenostjo za delo.

Katalog znanja za srednjo poklicno šolo ima v svojem izhodišču zastavljeno, da dijak najmanj enkrat v šolskem letu pripravi govorni nastop o poljubnem literarnem besedilu, pri tem pa upošteva zakonitosti govornega nastopanja, ki jih spozna pri

jezikovnem pouku. V prvem in drugem letniku poročajo o prebranem besedilu, v tretjem ga tudi vrednotijo, v četrtem pa primerjajo dve besedili in ju ovrednotijo.

Po učnem načrtu je obravnava Otona Župančiča umeščena v tretji letnik. Štiri šolske ure so namenjene predstavitvi avtorja ter obravnavi pesmi *Duma*, *Ti skrivnostni moj cvet* ter *Zvečer*. Obeležitev kulturnega praznika je načrtovana eno šolsko uro pred 8. februarjem.

Načrtovanje vsebin

Z načrtovanjem vsebin sem začela decembra. Dijakom sem ponudila možnost za referat o življenju in literarnem ustvarjanju Otona Župančiča. V tem šolskem letu sem poučevala v drugem, tretjem in četrtem letniku. Zdelo se mi je smiselno, da v tretjem letniku ponudim za predstavitev pesmi, ki so predpisane po učnem programu, ravno tako se mi je zdelo koristno, da v četrtem letniku izhajamo iz že znanih vsebin, obema dijakinjama, ki sta želeli pripraviti referat, pa sem ponudila, da si sami izbereta še pesmi, ki so jima blizu, in te interpretirata glede na svoje razumevanje. V drugem letniku (takšen je bil tudi dogovor v aktivu) pa sem dijakinji pustila 'proste roke' pri izbiri pesmi, želela pa sem, da izhaja iz otroške poezije.

Z dijakinjami, ki so se odločile za govorni nastop, sem se dogovorila o poteku ure: predstavitev avtorja s slikovnim gradivom,

interpretativna predstavitev ene od izbranih pesmi ter bralna predstavitev pesmi po lastnem izboru. Dijakinjam sem pustila čas za razmislek o vsebini in obsegu predstavitve, uporabi elektronskih drsnic ter zapisov za ostale dijake, da bi lažje sledili uri. Sledila sem njihovem zbiranju gradiva in nastajanju naloge.

Izbor besedil

Zanimiv se mi je zdel izbor dijakinje iz drugega letnika, ki je imela več možnosti pri oblikovanju ure. Izhajala je iz otroške poezije in izbrala pesmi *Otroci spuščajo mehurčke*, *Pismo*, *Ciciban – Cicifuj* in *Tri uganke* iz zbirke *Sto ugank*. Svoj izbor je utemeljila s tem, da so ji te pesmi prebiral starši in stari starši, uganke pa so v njej ponovno obudile otroško navdušenje. Posebej drag ji je bil spomin, povezan z dedkom, ki je vedno, ko je povedal pesem o ptici in Cicibanu, uporabljal različne glavo-ve za ptico in Cicibana. Ostale pesmi je izbrala iz zbirke *V zarje Vidove* in *Zimzelen pod snegom* ter svoj izbor utemeljila. Iz zbirke *V zarje Vidove* (1920): pesem *Joži Bercetu v spomin* (pesem je namenil svojemu prijatelju in jo povezal z misljo, da je življenje minljivo, a da smrt ni tako strašna); *Gledam* (primerjava narave – breze, smreke, hrasta – z družino in misel, da se v obeh okoljih počuti domače); *Na razpotju* (misel, da se človek vedno znajde

Oton Župančič Zvečer

Vsa tenka, vsa mirna
je zarja večerna,
da vidim zvezde skozi njo:
nad kupolo mračno
čez mesto temačno
se tiho v loku svetlem pno.

Golobov se dvoje
med nebom, vodo je
preneslo s perotmi blestečimi ...
Dovolj si trpelo,
kaj zahrepenelo,
srce, si spet po sreči mi?

na razpotju, pa vendar se »naše duše« vedno zlijejo s sanjami). Iz zbirke *Zimzelen pod snegom* (1945) pa ji je bil blizu citat na začetku pesmi *Iz naših dni*: »V spomin na tisti čas, ko sen je naš, kot zimzelen pod snegom, v tihi nadi se veselil pomladi.«

V tretjem in četrtem letniku je predstavitev pesnika potekala na osnovi treh besedil: *Ti skrivnostni moj cvet*, *Duma* in *Zvečer*. Če prva in tretja pesem še dopuščata tudi svojo interpretacijo, pa je *Duma* zahtevna pesnitev. Dijaki jo razložijo zgradbeno natančno, pri vsebini pa že potrebujejo učiteljevo pomoč. Obe dijakinji sta se pri svoji izbiri pesmi odločili za otroško poezijo iz zbirke Mehurčki. Ena je celo povedala, da se še spomni verzov: »Lenka se šeta, metla pometa ...« In tako se vedno znova potrjuje, da je stik z literaturo v otroštvu trden temelj za odnos do literature v kasnejšem času.

Drugi, tretji in četrti letnik

V tretjem letniku je dijakinja predstavila pesmi *Ti skrivnostni moj cvet* in *Duma*. V uvodu je omenila pesnikove sprehode z Matijo Jamo, slikarskim predstavnikom impresionizma, ki je pesnika uvedel v impresionistično doživljanje pokrajine. Pesem je navezala na njegovo prvo pesniško zbirko Čaša opojnosti, v kateri je pesem izšla in s katero je bil najbližje impresionističnemu mišljenju, saj je polna umetniškega zagona in vitalizma. Pesem je povezala z značilnostmi Župančičevega prvega obdobja ustvarjanja: s čustveno vznesenostjo, poudarjenim subjektivizmom, ki se naslaja nad čutno lepoto in bogastvom lastne duše. Izpostavila je osrednji simbol – rožo mogoto, čarobno triglavsko rožo, ki ima čudežno moč in je simbol tako poezije kot ljubezni. Pri tej razlagi si je pomagala tudi z berilom *Branja* 3.

Pesem *Duma* je postavila najprej v čas množičnega izseljevanja. Izpostavila je, da se »domovina z izseljenci širi v svet«. Pesem je vsebinsko razdelila na dva dela. Prvega je razložila kot prepletanje moškega in ženskega glasu, v drugem delu pa je izpostavila pesnika. Ženski glas je povezala z domovino, z idiličnim življenjem na kmetih. Ustavila se je pri metaforah »zelene poljane«, »pesem vetra in sonca«, »pesem srebrnih potokov in zlatih žit«,

s katerimi ženska vabi moškega domov. Odgovor tej pesmi je moški glas, ki poje hvalnico novemu življenju, prihodnosti. Sledilo je glasno branje, in sicer tako, da je vlogi razdelila med sošolke. Po branju je zastavila vprašanje, kako so doživeli žensko in moško pesem. Ženski glas se jim je zdel bolj poln domačnosti (nagelj), brezčasnosti in mirnosti, medtem ko je moški hiter, sunkovit, besedno bolj siromašen. Ta spoznanja je povezala tudi z dolžino verzov (ženska pesem ima daljše verze, moška kratke). V drugem delu pesnitve je izpostavila pesnikov spomin na lepoto pokrajine in mirno življenje v Beli krajini (obudi nekatere prizore iz mladosti: zanimiv se jim je zdel običaj na gregorjevo), hkrati pa tudi grozo, ki jo občuti ob tem, ko pomisli, da se ljudje odločijo za novo življenje nekje na tujem. S to razlago je napovedala drugi del pesnitve, ki jo je prebrala. V razlagi je najprej izpostavila simbol, ki se pojavi na koncu – simbol školjke. Ta del je povezala s pesnikovo bolečino, da domovina ne ponuja takih možnosti za razvoj kot tujina, ter vprašanjem, ali se bodo naši izseljenci sploh vrnili domov. Dotaknila se je tudi pesnikove želje, da bi morala domovina nuditi vse tisto, kar ima tujina. Dijakinja je v pesmi čutila vitalizem. Pesnitev se ji je zdela pomembna, razbrala je pesnikov odnos do naroda, domovine in slovenstva. Zdela se ji je globoka osebna izpoved.

Pesem *Zvečer* je dijakinja 4. letnika najprej poskušala postaviti v prostor in čas. Vsebinsko in zgradbeno jo je razdelila na dva dela. Prvi del je predstavila kot impresijo večernega neba, drugega pa kot bežni let dveh golobov. Zunanje dogajanje je povezala z občutji lirskega subjekta. V prvem je tesnobno občutje razbrala iz metafor »kupola mračna«, »mesto temačno«. V drugem delu pa je metaforo »bleščeče peruti« povezala s hrepenenjem lirskega subjekta po sreči, ljubezni. S tem je utemeljila, da impresija prehaja v refleksijo. V golobu je prepoznala simbol ljubezni, hrepenenja in upanja. Sošolkam je zastavila vprašanje, s katero pesmijo bi lahko primerjali Župančičevo pesem in zakaj. Primerjale so s Kettejevo pesmijo *Na trgu* (hrepenenje po ljubezni), *Strniševo Večerno pravljico* (motiv noči) in Rilkejevo pesmijo *Panter* (motiv ujetosti).

Oton Župančič Ciciban – cicifuj

Ciciban teče v zeleni dan;
ptičica znanka v goščavi
vsak dan lepo ga pozdravi:
»Ciciban, Ciciban, Ciciban,
Ciciban, dober dan.«

Ciciban, kaj pa je danes, čuj!
Kaj ti to ptička preprega?
Po vsej dobri odmeva:
»Cicifuj, Cicifuj, Cicifuj,
Cicifuj, fej in fuj!«

Ciciban misli: »Zakaj Cicifuj?«
Takrat si roke zagleda,
pa se domisli: »Seveda.
Danes se nisem umil še, fej, fuj,
danes sem res Cicifuj!«

Bister potoček se vije čez plan,
preko kremenov se lije;
Ciciban v njem se umije,
ptička zapoje spet: »Ciciban,
Ciciban, dober dan!«

Sklepne misli

Govorni nastopi imajo veliko dobrih lastnosti. Dijak se znajde pred vprašanjem, kaj je smiselno vključiti v šolsko uro, da bo ta učinkovita; kako predstaviti pesem, da bo zanimiva sošolcem (branje poezije in predstavitev vsebine); kako izdelati elektronske drsnice, da bodo vsebovale bistvene elemente in ne bo vse en sam tekst, ki ga dijak bere med svojo predstavitvijo; koliko vsebine izbrati, da bo smiselno predstavljena v eni šolski uri; kako preveriti, da so sošolci usvojili nekaj osnovnih izhodišč, nakazanih v uri; kako predstaviti svoj referat čim bolj samostojno ter se ob opravljenem delu tudi kaj naučiti. ◀

Literatura

- Ambrož, Darinka (idr.) (2011): *Branja 3: berilo in učbenik za tretji letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*, 1. izd., 2. natis. Ljubljana: DZS.
- *Srednje poklicno izobraževanje. Katalog znanja. Slovenščina* (2007). Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje.
- Župančič, Oton (1971): *V zarje Vidove*, izbrano delo št. 2. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Župančič, Oton (1970): *Zimzelen pod snegom*. Ljubljana: DZS.
- Župančič, Oton (1972): *Ciciban*, prirejeno po 1. izd. iz leta 1932. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Župančič, Oton (1919): *Sto ugank*. Ljubljana: Omladina.

Moč pogovora: pristnost in osebna skladnost

■ **Tatjana Vertačnik**, univ. dipl. psihologinja, strokovna vodja Društva Zaupni telefon Samarijan.

Šele takrat, ko smo na zavedni ravni sposobni soočati se z lastno notranjostjo, bomo lahko do svojega sogovornika pristni, brez krinke ali fasade, z odprtimi čustvi, ki jih bomo lahko izražali, če bo to primerno. Če hočemo pomagati drugemu, moramo biti pripravljeni nenehno delati na sebi.

Kurja juhica

Na eni od supervizij strokovnih delavcev nam je sodelavec povedal zgodbo, katere sporočilnost se mu je globoko vtisnila in mu sledila v vseh letih poklicnega dela. Zgodbo o pomenu pristnosti in odnosih, tudi v profesionalnih odnosih.

Med številnimi strankami je imel tudi staro gospo. 'Mamka' jo je poimenoval. Ženica, stara čez 80 let, je živela skupaj z odraslim sinom, zaradi katerega je prihajala k socialnemu delavcu. Pogosto jo je poslušal, pogovorila sta se, kako naj kaj uredi, enkrat pa uspel tudi urediti neko malenkost zanjo. Pogovori so bili prijetni in bila mu je hvaležna za pomoč. Ženica mu je bila pri srcu, spominjala ga je na sosedo, pri kateri je bil pogosto, ko je bil še otrok.

Vedno pogosteje je prihajala in včasih je že težko našel čas za pogovor. Ob enem od njenih obiskov je imel res veliko dela in se ji je nekako skrnil, sodelavci pa so ji povedali, da je odsoten. Naročila je pozdrave zanj in povedala, da še pride. Imel je slabo vest, ni je hotel razočarati, ampak res je bil zelo zaseden. Čez teden dni mu je stara gospa prišla povedat, kako veliko ji pomeni njegova podpora, in ga povabila, naj jo obiše. Ob tem je zaznal tisti poseben lesk v njenih očeh. V naslednjih tednih se je nekako izmikal njenim vabilom, prestavljal datume obiska. Ko jo je videl na hodniku, da je namenjena k njemu, je našel kak izgovor, da nima časa ali da mora nujno na teren. Včasih se je kar

skril. Dejala mu je, da pa vseeno mora jesti, in ga povabila na kosilo. Na dobro domačo kurjo juhico. Težko je našel čas, predvsem pa mu je bilo zares težko zavriniti staro gospo. Juh ni imel rad, kurjih pa sploh ne. Težko bi ji razložil tudi, da ne more kar prihajati na obiske, strokovnih razlogov za tako pogoste obiske pa ni bilo. Čutil je, da bi ji moral povedati, a ... A mu je bilo resnično hudo prizadeti iskreno staro gospo, ki mu je bila tako hvaležna za njegovo pozornost. Nekega torka zjutraj, ko so imeli sestanek z

direktorjem in sodelavci, pa tudi sodelavci iz drugih ustanov, tajnica ni mogla ustaviti prijazne stare gospe. Namenila se je pogostiti svojega socialnega delavca, ki nikoli ni imel časa niti za kosilo, in skuhala mu je dober obrok. Z žarečim obrazom je predenj postavila cel lonec kurje juhice. Skuhana je bila po starem in z ljubeznijo. In vse tiste kurje glave in kremplji so očitajoče zrli vanj.

Pristnost in osebna skladnost je v pogovoru s človekom v stiski zelo pomembna

Pristnost in osebno skladnost (Carl Rogers je to imenoval kongruenca) bi lahko definirali kot enotnost ali skladnost med notranjim doživljanjem (čustva, želje, vrednote) in zunanjim vedenjem, pri čemer ne gre samo za iskrenost navzven, ampak še bolj za stik s samim seboj, s svojim najbolj notranjim jazom. Pogovor s človekom v duševni stiski temelji na odnosu. Če nismo v stiku z lastnimi čustvi, če ne živimo iz sebe, ampak iz pričakovanj drugih, če je naš jaz zakopan pod množico obrambnih mehanizmov, potem ne bomo zmogli vstopiti v svet drugega, ga ne bomo mogli slišati, sprejeti in z njim vzpostaviti odnosa. Šele takrat, ko smo na zavedni ravni sposobni soočati se z lastno notranjostjo, bomo lahko do svojega sogovornika pristni, brez krinke ali fasade, z odprtimi čustvi, ki jih bomo lahko izražali

Foto: BS

li, če bo to primerno. Če hočemo pomagati drugemu, moramo biti pripravljeni nenehno delati na sebi.

Naša pristnost je pri delu na telefonu za ljudi v duševni stiski temeljnega pomena ne samo zato, ker je predpogoj za medčloveški stik, ampak tudi zato, ker na klicalca deluje razbremenilno. Pristen poslušalec, ki si upa biti to, kar je, postane model ali vzor, ki klicalca osvobaja lastnih prisil in mu pomaga doseči več pristnosti in več poguma za soočanje s samim seboj. Naša odprtost lastnim čustvom (tudi manj prijetno obarvanim, kot so jeza, strah, negotovost ...) in njihova prosojnost sogovorniku olajša odprtost in občutljivost za podobno doživljanje pri sebi. Ko govorimo o svoji pristnosti, ne mislimo na tisto pristnost, s katero se ljudje včasih hvalimo, ko rečemo: »Jaz vsakemu v obraz povem vse, kar mislim. Nisem kot nekateri hinavci ...« Pristnost pri našem delu (pa tudi sicer v življenju) ne pomeni, da nenad-

zorovano bruhamo iz sebe vse, kar tisti hip čutimo in mislimo. Gre za izbirno pristnost, to je sposobnost oblikovanja pristnih izjav, primernih okoliščinam in ciljem konkretne situacije, ter disciplinirano izražanje svojih čustev, potreb in želja. Kar izrazimo, mora biti pristno, vendar ni nujno, da povemo vse, kar mislimo ali doživljamo. Naša pristnost naj krepí klicalčevo pristnost.

V prizadevanju za lastno pristnost se zave- mo pritiskov, ki jih okolje vedno izvaja na posameznika, s tem da mu vsiljuje določene vzorce vedenja in razmišljanja. Gotovo je potrebna neka mera prilagodljivosti okolju. Če hočemo funkcionirati v družbi, se moramo podrediti določenim družbeno sprejetim normam vedenja. Zavračanje pristnosti in občutek ogroženosti bomo začutili tudi v stiku s posamezniki, ki težko vzdržujejo napetost med lastno masko in pritiskom svojih potlačenih čustev. In končno se bo prizadevanju za pristnost upiralo nekaj v

nas samih. Pot do pristnosti je pot samo-spoznavanja, kar pomeni naporno, včasih tudi boleče prebijanje skozi sloje priučenega vedenja do svoje ranljive, krhke človečnosti. Pristnost pomeni tudi izpostavljenost. ◀

(Povzeto po: Učno gradivo za usposabljanje novih prostovoljcev, Društvo Zaupni telefon Samaritanian)

Starši

Odlogi všolanja – da ali ne?

■ **Tatjana Jakovljević**, univ. dipl. prof. defektologije, razvojna terapevtka s specialnimi znanji, kot specialna pedagoginja deluje na področju zgodnje obravnave otrok s specifikami v razvoju, pri čemer vključuje načine vstopanja v otrokov razvoj z vidika nevroloških baz v soodvisnosti s primarnim socialnim okoljem. Sistemsko deluje na področju vzgoje in izobraževanja z namenom implementiranja najnovejših znanj nevroznanosti, ki odkrivajo osnove razvoja otrokovih možganov.

V zadnjih letih se starši in vzgojitelji otrok, ki zaključujejo vrčevsko obdobje, vse bolj srečujejo z vprašanjem, ali otroku podaljšati čas v vrtcu za eno leto ali ga vpisati v šolo v petem in šestem letu starosti. Strokovnjaki, ki so postavili program devetletne šole, trdijo, da je program devetletke z res številnimi prilagoditvami pripravljen za otroke, stare od pet let in osem mesecev do šest let in osem mesecev.

Praksa kaže, da se je število odlogov v zadnjih nekaj letih več kot podvojilo in da je v letošnjem letu odloženih 12,2 % šoloobveznih otrok.

Stroka s poglobljenimi analizami išče vzroke za povečevanje števila odlogov.

Izsledki do sedaj narejenih raziskav kažejo, da se povečuje število opredelitev otrok s posebnimi potrebami, otrok tujih državljanov, s strani staršev pa je na prvem mestu odločitev za odlog všolanja potreba po podaljšanju enega leta otro-

štva njegovemu otroku.

Na drugi strani strokovnjaki svetovalnih centrov za otroke, mladostnike in starše po Sloveniji izpostavljajo, da v šolo vstopajo čedalje bolj nezreli otroci, ki imajo šibkejšo govorno-jezikovne sposobnosti,

slabšo grobo in fino motoriko, slabšo sposobnost usmerjene pozornosti in samokontrole, več strahov in negotovosti ter slabše socialne veščine.

Če pridružimo tem ugotovitvam tudi porast otrok s specifikami v razvoju, uče-

Vsebine višjih razredov se premikajo v nižje razrede in že prvi razred pri šestih letih predstavlja za otroka šolsko delo v pravem pomenu besede in ne uvajalno obdobje, ko se otrok uči preko igre, kot je bilo zasnovano.

nju, čustvovanju, vedenju in predebelih otrok v zadnjih nekaj letih ne samo pri nas, ampak po številnih državah sveta, lahko predpostavljamo, da živimo v času in družbi, ki z nekaterimi vidiki vpliva na razvoj, učenje in zdravje otrok. V nekaterih državah strokovnjaki izpostavljajo, da porast otrok s posebnimi potrebami poleg epidemije bolezni, povezanih s stresom in debelostjo, predstavlja največjo izobraževalno in zdravstveno skrb.

Posledično so znanja, kako lahko starši pomagamo svojemu otroku pri razvoju, duševnem in telesnem zdravju ter razvoju sposobnosti učenja, ključna za prihodnost naših otrok. Odločitev, ali je naš otrok celostno zrel za vstop v šolo in uvid v znanja, kako ga v procesih vzgoje in izobraževanja podpreti, je pomemben vidik sodobnega starševstva in pedagoškega poklica.

Razvoj otrokovih možganov poteka postopno. Da bi otrok ustrezno razvil intelektualne kapacitete, potrebne za procese šolanja, je najpomembneje, da v svojem predšolskem obdobju izkoristi prednosti otroštva. Tako so v predšolskem razvoju na prvem mestu stimulatивne gibalne in senzorne izkušnje. Otroku potrebuje vsakodnevne možnosti gibanja na neravnem terenu, dotike in objeme staršev in družinskih članov ter ob boku domačega dela neskončne priložnosti spontane igre, v katero je pristno zatopljen. Poleg omenjenega so za otrokov razvoj ključni odnosi z odraslimi osebami in drugimi otroki. Prevelika izpostavljenost ekranom moderne tehnologije pri otrocih za-

vira naravne danosti vstopanja v odnose in sposobnost razvoja kakovostne igre.

Posledično so trije najpomembnejši vidiki razvoja predšolskega otroka, poleg na zunaj vidnega intelektualnega razvoja, ključni za presojanje, ali je otrok pripravljen za vstop v šolo. Pri tem moramo poudariti, da se je v zadnjih nekaj letih devetletna šola zelo spremenila. Vsebine višjih razredov se premikajo v nižje razrede in že prvi razred pri šestih letih

žnostni sistem predstavlja vstopno točko v šolske veščine.

Pomembno je, da se pri padcu ujame z rokami in da je sposoben na rokah zadržati težo celotnega telesa. To lahko preverimo z vožnjo samokolnice in pri plezalih, pri katerih se z rokami preprijemlje z droga na drog in s telesom visi v zraku. Če se prsti na rokah ovijejo okoli plezalnega droga tako, da je palec pred ostalimi prsti in ne ob njih ter da se z rokama lahko potegne naprej po

Foto: Petra Duhannoy

predstavlja za otroka šolsko delo v pravem pomenu besede in ne uvajalno obdobje, ko se otrok uči preko igre, kot je bilo zasnovano. Učni načrti so se razširili in časa, da bi otrok 'dozorel' v času šolanja, pogosto ni na razpolago.

Kako lahko starši prepoznajo, ali je njihov otrok pripravljen na učne ure, ko se od otroka pogosto pričakuje zmožnost sedenja pri miru, samostojnost v aktivnostih papir – svinčnik, in učne načrte prvega razreda?

Prvi pokazatelj otrokove zrelosti je otrokov gibalni razvoj. Če je otrok spreten pri gibanju na neravnem terenu, ima dobro razvito ravnotežje in ne pada pogosto, je njegov centralnoživčni sistem na dobri poti k sposobnosti učenja, saj ravnote-

prečkah do cilja brez pomoči odrasle osebe in pri tem ne pade na tla, se lahko veselimo otrokovega samostojnega napredka v številnih učnih procesih, saj so roke poleg ust del telesa, katerega oživčenost predstavlja največji del 'intelektualnega' dela možganov. Če poleg omenjenega otrok za mizo s troprstnim prijemom pravilno drži žlico in pri jedi dviguje komolec od mize ter pri ročnih spretnostih (striženje, sestavljanje sestavljanek, lupljenje krompirja itd.) nima odprtih ust in izplazenega jezička, se lahko veselimo, kajti otrokovi možgani izkazujejo zrelost za učenje pisanja, risanja, finomotoričnih veščin, črkovanja, govornega izražanja.

Pomemben pokazatelj otrokove sposobnosti pozornosti in koncentracije je otro-

kova drža pri hoji, sedenju. Pomembno je, da otrok za mizo spontano vzravnano sedi in da pri sedenju na tleh ne sedi v položaju 'žabica'. Če otrok na tleh sedi v omenjenem položaju, ima kolena in gležnje pogosto nagnjene navznoter. Če pri tem v starosti 5 ali 6 let ponoči še moči posteljo in izkazuje pretiran gibalni nemir, nas lahko skrbi otrokova sposobnost pozornosti in koncentracije v šoli.

Če se otrok kljub utrujenosti težko umiri za večerno spanje in potrebuje dlje časa, da zaspi, se lahko to izraža v težavah pri sledenju navodilom in verbalno podanim informacijam.

Poleg gibalnega razvoja je pomemben pokazatelj otrokove pripravljenosti na šolsko delo otrokova sposobnost igre. Če se otrok v letu pred odhodom v šolo zna sam zaigrati, se zamotiti z raznoliko dožive-

Eno največjih težav sodobnih šolajočih se otrok predstavljajo čedalje večja potreba in želja otrok po vodenju s strani odraslih oseb v procesih učenja (staršev, učiteljev, inštruktorjev itd.) ter težave pri spopadanju s stresom.

to domišljjsko igro, ob kateri ima pogost samogovor in ne išče pretirano pozornosti odrasle osebe, njegov čustveni sistem izraža znake pripravljenosti za spontano učenje brez pretirane potrebe po vodenju s strani odrasle osebe. Ko starši opazujemo svojega otroka pri igri z vrstniki, je pomembno, da znamo prepoznati, ali naš otrok vstopa v dvosmerne interakcije z otroki («jaz nekaj, ti nekaj»), se zna prilagajati poteku in spremembam igre, je miselno fleksibilen, se zna usmeriti v cilj pozornosti soigralca in potek igre oziroma na drugi strani pogosto ruši igro vrstnikov ali jo želi vedno voditi ter ima težave s prilagajanjem skupini. Sposobnost spontane igre pri otroku nam lahko poda pomemben uvid v njegove sposobnosti spontanega učenja s posnemanjem ter sposobnost samoregulacije ob stresu. Ena največjih težav sodobnih šolajočih se otrok predstavljajo čedalje večja potreba in želja otrok po vodenju s strani odraslih oseb v procesih učenja (staršev, učiteljev, inštruktorjev

Foto: BS

itd.) ter težave pri spopadanju s stresom. Tretji vidik pripravljenosti za vstop v šolo zajema otrokove sposobnosti vstopanja v odnose. Očesni stik in sposobnost odzivanja na obrazno mimiko odraslega predstavljata pomemben vidik otrokovega razvoja. Pred vstopom v šolo je potrebno, da se je otrok zmožen osredotočiti na delo, fokus odrasle osebe, da npr. zazna, kaj mama kuha, in se ji pri tem pridruži ter veže svojo pozornost na pripravo hrane, kuhanje. Če pa otrok nenehno išče pozornost odrasle osebe s ciljem, da bi se le-ta ukvarjala neposredno z njim, in pogosto moti aktivnosti mame, očeta, sorojencev, smo lahko zaskrbljeni glede tega, kako bo otrok sprejemal negativne povratne informacije in neuspehe v šolskem obdobju, ko ne bo vse v 'superlativih' ali tako, kot si je sam zamislil, kako bo znal vlagati trud in bil notranje motiviran za šolsko delo.

Če povzamemo: otrok naj bi imel pred vstopom v šolo poleg pričakovanih že znanih intelektualnih sposobnosti (govor, risanje, sposobnost pozornosti, poslušanje itd.) dobro razvito ravnotežje, spretno roke, raznoliko domišljjsko igro, sposobnost socialnih stikov, očesni stik in sposobnosti usmerjanja pozornosti v potek aktivnosti oseb okoli sebe.

Če starši ocenimo, da ima otrok več težav na intelektualnem, gibalnem področju, pri spontani igri in v odnosih z drugimi ljudmi, je z razvojnega vidika otroka smiseln odlog. V dodatnem letu, ki ga otrok pridobi pred odhodom v šolo, je ključnega pomena, da dobi čim več priložnosti za gibanje na neravnem terenu v

Obenem je za zdrav razvoj učnih sposobnosti pomembno spanje brez umetne svetlobe, in to vsaj od 10 do 11 ur dnevno.

naravi in je izpostavljen sončni svetlobi. Čim manj naj bo izpostavljen vsebinam ekranov moderne tehnologije, je naj čim manj procesirane hrane, ki ima obilico sladkorjev. Kali naj se v spontanah medosebnih odnosih ter spontani domišljjski igri. Obenem je za zdrav razvoj učnih sposobnosti pomembno spanje brez umetne svetlobe, in to vsaj od 10 do 11 ur dnevno.

Če pa se ne odločimo za odlog, je nujno, da delu za šolo pridružimo gibanje. Otrok v prvem razredu je zmožen pri miru sedeti le 15 minut, potem pa potrebuje gibanje ali igro. ◀

Sem dobra mama?

■ **Romana Žitko Rožmanc**, mag., specialistka zakonske in družinske terapije. Je katehistinja v župniji Vrhnika in opravlja terapevtsko in svetovalno delo v svetovalnici *Župnijske karitas Vrhnika*. Je tudi supervizorka in predavateljica različnim skupinam.

Ko imamo otroke, potrebujemo čisto glavo in jasno razmišljanje, da se prebijemo skozi dan. O vzgoji lahko najdemo številna priporočila, in ko se soočamo s problemi, nimamo nobene možnosti, da bi dali odповed. V službi ta možnost obstaja, v materinstvu je ni.

Odraščala sem v prepričanju, da je v materinstvu glavni ključ do uspeha občutek ali instinkt. Kmalu sem ugotovila, da temu ni tako. Starši se vedno znova najdemo v položaju, v katerem nimamo nobene ideje, kaj narediti, nobenega vodnika ali navodil. Konec koncev smo starši tisti, ki moramo ugotoviti, kaj je v danem trenutku najbolje storiti. Dan za dnem smo postavljeni pred izziv, kaj storiti, ko pa ima otrok povsem drugačna pričakovanja kot mi. Ali to, da rečemo otroku 'ne', pomeni, da smo odgovorni ali preveč zaščitniški, tesnobni, nevrotični ali obsedeni s kontrolo? Če smo sposobni ostati mirni in osredotočeni na to, kaj je najbolje za nas, so naša občutja in intuicija dobrodošla.

Nekega dne me je poklicala mama, ki je želela nasvet glede svojega najstnika. Njen dober znanec, ki je inštruktor jadralnega padalstva, je povabil njenega sina na spust z njim. Dolgo je premišljevala, kaj naj stori, in njen mož ji je dejal, da mora otroku pustiti svobodo. Med našim pogovorom je razmišljala, kako bi se počutila, če bi sinu dovolila ta podvig. Njen odgovor je bil: »Bilo bi me resnično strah, to bi bila prava groza.« In če bi odpovedala: »Počutim se olajšano, čutim, da bi lahko plesala.« Naslednji dan je poklicala svojega znanca, se mu zahvalila za povabilo in odpovedala.

Mame vedno znova potrebujemo prostor, kjer se umirimo, kjer umirimo svoja čustva in lahko ustvarjalno razmišljamo. Na koncu vendarle hočemo biti dovolj dobre mame, takšne, kot si me same želimo, in ne, kakršne si drugi želijo, da smo.

Pred dnevi sem opazovala družino z majhnim otrokom pri sveti maši. S seboj je prinesel igračo in se večino časa igral

z njo, proti koncu maše pa mu igrača ni bila več zanimiva, zato se je odločil, da bo z rokami udarjal ob klop in vmes še ploskal. Čeprav ga je mati opozorila na nepravilno vedenje, otrok ni prenehal. Svojemu možu sem kasneje doma pripovedovala o dogajanju in razmišljala o napisanem v različnih priročnikih, češ kako je treba otrokom postavljati jasne meje in kaj storiti, ko jih prestopijo. Nekateri bi znali pripomniti, da otrok potrebuje jasne razmejitve, in če jih prestopi, se ga

Otroci nam bodo hvaležni, če jim postavimo jasno strukturo oziroma jasne meje in smo pri tem dosledni.

ustrezno kaznuje. Zakaj starši enostavno ne znamo narediti prave stvari, ko otroci prestopijo meje? Ob koncu sem se spraševala, ali morda nisem prevzetna. Tudi moja otroka se hitro spreta ob mizi in preslišita moja opozorila. Nenadoma sem se počutila izgubljeno v megli, obsedela kot paralizirana, čakajoč na moža, da prevzame stvari v svoje roke. Vsakokrat, ko obstanem v t. i. megli, se zavedam, da je težava v 50 odstotkih tudi moja. V primerjavi z otroki imamo odrasli več odgovornosti in moči, da vplivamo na odnose. Morda vam bo naslednji pripetljaj znan, saj gre za zgodbo, ki se pogosto dogaja v naših domovih, ne glede na starost otrok. Tako se je zgodilo tudi meni.

Jaz: »Ko bo konec risanke, ugasni televizijo, pospravi mizo in svojo sobo.«

Sin: »Ja.«

Jaz: »Si me slišal? Ali me poslušáš?«

Sin: »Ja, ja.«

Jaz: »Pospravi mizo in svojo sobo.«

Sin: »Jaaaa.«

Jaz: »Ne pozabi na mizo in sobo. Resno mislim.«

Sin: »Ja, ja, v redu.«

Sin ob tem ni umaknil pogleda s televizije in ni slišal niti ene same besede. Zakaj se ves čas samo ponavljam, čeprav vem, da nimam njegove pozornosti? Zato sem pogovor začela znova.

Jaz: »Peter, poglej me za minuto.« (Postavim se pred televizijski sprejemnik.)

Sin: »Mami, umakni se, ker gledam.«

Jaz: »Prav, ugasnila bom televizijo, če me ne boš poslušal. Ponovi, kaj sem ti naročila.«

Sin: »Ne vem, kaj si rekla.«

Jaz: »Ne veš. Torej nisi slišal niti besede tega, kar sem ti rekla. Zakaj ne poslušáš?«

Sin: »Rekla si mi, da moram pospraviti mizo in sobo, ko neham gledat risanko.«

Jaz: »Torej si me slišal?«

Sin: »Ne čisto, ampak saj vedno rečeš isto. Ti hočeš imeti vedno pospravljeno. Atiju je vseeno.«

Kmalu zatem je odšel na vajo inštrumenta. Miza in njegova soba sta ostali v neredu, v meni pa je divjala jeza. Morda se bo slišalo izjemno čudno, a otroci nam bodo hvaležni, če jim postavimo jasno strukturo oziroma jasne meje in smo pri tem dosledni. Torej, če se otrok ne drži pravil, sledi vnaprej dogovorjena posledica. Pri tem mu pomagamo k notranji disciplini. Takrat začuti, da je nam, staršem, mar zanj. Tudi moj otrok se je moral soočiti s posledicami.

Naj predstavim nekaj namigov, kako reševati težave, ko se kot mame znajdemo v neskončno dolgi bitki moči z otroki.

1. Bodite pozorni na širšo sliko dogajanja.

Zgodi se, da nas preplavijo nerazrešena občutja iz zakonskega odnosa, odnosa,

ki ga imamo s taščo ali tastom, svojo primarno družino ... Nerazrešena občutja ali spori, neizrečene besede, ki jih nosi zakonski sistem, se prenesejo na otroški podsistem.

2. Ostanite osredotočeni in pozorni na sebe: ko stari vzorci ne delujejo več, ko nimajo zelenega učinka, moramo spremeniti svoje vedenje ter biti pri tem domiselni in ustvarjalni. To ne pomeni, da ne čutimo več jeze ob svojih otrocih ali ob možu. Vedno je nekaj stvari, ki jih lahko naredimo drugače in pomenijo veliko spremembo v smeri pomiritve.
3. Bodite potrpežljivi s seboj: ko je napestost zelo velika ali traja že nekaj časa, lahko tudi najbolj 'supermame' pristanejo na tleh. Takrat izgubimo svoj osebni materinski kompas in pričnemo kričati na svoje otroke ali moža. A kaj kmalu zaplešemo v občutjih krivde, sramu in umikanja. Vsega opisanega ne doživljamo zato, ker bi bile slabe mame, ampak ker smo človeška bitja, ustvarjena od Boga.
4. Neutrudno iščite modre nasvete in se povežite z drugimi: sklepate, da se ostale matere ne soočajo s podobnimi težavami, kot jih imate pri vas (zjutraj je težko ob pravem času pripraviti otroke za odhod v šolo ali jih zvečer pripraviti, da gredo ob uri spat), ali da je postavljanje meja in posledic za druge povsem enostavno? Potem je velika verjetnost, da se boste skrile za masko in v sebi držale občutje nekompetentnosti. Živimo v družbi, ki nagrajuje posameznike, ki se zanašajo nase, zato ne nasedajmo mitom, da je sramotno prositi za pomoč. Pravzaprav to pomeni moč, opolnomočenje. Matere potrebujemo oporo. Včasih potrebujemo prijateljico, ki nam pove, da čuti povsem enako. To nas opomni, da le nismo same s svojimi bolečimi občutki, z nemočjo, jezo, sramom ... Včasih moramo slišati druge starše, ki nam povedo, kaj so oni storili v podobni situaciji. Včasih potrebujemo podporo skupine ali strokovno pomoč, da dobimo uravnotežen in jasen pogled.

Ko se z otroki ali možem ujamate v neskončen krog merjenja moči ali pa se

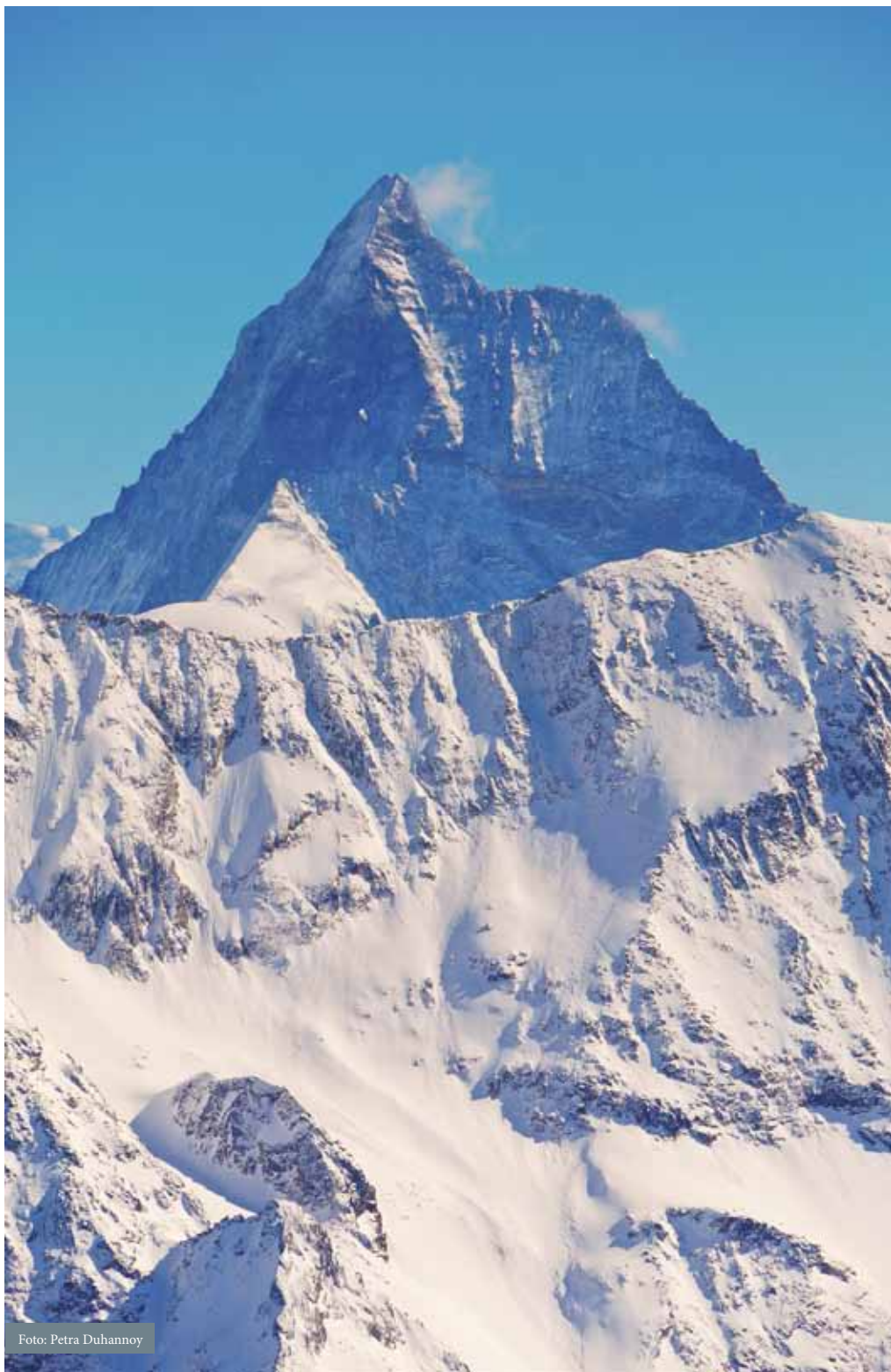

Foto: Petra Duhanny

samo počutite izgubljene, izčrpane, pozabite na mit o samozadostnosti. Ko z drugim podelite svojo ranljivost, vam, materam, to daje upanje in moč, da ste dobra mama. ◀

Literatura

- Lerner, Harriet (1999): *The Mother dance*. London: HarperCollins Publishers.
- Jerebic, Drago; Jerebic, Sara (2017): *Bližina osrečuje*. Celje: Mohorjeva družba.

Transmaščobne kisline v prehrani otrok

■ **Maša Puc Mačukat**, prof. biologije in kemije, je organizatorica prehrane in zdravstveno-higienskega režima v *Vrtcu Jadvice Golež Maribor* in v *OŠ Kungota*. Trudi se za kakovostne obroke iz sezonskih, lokalnih in po možnosti ekoloških živil, za čisto, varno in zdravo okolje, pravilno higieno ter gibanje.

Prvega aprila 2019 je pričela veljati Uredba Evropske komisije o najvišji dovoljeni vsebnosti transmaščobnih kislin v živilih. Uredbo morajo upoštevati vse živilske dejavnosti, kamor sodijo tudi kuhinje vrtcev in šol.

Transmaščobne kisline, ki jih živila lahko vsebujejo, so škodljive za zdravje ljudi, še posebej otrok. Zaradi načina dela v vrtčevskih in šolskih kuhinjah se jim ni mogoče povsem izogniti. S pravilno izbiro živil, izobraževanjem kuharskega kadra in poznavanjem potencialno nevarnih živil pa lahko veliko prispevamo k temu.

Transmaščobne kisline

Definicija in nastanek transmaščobnih kislin

Rastlinska olja so občutljiva živila, predvsem na zraku in svetlobi so dovzetna za proces kvarjenja – avtooksidacijo, ki vodi do žarčnosti. Zaradi potreb živilske industrije po bolj stabilnih maščobah in maščobah, ki se lažje oblikujejo, se olja lahko delno ali v celoti hidrogenirajo. Tako nastanejo trdne ali poltrdne maščobe, ki so bistveno bolj obstojne in zato v prehrabnih izdelkih bolj zaželeni. Kot stranski produkt delne hidrogenacije nastajajo t. i. transmaščobe, ki so postale del naše prehrane. Transmaščobe nastajajo tudi pri dlje časa trajajočem segrevanju rastlinskega olja na višjih temperaturah, npr. pri cvrtju (nad 170 °C). S transmaščobami se človek sicer srečuje že dolgo, saj so prisotne v mesu in mleku prežvekovalcev, kar je posledica delovanja mikroorganizmov v njihovem prebavnem traktu, vendar te ne ogrožajo zdravja.

Za postopke delnega hidrogeniranja maščob, ki se žal še vedno uporabljajo z namenom podaljševanja obstojnosti in izboljševanja teksture prehrabnih izdelkov, obstaja že vrsta novejših tehnologij in surovin, s katerimi se vsebnost transmaščob v končnih izdelkih uspešno zmanjšuje ali celo izboljšuje maščobnokislinska sestava, ki je za zdravje bolj ugodna.

Največja dovoljena vsebnost transmaščobnih kislin po *Uredbi o najvišji dovoljeni vsebnosti transmaščobnih kislin v živilih* ne sme preseči 2 g na 100 g skupne vsebnosti maščob v živilu (NIJZ, 2016).

Transmaščobne kisline v živilih

Bogati viri škodljivih transmaščobnih kislin so ocvrto meso, čips, ocvrt krompir, piškoti, pite, krofi, margarina, pripravljene namazi, žitni zajtrki, živila živalskega izvora. Rezultati raziskav potrjujejo,

da so transmaščobne kisline bolj škodljive od nasičenih maščobnih kislin (Glavič, 2011).

Tabela 1:

Vsebnost transmaščobnih kislin v različnih živilih (Glavič, 2011)

Živilo	Vsebnost (g) transmaščobnih kislin na 100 g živila
Maslo	3,6
Trda margarina	12,4
Mešano rastlinsko olje	1,1
Čokoladni piškoti	3,4

Slika 1: Hrana, ki vsebuje transmaščobne kisline (NIJZ, 2016)

Največ transmaščobnih kislin se nahaja v keksih, napolitankah in vaflih, krofi, jušnih koncentratih, trdih rastlinskih maščobah, rastlinski smetani, izdelkih iz listnatega testa, rogljičkih ... Poleg tega se transmaščobe tvorijo tudi pri cvrtju živil in večkratnem segrevanju olj (NIJZ, 2018).

Škodljiv vpliv transmaščobnih kislin na zdravje

Leta 1994 so prvič ugotovili, da imajo transmaščobne kisline bistveno večji vpliv na razvoj ateroskleroze (kronična bolezen, pri kateri se zadebeli stena arterij) kot nasičene maščobe.

Zaradi strukturnih lastnosti se transmaščobe veliko lažje vežejo na stene žil in tako po ocenah *Svetovne zdravstvene organizacije* predstavljajo resen dejavnik tveganja za razvoj kroničnih srčno-žilnih bolezni, kapi in nekaterih rakavih obolenj. Najbolj dosledni in prepričljivi so dokazi o njihovem vplivu na razvoj bolezni srca in ožilja, vse več raziskav pa nakazuje tudi možnost njihovega vpliva na ra-

zvoj nekaterih vrst raka, nevroloških motenj, bolezni oči, sladkorne bolezni, debelosti, bolezni jeter, pa tudi na neplodnost in na razvoj dojenčkov (NIJZ, 2016).

Obstajajo domneve, da transmaščobne kisline povečujejo odpornost na inzulin in s tem povečujejo možnost nastanka sladkorne bolezni tipa 2. Transmaščobne kisline so povezane tudi z nastankom raka dojke in debelega črevesja ter alergij pri otrocih (Glavič, 2011).

Obvladovanje transmaščobnih kislin v prehrani otrok

Pri oblikovanju jedilnikov in pripravi hrane je treba upoštevati priporočila za zdravo prehranjevanje, tako da so obroki sestavljeni iz različnih vrst živil iz vseh priporočenih skupin.

Potencialno tvegana živila

Potencialno tvegana živila, ki vsebujejo transmaščobne kisline, so krofi, listnato testo za pripravo zavitkov, masleni keksi, medenjaki, sirni burek, rogljički iz listnatega testa ... Ti izdelki morajo biti na jedilniku čim redkeje. Dobavitelji, ki dobavljajo že pripravljena živila v kuhinjo vrtcev, pa morajo predložiti izjavo, da njihovi izdelki ne vsebujejo več transmaščobnih kislin od dovoljenih 2 g/100 g živila. Najbolj priporočljivo bi bilo, da v kuhinji vrtca sami pripravljajo vsa živila za vse obroke, vendar zaradi časovne obremenitve to ni izvedljivo. Vodja kuhinje in odgovorna oseba za organizacijo prehrane morata biti zato posebej pozorna na deklaracije izdelkov in izgled dobavljenih živil.

Ukrepi v kuhinji vrtca

Kako se izogniti transmaščobnim kislinam v živilih?

1. Pomembno je, da je jedilnik sestavljen tako, da se izogibamo živilom, ki vsebujejo transmaščobne kisline (rogljički, krofi, ocvrta prehrana ...).
2. Prednostno se priporoča izbira dostopnih kakovostnih virov nenasičenih maščob, kot so npr. repično, sojino, sončnično in oljčno

olja, v katerih je za zdravje ugodno razmerje maščobnih kislin.

3. Dober vir esencialnih (večkrat nenasičenih) n-3 in n-6 maščobnih kislin so tudi mastne morske ribe (npr. losos), ki naj se pogosteje uporabljajo pri pripravi obrokov v kuhinjah vrtcev.
4. Priporoča se, da se maščoba dodaja hrani tik pred serviranjem in je ne pregrejamo dlje časa ali celo večkrat.
5. Organizator prehrane in vodja kuhinje se morata informirati o vsebnosti transmaščobnih kislin z deklaracije živila, dobavitelji pa so to informacijo dolžni navajati.
6. Kuharsko osebje v vrtcih mora prilagoditi temperaturo toplotne obdelave tako, da ta ne presega 170 °C, saj se s tem prepreči nastajanje transmaščobnih kislin.

Zaključek

Pri oblikovanju jedilnikov in pripravi hrane morata organizator prehrane in kuharski kader upoštevati *Uredbo o najvišji dovoljeni vsebnosti transmaščobnih kislin v živilih*. V prvi vrsti pa je treba pri pripravi vseh živil upoštevati zdravje otrok.

Obroki v vrtcu naj bodo sestavljeni iz različnih vrst živil iz vseh priporočenih skupin živil, saj bo le tako zagotovljen zadosten vnos vseh hranil, potrebnih za normalno rast, razvoj otroka in delovanje organizma.

Pri izbiri živil v vrtcu je treba dati prednost kakovostnim ogljikohidratnim živilom (na primer polnovrednim žitom in žitnim izdelkom), kakovostnim beljakovinskim živilom (mleku in mlečnim izdelkom, pustim vrstam mesa, ribam, stročnicam) ter kakovostnim maščobam (na primer oljčnemu, sončničnemu, repičnemu in bučnemu rastlinskemu olju).

Izogibati se je treba različnim umetnim dodatkom za izboljšanje okusa in uporabljati samo naravne sušene ali sveže začimbe ter kakovostno morsko sol.

Zelo priporočljivo je, da je na jedilniku čim manj predpakiranih ali pakiranih živil, zato naj vrtec sam pripravlja različne namaze, sladice in druge vrste živil.

Širok nabor ponujenih živil v vrtcu omogoča, da otrok spozna različno prehrano in si pridobi navade zdravega in raznolikega prehranjevanja, kar je dobra popotnica za kasnejša življenjska obdobja.

Tudi vzgojni kader v vrtcu lahko pripomore pri vzgoji dobrih prehranskih navad, tako da otroke s pogovorom o hrani in postrežbi hrane vzgaja za kulturo prehranjevanja in pozitiven odnos do zdravega načina prehranjevanja. ◀

Viri

- Glavič, Lenka (2011): *Vpliv in nastanek transmaščobnih kislin v ocvrtem krompirčku*. Diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za živilstvo.
- Hui, Y. (1996): *Bailey's industrial oil and fat products*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- NIJZ (2016): *Znižujemo transmaščobe v prehrani*. Dostopno na: <http://www.nijz.si/sl/znižujemo-trans-mascobe-v-prehrani>.
- NIJZ (2018): *Omejitev transmaščob v živilih*. Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/omejitev-trans-mascob-v-zivilih>.
- Rajar, Alenka; Gašperlin, Lea; Žlender, Božidar (2006): Karcinogene komponente v predelanih in toplotno obdelanih živilih. V: Gašperlin, Lea; Žlender, Božidar: *Karcinogene in antikarcinogene komponente v živilih*. 24. Bitenčevi živilski dnevi '06, Ljubljana, 9.–10. november 2006. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za živilstvo, str. 89–101.
- Skvarča, Marlena; Polak, Tomaž; Abram, Veronika (2004): Toplotni postopki priprave in varnost živil. V: Žlender, Božidar; Gašperlin, Lea (ur.): *Varnost živil*. 22. Bitenčevi živilski dnevi '04, Radenci, 18.–19. marec 2004. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za živilstvo, str. 205–220.

Umetnikova ljubezen do domovine

Herman Gvardjančič: Slovenski grb, 25. 6. 1991

■ **Milček Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slika Slovenski grb je sunkovit slikarski zapis, zasnovan 25. junija 1991, prav na dan, ko je bila sprejeta odločitev za razglasitev osamosvojene slovenske države.

Vendar slika kljub naslovu ni zasnitek uradnega grba, ki se je v novi državi postavil kot simbolna nujnost in bil skupaj z zastavo sprejet v veliki časovni stiski. Zavest o potrebi po grbu je bila v tistem času dobesedno v zraku. Sam sem bil že pred tem priča, kako sta osnutek slovenskega grba na Novi reviji napol resno, napol humorno zarisovala Emil Milan Pintar in Dimitrij Rupel in smo se navzoči ob tem spraševali o bistvenih karakteristikah Slovencev, zato nista v njem manjkali niti steklenica niti gnjat. Gvardjančičeva slika pa je zelo oseben in impulziven ter resen odziv na zgodovinsko dogajanje in, tako kot vse drugo umetniško delo, predvsem emanacija intenzivnih občutij in vznemirjenosti, ki jih je tisti neponovljivi dan, v sliko izjemoma vpisan celo z datumom nad kraticama slikarjevega podpisa, očitno sprožil tudi v Hermanu Gvardjančiču. Gvardjančiča kot instinktivnega slikarja nadvse močne čustvene izraznosti odlikujeta velika neposrednost in občutljivost, vse to pa se razkriva predvsem skozi doživljanje poduhovljene krajine, ki je pri njem največkrat elegično temačna ali ekstatično ognjevita. Posebno intenzivno pa je umetnik v svoji človeški občutljivosti v svoje slike priklical vzdušje resničnih in zaradi njihove depresivnosti tudi le verjetnih prizorišč tragičnih dogajanj, posebno za Slovence žal že preveč značilnih samomorov. (Ti so bili kot eden slovenskih problemov vključeni tudi v vsebino znamenite 57. številke Nove revije.) Slikar pa je izjemno dojemljiv tudi za vibracije glasbe, saj njegov zamah poganjajo tudi ponotranjeni odmevi muzikalnih zvokov, ki se prižigajo in uglašujejo ter tonejo z barvnimi plameni in akordi v duhovne tolmane največkrat skrivnostno tlečega gozdnega prostiranja.

Umetnik se je ob tem izrazito osebno in intimno čustveno odzival tudi na siceršnjo atmosfero v družbi in je v intervjuju za svojo monografijo leta 2007 o časih svoje mladosti izjavil: »Živel smo v socializmu, nekakšni samoupravni družbi, ki je nikoli nisem razumel. /.../ Že kot otrok sem bil individualist, vedno sem vsako stvar hotel sam premisliti in si jo razložiti. /.../ Hvala bogu me politika ni nikoli tako prevzela kot umetnost.« Spoznal pa je, da v zgodovini našega »začaranega« planeta sledi konflikt za konfliktom; zaslutil

je, da bodo »naravne katastrofe, družbena, politična prerivanja« vse hujši, in zato zase potrdil, da je pesimist, ki pa ima v sebi vendar tudi še svetlobo, da lahko preživi v takem svetu. Spričo tega je v svojem delu trpek, tudi ko je poln ljubezni, in to najbrž velja tudi za njegov odnos do slovenske države, zato je že eno izmed starejših risb iz leta 1980, očitno zamisel za poznejšo sliko, najbrž predvsem zaradi vse večjega onesnaževanja narave zaskrbljeno naslovil *Kako rešiti domovino* in pod njo pripisal, da bi jo moral naslikati »zelo energično«. Eno izmed svetlejših krajinskih slik z drevesi je leta

Lidija Golc

Za okroglo mizo ni cele družine

Polno zasedena okrogla miza? So vsi prišli? Posamezniki tako različni, da bi bolj ne mogli biti. Različni po načinu govorjenja in življenja, drugačni po oblekah, ciljih, starosti, vrednotah. Jedo in pijejo. Govorijo in smejejo. Niso vsi: tistih najbolj drugačnih, ni.

Morda oni za eno drugo mizo ždijo, polni vprašanj in svojih nesoočenj, jezic in predsodkov; mogoče pa jim je vseeno za tole belo nedeljo in belo mizo in vse skupne istosti in razlike, ki pač niso krive pobeglih sanj, saj vsak (tudi) izza te bele mize svoje življenje vodi sam.

Srečanja se udeležiš, ko se soočiš s sabo, ko odpreš vsa okna, vrata in zdržiš preprih, ko znaš biti glasen, rjoveč in tih, pa vendarle verjameš vase in v boga in se boriš, padaš, vstajaš, jočeš, se smejiš, poješ, vlačiš svojo prtljago in jo kdaj kak punkelj odložiš.

Odgovornost te od daleč spremlja, vztrajno, dolgotrajno ti dopoveduje in čaka, da jo sprejmeš, da postane tvoja, da ti lahko pomaga podreti vse zidove in ograje; da te obtoževanje drugih mine ...
Za okroglo mizo ni cele družine.

1988 naslovil z imenom *Slovenae*, na neki drugi risbi s srhljivim obličjem hiše v zloslutnem svetu pa preberemo besedi *Adio Slovenae*.

Skrajno energično je naslikan tudi Gvardjančičev *Slovenski grb*, zarisani s hlastno sunkovitimi potezami, kot da bi ne glede na format hipoma nastajal neposredno pred gledalčevimi očmi, malone kot dnevniška skica. V sinje začrtanem obrisu, ki se dviga k vrhu slike kot trojica iztegnjenih prstov, zlahka zaslutimo Triglav kot simbol slovenstva, postavljen na

vodoravni postament jadranske gladine. Dojame mo pa ga lahko tudi kot krono na zatemnjenem zemeljskem obličju ali na dlani zemlje, ki jo obdajata za slikarja značilni drevesasti postavi, temelječi na umetnikovem doživljanju nadvse ljubih mu gorenjskih smrekovih gozdov.

Prozorni Triglav se izrišuje prek vijolično rožnate svetlobe, zaokrožene z lokom, nad katerim v svojem »drippingu«
curljajo barve kot v življenjski atmosferi otožen dež. Kompozicijsko jedro podobe na slikovni ploskvi je postavljeno v rdečem, ognjevitem duhovnem prizorišču, po katerem švigajo odločne Gvardjančičeve poteze, na desnem robu slike pa v rdečini na levi kot rokopišno drgetajoč nemir odzvanja spiralo zvrtničena vertikala. Z leve v temino slike odločno prodira široka svetla fronta, še pred tem pa je

umetnik prek celotne površine zarisal prekržani diagonali, kot da bi z njuno svetlobo ves prizor nezadovoljno prečrtal ali prekržal, s čimer je v podobo vnesel še prav posebno enigmatičnost. Tak specifičen poseg sta v istem letu doživeli vsaj še njegovi v monografiji reproducirani krajinski sliki *Krajina* in *Solea*, zato očitno ne gre za preprost preklc ali afektivno zanikanje grba kot zgolj slikarjevega poskusa, ampak prej za skrivnostno intervencijo, ki jo lahko razlagamo samo svobodno subjektivno, pa naj vidimo v posegu aluzijo na roko nevidnega cenzorja, ki je grb prečrtal enako kot nekoč svobodni nenaklonjeni cenzor rokopiš Prešernove *Zdravljice*, ali zgolj likovno konstrukcijo, ki brez pomislekov povezuje središče slike z njenimi robovi, ali pa enigmatično neznanko X, ki je kot likovna prvina navzoča že na nekdanjih slovenskih grafikah – zaman poskušamo odkriti kak drug razlog.

V tako vzpostavljajoči se podobi, temelječi na izrazni barvitosti in odločno sproščenih organskih in tudi bolj konstrukcijskih gestah, plamti predvsem nemir, močno značilen za umetnika in tudi za čas, na katerega se slika nanaša. Ker gre za slikarski »grb«, se slikovitosti celote z obrisom Triglava kontrastno prilega tudi bolj znakovni prijem, sicer pa se v barvitim utripanju, tako kot vsepovsod pri Gvardjančiču, sprošča umetnikov intimni odnos do narave, ukoreninjen v pragločinah njegovega bitja in pretopljen v

njen osnovni kozmični utrip. Gvardjančičeva pristna ljubezen do narave, ki je na sliki povzdignjena v privid slovenskega grba, pa je glede na usodni datum in spričo umetnikove osebne narave izražena v dramaturgiziranem naponu, polnem svetlobe in ognja in še bolj kot himnične slovesnosti mrakobne osnove, ki jo je sicer okronala triglavska zarja. Taka podoba zato ni le polna ognjevitosti, ampak tudi zaskrbljenosti in nelagodne življenjske tesnobe, kot da bi umetnik ob vsem ekstatičnem zanosu že predpostavljaval vso našo nemirno prihodnost, ki je šele sledila prelomnemu datumu državnega rojevanja.

Herman Gvardjančič je kot eden osrednjih modernih prenoviteljev slovenskega krajinarskega slikarstva v slikanje slovenske krajine, s

kakršnim so umetniki že v nekdanjih državah najpristneje izpričevali svoj čustveni odnos do domovine, ponovno vtisnil izrazito osebni duhovni impulz. Prerodil jo je v prizorišče vsaj na prvi pogled že malone abstraktnih mističnih vizij, ki razkriva največkrat skrivnostno duhovno bistvo. V svojem ekspresivnem prijemu je, gledano z izrecno slovenske perspektive, vsaj v osnovi dedič prav tako pogosto ekstatično vzvihranega Riharda Jakopiča, umetnika, ki je naslikani krajini ob vsej duhovni univerzalnosti s svojim močnim čustvovanjem vtisnil tudi tipično slovenski, domovinski pečat. Herman Gvardjančič pa je v njej še intenzivneje razkril tudi pritaženo, skrivno bolečino in tako kot v utripanju narave tudi v človeški zgodovini ugledal skrivnostno dramaturgiziran proces, ki se nikoli ne ustali, ne dokonča in s svojimi upajočimi tlenji kljub zamračeni nikakor ne ugasne. ◀

Kritično mišljenje in ekologija v vrtcu

■ **Eva Zaman**, je študentka programa *Pedagogika* na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Izkušnje z delom z otroki si je med drugim pridobivala na mednarodnih izmenjavah, kot prostovoljka dela z osebami s posebnimi potrebami.

V času odraščanja in izobraževanja je ena temeljnih kompetenc razvoj kritičnega mišljenja. Naloga vzgojiteljev, učiteljev in staršev pri spodbujanju kritičnega mišljenja pri predšolskih otrocih je vse prej kot preprosta, saj zahteva široko znanje, vrednote, veščine in empatijo, ki jih posredujejo predšolskim otrokom, bodočim kritičnim mislecem. Koristno je, da se (predšolskim) otrokom predstavi kritično mišljenje ne le kot pomembno in vredno, temveč tudi kot igrivo, prijetno in zabavno – z različnimi pristopi, ki spodbujajo razvoj kritičnega mišljenja v predšolskem obdobju s poudarkom na področju ekologije.

Uvod

Kritično mišljenje pogosto opredeljujemo kot sposobnost analize in vrednotenja posameznikovih argumentov, na katero vplivajo dogodki iz okolja (Rupnik Vec, 2011: 9–12). Gre za širok in relativno abstrakten pojem, o katerem avtorji razpravljajo in ga opredeljujejo na povsem raznovrstne načine (Rupnik Vec idr., 2009: 12).

Osnovo kritičnega mišljenja, ki temelji na postavljanju vprašanj za raziskovanje in razmišljanje (critical thinking skill development), je postavil Sokrat. Ameriški psiholog, filozof in oče teorije kritičnega mišljenja, John Dewey, opredeljuje, da o kritičnem mišljenju govorimo takrat, ko posameznik ne sprejema idej in razmišljanja od drugih ljudi, ne da bi se o tem spraševal (Škobalj, 2000: 116–117). Kritično mišljenje je tudi samouravnavaajoče, saj vključuje metakognicijo – mišljenje o mišljenju (Kompore, Rupnik Vec, 2016: 18). Razlikuje se od običajnega mišljenja, ker je podprto z logiko in razumom. Gre za reflektivno in racionalno mišljenje, usmerjeno v odločitev o tem, kaj storiti in v kaj verjeti (Rupnik Vec idr., 2009: 12–14). Cilj tega članka je ugotoviti, s katerimi pristopi je spodbujanje kritičnega mišljenja pri predšolskih otrocih najbolj učinkovito. S pomočjo ugotovitev želimo priti do spoznanja, s katerimi pristopi lahko odrasli (vzgojitelji, učitelji, starši) spodbujajo razvoj kritičnega mišljenja pri predšolskih otrocih na področju ekologije, kar je obenem tudi namen tega članka.

Spodbujanje kritičnega mišljenja v vrtcu

Na začetku si postavimo vprašanje, zakaj je kritično mišljenje sploh pomembno. Pomembno ga je razvijati, ker posamezniku omogoča sprejemanje kakovostnejših odločitev, kakovostno reševanje problemov, povečuje njegovo avtonomnost in uspešnost pri doseganju zelenih ciljev. Uporabljamo ga pri soočanju z družbenimi problemi, saj so ti vse bolj kompleksni in je uspešnost soočanja z njimi odvisna od kakovosti (kritičnega) mišljenja. Kritično mišljenje ni kratkotrajen in zaključen proces, ampak zahteva veliko truda in napora (Kompore, Rupnik Vec, 2016: 24–29).

Foto: BS

Razvoj kritičnega mišljenja lahko spodbujamo na dva načina – implicitno in eksplicitno. Pri implicitnem poučevanju kritičnega mišljenja otroci rešujejo probleme na različne načine (debate, eksperimentiranje, raziskovanje, sodelovanje v projektih ipd.). Pri tem pa ne razpravljajo, kako so uspešni. Za eksplicitno poučevanje kritičnega mišljenja pa je značilno, da se usmerja v ozaveščanje procesa mišljenja – otrok zna pojasniti kritično mišljenje, kakšen je kritičen mislec, pri čem je dober in kaj je treba še izboljšati (Rupnik Vec idr., 2018). V obeh primerih ima otrok priložnost razmišljati. Raziskave potrjujejo, da je eksplicitno poučevanje kritičnega mišljenja učinkovitejše od implicitnega, ker otrok svoje mnenje bolj jasno podpre z dokazi (Kompore, Rupnik Vec, 2016: 34–37).

Vzgojiteljeva naloga je, da načrtuje dejavnosti učenja, pri tem pa je zaželeno, da v proces vključi tudi otroke. Mišljenje lahko spodbuja z različnimi dejavnostmi in pristopi – od posameznih do kompleksnih avtentičnih nalog. Posamezne naloge, ki zahtevajo različne miselne procese, lahko vključi v različne dele rutine. Pri tem se lahko nameni teh nalog razlikujejo (ozaveščanje predznanja, poglabljanje znanja, sinteza različnega znanja, preverjanje znanja). Med kompleksne naloge pa uvrščamo različne projekte, igre vlog, simulacije. Poudariti je treba, da je kakovost otrokovega mišljenja odvisna predvsem od kakovosti vprašanj, ki mu jih zastavi vzgojitelj (Rupnik Vec idr., 2018).

Pri predšolskih otrocih je smiselno uporabiti naslednje tehnike za spodbujanje kritičnega mišljenja: spraševanje, primerjanje, razvrščanje, razlikovanje dejstev od mnenj, eksperimentalno raziskovanje (Rupnik Vec idr., 2018). Kadar vzgojitelj uporablja različne tehnike za spodbujanje kritičnega mišljenja, s tem spodbuja zapornitev vsebine in tehnike učinkovitega razmišljanja (Rupnik Vec, 2011: 130–132).

- **Spraševanje:** Gre za postavljanje raznovrstnih vprašanj o predmetu, dogodku, pojavu, temi. Skupina se posede v krog. Vzgojitelj na sredino kroga postavi škatlo, v kateri je nek predmet. Naloga otrok je, da vzgojitelju zastavijo čim bolj natančna vprašanja, da dobijo čim bolj natančne odgovore. Vsak otrok po sedežnem redu vzgojitelju zastavi eno vprašanje, na katerega vzgojitelj odgovori. Postavljanje vprašanj se nadaljuje toliko časa, dokler ne ugotovijo, kateri predmet je v škatli. Vprašanja se ne smejo ponavljati. Vzgojitelj lahko odgovarja le z da oziroma ne. Primeri vprašanj: Ali je ta predmet žival? Ali je mehek? Lahko govori? Se z njim lahko igramo ...
- **Primerjanje:** Otrok primerja predmete, dogodke, pojave, pri tem opisuje podobnosti in razlike.
- **Razvrščanje:** Gre za sposobnost urejanja predmetov, dogodkov, procesov. Otroci urejajo predmete, slike npr. po vrstnem redu dogajanja, velikosti, barvi, obliki itd.

To je le nekaj tehnik, s katerimi lahko vzgojitelj spodbuja kritično mišljenje pri predšolskih otrocih. Več o tem v Rupnik Vec idr., 2018.

Kritično mišljenje in ekologija v vrtcu

Zakaj kritično mišljenje in z njim povezana ekološka vprašanja v vrtcu? Od posameznika se v sodobni družbi pričakuje, da bo v vseh novih okoliščinah razumno in kritično presojal (Adam, 2010). Ekološka vprašanja so v današnjem času vsakodnevna tema pri iskanju odgovorov, reševanju že nastalih problemov ter preprečevanju novih (bližnji) prihodnosti. Življenje otrok se vedno bolj oddaljuje od narave. Ravno zaradi tega potrebujejo vzgojo, ki je ekološko usmerjena. Najmlajše je treba ozaveščati o pomenu okolja in njegovega varovanja. Na pristen način jim moramo približati naravo, da jo vzljubijo, si prizadevajo za njeno ohranjanje in prepoznajo lastno odgovornost do nje. Otrokom moramo omogočiti stik z naravo, da s svojim ravnanjem pripomorejo k urejanju, ohranjanju lepšega in bolj zdravega okolja. Ohranjanje neokrnjene narave postaja vse pomembnejše. Otroci se bodo v še večji meri soočali s problematiko ekoloških katastrof (Menih, Srebot, 1996).

Primeri nalog za spodbujanje kritičnega mišljenja z ekološkimi vsebinami (Kurikulum za vrtce, 1999):

a) Primerjanje (podobnosti in razlike):

- letnih časov,
- domačih in gozdnih živali,
- živali (prehranjevanje, bivanje, oglašanje),
- agregatna stanja vode (voda, led, sneg, para),
- naravni prostori (gozd, morje, gore, reke, puščava).

b) Razvrščanje:

- fotografij nastanka vremenskih pojavov po zaporedju,
- fotografij žive in nežive narave,
- ločevanje odpadkov v ustrezne zabojnike,
- naravnih in umetnih materialov,
- živali glede na njihov življenjski prostor,
- predmetov živalskega, rastlinskega in neživega izvora. ◀

Literatura

- Adam, Andrej (2010): *Društvo za razvoj humanistike. Kritično mišljenje in njegovo utemeljevanje*. Pridobljeno 24. 8. 2019 na spletni strani: https://zofijini.net/modrost_kriticno/.
- *Critical thinking skill development: Analysis of a new learning management model for Thai high schools* (2018). Pridobljeno 9. 7. 2019 na spletni strani: https://www.jois.eu/files/3_435_Changwong%20et%20al.pdf.
- Kompare, Alenka; Rupnik Vec, Tanja (2016): *Kako spodbujati razvoj mišljenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Menih, Kristina; Srebot, Renata (1996): *Igrajmo se ekologijo*. Ljubljana: Domus.
- Rupnik Vec, Tanja (2011): *Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Rupnik Vec, Tanja; Gros, Vesna; Mikeln, Petra; Drnovšek, Mateja (2018): *Spodbujanje razvoja večščin kritičnega mišljenja s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2020*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 24. 8. 2019 na spletni strani: <https://www.zrss.si/pdf/VescineKriticnegaMisljenja.pdf>.
- Rupnik Vec, Tanja; Kompare, Alenka; Debeljak Rus, Barbara; Logonder, Mojca; Vuradin Popović, Jasna; Krošel, Nataša; Košir, Milan; Krajnc, Marija; Čebulj, Metka (2009): *Kritično mišljenje pri pouku psihologije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Škobalj, Eva (2000): *Čuječnost in vzgoja*. Maribor: Ekološko-kulturno društvo Za boljši svet.

Dih življenja

Pomembnost duhovnega življenja za življenjsko zadovoljstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju (1. del)

■ **Blaž Vozelj**, mag. prof. specialne in rehabilitacijske pedagogike, je učitelj za dodatno strokovno pomoč na OŠ dr. Slavka Gruma Zagorje ob Savi. Je avtor slikanice *Miklavž že ve* (Ognjišče), prilagojene bralcem z disleksijo, dejaven prostovoljec v društvu *Sožitje*, kot prostovoljec je v *Skupnosti L'arche* (Barka) v Španiji živel z osebami z motnjami v duševnem razvoju.

*Kaj je duhovnost in kako jo preučevati z znanstvenega vidika? Kakšne vplive ima na kakovost življenja oseb z motnjami v duševnem razvoju? Kako osebe z motnjami v duševnem razvoju sploh duhovno živijo? Kakšna je naloga strokovnjakov pri tem? To so osnovna vprašanja, na katera želimo odgovoriti preko razprave v tem in prihodnjem strokovnem članku, in sicer s pomočjo izsledkov lastnega znanstvenega raziskovanja v magistrskem delu *Vpliv duhovnega življenja na celovito kvaliteto življenja odraslih oseb z zmernimi motnjami v duševnem razvoju*. Tokrat predstavljamo konceptualni okvir duhovnosti in kvalitete življenja.*

Duhovnost je izključno človeška kvaliteta

Pa začnimo na začetku: »V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Beseda je bila Bog« (Jn 1).

Duhovnost je težko zajeti v enotno definicijo, kar niti ni namen, saj bi s tem izgubila svoj pomen. Vse to kaže na kompleksnost, interaktivnost in multidimenzionalnost koncepta duhovnosti. Vsekakor je duhovnost pomembna, vpliva na naše življenje in si zasluži bolj zavestno samoizpraševanje in podrobnejše raziskovanje.

Pojem duhovnosti izhaja iz besede 'spiritus', kar pomeni dih življenja (Lepherd, 2013). Predstavlja edinstveno posameznikovo izkušnjo iskanja življenjskega smisla, svobodno iskanje možnosti, udeležanje življenjskih danosti in prevzemanje odgovornosti ob tem (Frankl, 2016). Duhovnost predstavlja način življenja (preko praznovanja, življenja v skupnosti, udeleževanja in sodelovanja pri dogodkih, pomoči bližnjemu v obliki altruizma) na podlagi duhovnih življenjskih smernic, vrednot, ki jim posameznik pri tem sledi. Duhovnost pomaga in nudi tudi oporo, upanje in tolažbo pri premagovanju različnih življenjskih težav (Skoberne, 2002), obenem pa predstavlja povezanost in odnos z nečim sve-

tim in drugimi ljudmi (Gaventa, 2016). Duhovnost nam omogoča verjeti, misliti in verovati, da obstaja nekaj večjega, višjega, kot sta sedanji čas in prostor, kot je posameznik kot človek; to večje je izven njega samega. To je povezanost z Bogom in božjim (Liegeois, 2014). Duhovnost se udejanja vertikalno (kot povezanost z Bogom) in horizontalno (povezanost s seboj, drugimi, okoljem). Vse to potrjuje dejstvo, da so osebe z motnjami v duševnem razvoju kljub nižjim intelektualnim sposobnostim zmožne duhovnega življenja zlasti na področju odnosov. Ta delitev se navezuje na usmerjenost duhovnosti navznoter in navzven. Duhovnost lahko obravnavamo kot navznoter usmerjeno kvaliteto, ki je s svojimi vrednotami, smislom medsebojno odvisna z navzven usmerjeno, ki se manifestira v posameznikovem vedenjskem, odnosnem funkcioniranju (Lepherd, 2013). Govorimo torej o integraciji telesa, razuma in duha.

Religioznost izraža duhovnost

Pomembno spoznanje za razumevanje duhovnosti je tudi pojem religioznost, ki se osredotoča na sistem obredov, nauk, zapovedi, dogm, doktrin in religijske orientiranosti (Underwood, 2008). Tako je treba razlikovati med duhovnostjo in religioznostjo. Glavna naloga religije pa je, je vedno bila in bo izražanje duhovnosti kot individualne, subjektivne osebne izkušnje, ki se osredotoča na dogajanje v posameznikovem srcu, duši (Zhang, Rusch, 2008). Stičišče duhovnosti in religioznosti je torej izražanje duhovnosti preko vere. Vera tako prepleta eno z drugim, drugo s prvim. Fowler (1981 v Prijatelj, 2007) vero vidi kot očitno posledico človekovega prizadevanja za iskanje življenjskega smisla. Vera se namreč začne v odnosu in človek tudi veruje v odnosu, hkrati pa vera daje spoznanje in uvid v razumevanje življenja, združuje razloge za življenje v skladu s prioritetaми in jih oblikuje v zamisel, ki predstavlja osnovo za posameznikovo delovanje. Tako vera predstavlja tudi pot, sredstvo pri odkrivanju

Foto: Stane Grandlič iz Skupnosti Barka

življenjskega smisla na področju duhovnosti. Posameznik potrebuje vero, da se je sposoben soočiti z iskanjem smisla življenja, da vztraja in upa na poti odkrivanja, obenem pa mu uresničen življenjski smisel odkrije nove možnosti vere in s tem iskanje novih smislov.

Smisel življenja je bistvo duhovnosti

Proces iskanja smisla je nikoli končan proces, saj je življenje brez-pogojno smiselno. Posameznik nikoli ne neha iskati novih smislov v življenju, bodisi preko odnosov, dela, pa tudi trpljenja (Frankl, 2016). Smisel je namreč edinstven in spremenljiv, tako da ga v življenju nikoli ne zmanjka. Smisel življenja (v tem oziru del duhovnosti) je notranja privlačnostna sila (prav tam), ki posameznika vodi v življenju pri spoprijemanju s tem, kar mu življenje nakloni, naj bo to prijetno ali neprijetno. Smisel življenja je tako pglavitna človekova danost, ki se udejanja tako, da je posamezniku dana svoboda pri odkrivanju lastnih življenjskih nalog, ki jih z odgovornostjo izpolnjuje ter tako udejanja in doživlja smisel (prav tam). Še več, iskanje smisla življenja je človekovo poslanstvo. »Ne gre za to, kaj mi zahtevamo od življenja, temveč za to, kaj življenje zahteva od nas. Le v odgovoru na slednje najdemo življenjsko uteho in občutje smisla« (Musek, 2015: 57). S tem se povezuje tudi spoznanje Vanierja (2002), ki pravi, da je življenjski cilj v tem, da posameznik postane to, kar je, in ne, kar drugi želijo, da postane, oziroma da sploh ne želi postati nič. Posameznik torej mora imeti smisel v življenju, mora stremeti k nečemu, kar želi doseči, ob tem pa potrebuje vero v nekaj višjega, božjega, da mu to tudi uspe.

Kvaliteta življenja kot optimalno zadovoljstvo in izpolnitev lastnega življenja

Koncept kvalitete življenja je kompleksen, multidimenzionalen koncept, ki pomembno vpliva na posameznikovo doživljanje življenja. Pri vsakem se lahko odraža na svojstven način, četudi obsega tako subjektivne kot objektivne dejavnike (Bratković, Rozman, 2007). Kvaliteta življenja zajema stopnjo zadovoljnega, izpolnjenega življenja, v katerem posameznik živi kar najbolje, kot lahko (Renwick, Raphael, Brown, 1999). Pomembna je zlasti individualna percepcija posameznika o lastni vlogi v življenju, v kontekstu kulturnega in vrednostnega okolja, v katerem živi, ter z lastnimi cilji in željami (Bratković, Rozman, 2007). Kvaliteta življenja je tako rezultat zadovoljitve osnovnih posameznikovih potreb in izpolnjevanja osnovnih dolžnosti v družbenem okolju (doma, v šoli, službi ...) (Schallock, Verdugo, 2002).

Tako je treba zagotavljati možnosti in pogoje za celostno razvijanje posameznikov, da bodo le-ti zares lahko občutili življenjsko zadovoljstvo, kar je v primeru oseb z motnjami v duševnem razvoju predvsem naloga strokovnjakov in družine. Zato je Renwick s sodelavci (1999 po Renwick, Brown in Nagler, 1996) razvil holistični koncept kvalitete življenja, usmerjen v osebo, znotraj katerega so določili tri glavna področja kvalitete življenja: *biti* (spoznavanje posameznika, kdo on sam je), *pripadati* (povezanost z okoljem), *postajati* (dosegati osebne cilje, želje). Znotraj področja *biti* je tudi duhovnost; to, kar posameznika definira kot individuum. To je bistveni vidik, ki ga opredeljuje kot duhovno bitje z lastnimi izkustvi in odnosi. Schallock in Verdugo (2002) sta duhovnost v svoji multidimenzionalni

delitvi kategorij kvalitete življenja opredelila kot del emocionalnega blagostanja, kar kaže na pomembnost doživljanja čustvenega vidika pri udejanjanju duhovnosti, čeprav duhovnost poleg čustvene dimenzije zajema tudi vedenjsko delovanje, simbolno perspektivo, osebno življenjsko zgodbo, vero in vrednote ter socialno perspektivo (Liegeois, 2014). Raziskovalci (Renwick, Raphael, Brown, 1999) se strinjajo, da duhovni vidik posameznikove biti združuje življenjski vidik osebne duhovnosti, ki zajema:

- življenjska načela, smernice, po katerih oseba živi;
- občutek globlje povezanosti (doživljanje povezanosti s seboj, z drugimi, božjim, naravo, vesoljem);
- občutek pomena in smisla življenja;
- sodelovanje v obredih slavljenja življenja.

Duhovnost je neodvisna, izpolnjena dimenzija človekovega bivanja in kot taka vseobsegajoča dimenzija, ki v svoji naravi združuje in povezuje vse dimenzije kvalitete življenja in je hkrati sestavni del vsake posebej (nekakšno vezivo). Poleg tega pa, glede na lastnosti, duhovnost ostale dimenzije tudi presega. Z ozirom na to predstavlja božjo dimenzijo realnosti (Liegeois, 2014).

Namesto zaključka

Duhovnost je način življenja, ki predstavlja osebno življenjsko silo, ki nas žene naprej, utemeljena je na življenjskih vrednotah in trdno povezana z odnosi s seboj, z drugimi in božjim ter je usmerjena v odkrivanje smislov življenja. Je pomembna človeška kvaliteta, ki se je moramo bolje zavedati, razmišljati, se pogovarjati o njej in jo živeti. ◀

(V prihodnji številki revije *Vzgoja* bomo podrobneje predstavili področje oseb z zmernimi motnjami v duševnem razvoju in izsledki lastne raziskave na to temo.)

Literatura

- Bratković, Daniela; Rozman, Bojana (2007): Čimbenici kvalitete življenja oseba s intelektualnim teškočama. V: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42(2), 101–112.
- Frankl, V. Emanuel (2016): *Prelisani krik po smislu: psihoterapija in humanizem*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Gaventa, William (2016): Disability and spirituality: re-membering wholeness in services and supports. V: *Journal of Disability & Religion*, 20(4), 307–316. Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: <http://dx.doi.org/10.1080/23312521.2016.1239155>.
- Lephed, Laurence (2013): Spirituality: Everyone has it, but what is it? V: *International Journal of Nursing practice*, 21, 566–574. Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: <http://onlinelibrary.wiley.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/10.1111/ijn.12285/epdf>.
- Liegeois, Axel (2014): Quality of Life Without Spirituality? A Theological Reflection on the Quality of Life of Persons With Intellectual Disabilities. V: *Journal of Disability & Religion*, 18(4), 303–317. Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: <http://dx.doi.org/10.1080/23312521.2014.966466>.
- Musek, Janek (2015): *Osebnost, vrednote in psihično blagostanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofska fakulteta.
- Prijatelj, Erika (2007): Struktura verovanja po J. W. Fowlerju. V: *Bogoslovni vestnik*, 67(4), 521–534.
- Renwick, R.; Raphael, D.; Brown, I. (1999): *Quality of life and life changes for adults with developmental disabilities in Ontario: Final report from the quality of life project*. Toronto: Center of Health promotion, University of Toronto.
- Schallock, Robert L.; Verdugo Alonso, Miguel Angel (2002): *Handbook on quality of life for human service practitioners*. Washington: American Association of Mental Retardation.
- Skoberne, Mihaela (2002): Duhovnost in duhovno zdravje. V: *Obzornik zdravstvene nege*, 36, 23–31.
- *Sveto pismo na internetu* (2016). Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=Jn+1&id13=1&pos=0&set=2&l=sl>.
- Underwood, Lynn G. (2008): A working model of health. V: *Journal of Religion, Disability & Health*, 3(3), 51–71. Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J095v03n03_05.
- Vanier, Jean (2002): *Vsak človek je sveta zgodba*. Celje: Mohorjeva družba.
- Zhang, DongDong; Rusch, Frank R. (2008): The Role of Spirituality in Living with Disabilities. V: *Journal of Religion, Disability & Health*, 9(1), 83–98. Pridobljeno 8. 8. 2017 na spletni strani: http://dx.doi.org/10.1300/J095v09n01_06.

Jaslice

■ **Tanja Pogorevc Novak**, prof. likovne umetnosti, ima dvajset let delovnih izkušenj na področju poučevanja. Zaposlena je na *Osnovni šoli Mozirje*. Je ilustratorica in avtorica lesenih didaktičnih lutk, ki jih predstavlja na spletni strani Bohkov kotek.

Postavitev jaslí v božičnem času je izjemnega pomena. S pomočjo vizualizacije je dojetanje vsebine praznika mnogo lažje in močnejše. Vizualna upodobitev podpre besedo in ji pomaga seči dlje, kot bi zmogla sama.

Likovno upodabljanje Kristusovega rojstva sega v čas starega krščanstva. Veliko slikarskih in kiparskih del s tem motivom najdemo tudi v romanski in gotski umetnosti. Pa vendar za začetnika jaslí, kot jih poznamo še danes, velja sv. Frančišek, ki je pred osmimi stoletji začel s tradicijo, ki se je iz Italije kmalu razširila po vsem svetu: zamislil si je tako rekoč odrsko upodobitev dogodka svetega večera – postavil je prve jaslice. Figuralna upodobitev v panoramski pokrajini se je izkazala za tisto otipljivo zunanjo oporo, ki jo človek potrebuje ob premišljevanju in doživljanju praznika. Česar vernim ljudem niso dale besede, jim je ponudila likovna umetnost.

Za to, da so jaslice za Slovence sestavni del kulture in umetnosti, so poleg frančiškanov in sester v ženskih samostanih zaslužni tudi jezuiti. V začetku 17. stoletja so v bogoslužni namen postavili maketo

s figurami v polni plastiki ter z gledališko igro uprizarjali dogodek božičnega večera. Dobro sprejeta ideja se je hitro širila med prebivalstvom. Medtem ko so se prvi odrski tipi jaslí udomačili po cerkvah in so omarične jaslice, predvsem po naročilu mestnih družin, izdelovale redovnice, se je med ostalim ljudstvom uveljavil tip t. i. odprtih jaslí (Kuret, 1981: 114). Te so še danes najpriljubljenejša oblika postavitve, bržkone zaradi vertikalno oblikovanega reliefa pokrajine in poljubne razširjenosti v prostor, ki jasličnim ustvarjalcem ponuja precej kreativne svobode. Številne ohranjene jaslice starejšega datuma na Slovenskem kažejo, da je imel pri izdelavi jaslí baročni slog največji odziv tako v mestih kot na podeželju, kjer so jaslice po domovih našle zavetje precej kasneje. V alpskem in predalpskem svetu je v 'hišah' kmečkih hiš t. i. bogkov kot predstavljal sakralni del bivališča. Kot nad mizo,

kjer se je družina zbirala pri molitvi, obedovanju in na posvetih, je bil opremljen z majhno trikotno poličko, razpelom in nabožnimi slikami na vsaki strani. Predstavljal je hišni 'oltarček'. Poličko je krasil posebej za to prirojen in izvezen prtič (peča), ki je visel preko roba police. Tako opremljen kotiček so med letom krasile v šopke povite cvetlice, zimzeleno rastlinje, kdaj tudi umetno lepoticje, v božičnem času pa so na polički našle svoje mesto lične jaslice.

Sodobna bivanjska kultura je 'kotu' in 'hiši' odvzela sakralni značaj. Jaslicam smo našli druga mesta, kot so predalniki, mizice, tla pod božičnimi drevesci in še kaj. Kakor sta se v zgodovini spreminjala odnos in način upodobitve spomina na Kristusovo rojstvo, je sodobna upodobitev in namestitve jaslí po domovih verjetno le ena od naravnih sprememb. Otrokom, ki jim je božič zaradi slavljenja novega življenja še posebej namenjen, lahko domač jaslični prostor pustimo za aktivno igro. Razdelitev vlog, pogovor o dogodku, interpretacija zgodbe in medsebojno sodelovanje jim bo približalo božično vsebino. Kajti bistvo izročila božičnega večera ni niti v likovni upodobitvi niti načinu postavitve motiva. Bistveno je to, da o božiču premišljujemo in se ga veselimo. Da ga živimo.

Literatura

- Dolenc, J. (1969): *Božič na Slovenskem*. Celje: Mohorjeva družba.
- Hollingsworth, M. (1993): *Umetnost v zgodovini človeštva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Janson, Horst Waldemar; Janson, Anthony F. (1997): *History of Art*. London: Thames and Hudson.
- Kuret, Niko (1981): *Jaslice na Slovenskem*. Ljubljana: Družina.
- Kuret, Niko (1989): *Praznično leto Slovencev*. Ljubljana: Družina.

Jaslice so lahko odličen prostor za igro.
Foto: Tanja Pogorevc Novak

Zgodba o angelu,

ki si je osmodil perutnice

Marjan Škvarč

V nebesih je bilo vse na nogah (ali bolje, vse je bilo v zraku, ali bolje ... človek ne ve, kako bi to razložil). Kakor koli že, Sin je odšel na zemljo in Oče je hotel, da bo na zemlji vse pripravljeno za njegov prihod. Nadangeli so imeli vsak svojo nalogo: Gabrijel je bil zadolžen za sporočila, Rafael je odletel v hlev, da bi preveril, ali je kaka krava 'nora', ali je ptičja gripa med kokošmi, ali kak klop v senu, Mihael je stal s svojim mečem pred hlevom in pazil, da se ne bi v betlehemsko pokrajino prikradel kak hudobni duh.

Trume angelov so bile poslone na poljane, da pastirjem oznanijo Odrašenikov prihod in da jih pospremi s petjem in godbo v Betlehem.

Angel je vprašal Očeta: »Kaj pa jaz? Kaj pa lahko jaz naredim?«

Oče je odgovoril: »Ti si še majhen, ti boš doma.«

»Dobro,« je odgovoril Angel in ostal doma. Na betlehemske poljane je sijala srebrna luč polne lune. Nenadoma pa je svet razsvetlil zlati sij neke nove zvezde, prekrasne. Svet ni bil več srebrn, bil je zlat, vse se je lesketalo v bleščavi nove zvezde.

»Uuau,« je rekel Angel. »Tega še nisem videl. Pojdem pogledat to veliko čudo!«

Odletel je in krožil okrog zvezde repatice, toda preblizu, veliko preblizu ...

Vsi vemo, da zvezda žari; njen žar je Angelu osmodil perutnice.

Vsi tudi vemo, da ni mogoče leteti z osmodjenimi perutnicami. Tako je tudi Angel padel z neba na zemljo in čofnil v mlakužo.

»Kaj pa je zdaj to?« se je začudil, ko je gledal svoj odsev na vodni gladini. »Saj nimam več perutnic! Zdaj pa res ne vem več, ali sem še angel ali ne!«

Kraj je bil pust in samotni in Angelu ni ostalo nič drugega, kot da si je rekel: »Prav, pa pojdem po svetu. Bom že koga srečal, ga vprašal in mi bo povedal, ali sem še angel ali ne.«

Hodil je in hodil, vzel se je na hrib in se spustil v dolino, ko je kar naenkrat zaslišal jokanje. Bila je pastirica.

»Zakaj pa jokaš?« jo je vprašal Angel.

»Ovca mi je padla v to grapo in ne vem, kako bi jo šla iskat!« je odvrnila pastirica.

»Počakaj malo,« je rekel Angel, se spustil v grapo, vzel ovco, si jo zadel na rame in splezal nazaj ven.

»No, je bilo težko?« je vprašal.

»Zate ne, zame pa ...!« je rekla pastirica. In nato: »Hvala, ker si mi pomagal. Res si čudovit, neverjeten, ti si pravi angel!«

»Kako pa veš,« se je začudil Angel, »saj nimam perutnic!«

»Pa kaj je s tabo?« je rekla pastirica. »To vendar vsi vedo. Angela se ne prepozna po perutnicah, pač pa po srčni dobroti!«

Angel je pastirico pozdravil in šel naprej. Tudi angeli radi slišijo še drugo mnenje. Hodil je in hodil ter prišel do velike reke. Iskal je plitvino, da bi prečkal reko, in prišel do enega takega kraja. Tam pa je srečal tri čudno oblečene strice; eden je bil črn kot noč, samo zobje so se mu belo bleščali v temi. Klavrno so sedeli na bregu reke poleg velikega kupa prtljage.

»Bog daj zdravja in sreče!« je pozdravil Angel.

»O, saj zdravje je, hvala Bogu, s srečo smo bolj na tesnem,« so rekli možaki. »Kamele in slon so zbežali čez reko in nočejo nazaj, mi pa smo preslabotni, da bi prtljago znosili na drugo stran reke!«

»A samo to vas muči?« je vprašal Angel.

»Pri tem pa jaz z veseljem pomagam!«

In je počasi začel nositi kovčke in cule čez reko. Ena skrinja je bila še prav posebej težka. Misli si je: »Le kaj imajo v tej skrinji, nemara je samo zlato ...«

Ko so tudi možaki prebredli reko, so mu rekli: »Hvala ti. Neverjeten si, čudovit! Ti si pravi angel!«

»Kako pa to veste,« se je začudil Angel, »saj nimam perutnic!«

»Pa kaj je s tabo?« so rekli strici. »To vendar vsi vedo. Angela se ne prepozna po perutnicah, pač pa po srčni dobroti!«

Zdaj je bil Angel že bolj prepričan, pa vendar še ne čisto do konca. In mahnil jo je naprej. Ubiral jo je kar za zvezdo – za tisto zvezdo, ki ga je osmodila. Ko je zvezda obstala nad nekim hlevom, je previdno vstopil.

»O, glej angela!« je rekel sv. Jožef.

»Kako pa to veš,« se je začudil Angel, »saj nimam perutnic!«

Pa se je sv. Marija nasmehnila in se prišla za glavo: »Pa kaj je s tabo? Saj to vendar vsi vedo. Angela se ne prepozna po perutnicah, ampak po srčni dobroti!«

In zazdelo se je – čeprav tega ne vemo natančno – da se je tudi dete v jaslih prišlo za glavo in se nasmehnilo ... morda pa je samo zakrtilo z ročicami, kdo ve.

Vemo pa, da so Angelu v tistem trenutku zrasle nove perutnice.

In ker so ravno takrat prišli pastirji z betlehemske poljan, je Angel vedel, da dela gnečo, in je odletel ven. Postavil se je nad vhod in v hlev spustil samo tiste, ki so – to vsi vemo – srčno dobri.

Zgodba o *pastirju*, ki ni (je) videl

Marjan Škvarč

Pastirji so v mrzli zimski noči sedeli ob ognju in stražili ovce. Bila je jasna noč, nebo prekrto z zvezdami. Med pastirji je bil tudi eden, ki je bil poseben. Od rojstva je bil slep. V življenju je mnogo pretrpel. Ko je bil otrok, se ni mogel igrati z drugimi, vse je bilo nevarno in neznano zanj, ni mogel tekati kot ostali, ni se mogel izučiti nobenega poklica, ker pač ni videl. Naučil pa se je dveh stvari. Prvič – zaupati, verjeti drugim. Če je hotel hoditi z ostalimi pastirji za ovcami, jim je moral zaupati, verjeti. Vodili so ga za roko, ga opozarjali na nevarnosti na poti in mu pripovedovali, kakšna je pokrajina. Samo če jim je verjel, je lahko nadaljeval svojo pot. In, hvala Bogu, so bili njegovi prijatelji dobri ljudje. Niso ga spravljali v nevarnost. Skrbeli so za to, da so mu vedno zvesto in po resnici pripovedovali o poti. Tako je lahko varno hodil.

Druga stvar, ki se je je naučil, pa je bila gledati s srcem. Ker ni mogel uporabljati svojih telesnih oči, je toliko bolj poslušal svoje srce. Ostali pastirji so ga imeli radi. Rekli so mu, da vidi več kot drugi ljudje.

Ponavadi je takoj začutil, ko je bil kdo žalosten, prestrašen ali v skrbeh. Radi so prihajali k njemu in se pogovarjali z njim. Vedno je našel pravo besedo, vedno je videl, kaj koga vznemirja in skrbi, in ga znal potolažiti ter opogumiti.

Tista noč je bila torej hladna in jasna. Bil je mir in pastirji so ob ognju zadremali. Kar naenkrat je slepi pastir zaslišal glas: »Pastirji, zbudite se, vstanite, pojdite v Betlehem! Tam boste našli dete, povito v plenice in položeno v jasli. To dete je Odrešenik, Zveličar, Božji sin! Rodil se je, da vam prinese veselje, da vas osreči. Pohitite v Betlehem in se poklonite novorojenemu kralju!«

Slepi pastir je skočil na noge in začel na ves glas vzklikati: »Gremo! Gremo v Betlehem!« Ostali pastirji so se prebudili in ga začudeno gledali. »Kakšen Betlehem? Kaj je s tabo, človek božji! Umiri se! Saj smo še sredi noči. Sonce še ni vzhlo!« Slepi pastir je spoznal, da je samo on slišal glas angelov. Rekel je prijateljem: »Dragi prijatelji, že od otroštva vam zaupam in verjamem. Vedno me varno vodite. Zdaj

Foto: Benedikt Lavrih

pa je čas, da vi zaupate meni in mi verjamete. Angel mi je oznanil veliko veselje. V Betlehemu se je rodil Odrešenik sveta. Pridite, zaupajmo glasu mojega srca, verjemite mojim besedam in pojdimo se poklonit novorojenemu kralju.« Pastirji so se spogledali, nato pa so vstali, prijeli slepega za roko in se odpravili proti Betlehemu. Takoj so videli, da so se prav odločili. Čez nebo je poletela bleščeča zvezda in obstala nad votlino pri Betlehemu.

Pastirji so vstopili in poklekli pred drobnim detetom. Marija pa je otroka vzela iz jasli in ga položila v naročje slepemu pastirju, ki ga je srečen stisnil prav na svoje srce. ◀

Foto: Benedikt Lavrih

Marjan Škvarč,

duhovnik koprške škofije, je župnik v Pivki in Šmihelu pri Pivki ter dolgoletni skavtski voditelj.

Deluje v posebni dobrodelni skupini *Bejš če uejdeš*, ki vsako leto nekje v misijonih postavi objekt, namenjen otrokom (šola, bolnica, sirotišnica ...). Aktivno je vključen v delo škofijske in dekanijske Karitas. Za aktivno delovanje na družbenem področju je leta 2018 prejel plaketo občine Pivka.

Aktivno učenje v vrtcu

Projekt *Dobrodošli v Mavričnem kraljestvu*

■ **Tina Polajžer**, prof. slovenskega jezika in vzgojiteljica predšolskih otrok, je pomočnica ravnateljice in vzgojiteljica v Vrtcu pri OŠ Kungota, enota Zg. Kungota.

Skupna značilnost sodobnih predšolskih kurikulumov je, da so odprti, prilagodljivi in ne visoko strukturirani. Določajo temeljna načela in zaželeno cilje predšolske vzgoje, ne predpisujejo pa konkretnih – operativnih ciljev, metod in vsebin dejavnosti v vrtcu.

Za visoko strukturirane programe naj bi bila značilna večja direktivnost vzgojiteljice in obratno. Ob vzgojiteljici, ki je direktivna, otroci postanejo pasivni. Njihova naloga je predvsem ta, da sprejemajo in uresničujejo načrtovani program. Nedirektivna vzgojiteljica pa spodbuja aktivno udeležbo otrok v vseh elementih kurikuluma, torej pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji (Batistič Zorec, 2002: 29).

Sodobni kurikulumi predšolske vzgoje implicitno (v obliki priporočenih pristopov, oblik in metod vzgojnega dela) ali eksplicitno (npr. Kurikulum za vrtce, High/Scope kurikulum) poudarjajo načelo aktivnega učenja. Z načelom aktivnega učenja je povezano spoznanje, da se predšolski otrok najbolje uči na podlagi izkušnji in praktične udeležbe v aktivnostih (prav tam).

Kadar se otrok sam odloči za iskanje, razmišljanje in preizkušanje ter je pri tem miselno in čustveno aktiven, je to učenje vpeto v konkretne življenjske situacije in je ključnega pomena. Znanje je tako bolj trdno in uporabno v situacijah, s katerimi se otrok prvič sreča, prav tako pa mu bo v pomoč pri razumevanju sebe in okolice.

Projektno delo kot oblika aktivnega učenja

Projektno delo je alternativa tradicionalnemu organiziranemu in vodenemu vzgojno-izobraževalnemu delu, v katerem je otrokom glavni vir informacij vzgojitelj, ki jim posreduje bolj ali manj gotova znanja, naloga otrok pa je, da ta znanja v čim večji meri usvojijo. Vsi udeleženci so v aktivnem

odnosu do katere koli vsebine, ki se je lotevajo z reševanjem konkretnih nalog in problemov iz vsakdanjega življenja (Novak, Žužej, Glogovec, 2009: 8).

Po svetu je projektno delo prevladujoč didaktični model. Izvedba projekta poteka po določenem načrtu, prek posameznih učnih korakov, ki si sledijo v smiselnem zaporedju. Sestavo in zaporedje korakov je utemeljilo več avtorjev, zato obstaja več možnosti. Ena od njih je zapisana v knjigi *Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah* (Novak, Žužej, Glogovec, 2009: 13). Pravijo, da izvedba poteka v štirih korakih: oblikovanje pobude in končnega cilja, načrtovanje izvedbe, uresničitev cilja in evalvacija izvedbe.

Projektno delo temelji na izkustvenem učenju, zlasti s skupinskimi oblikami dela in reševanja konkretnih primerov. Prav zato je privlačno za udeležence in jih pritegne k sodelovanju. To pozitivno učinkuje na njihovo motivacijo in uspešnost učenja. Temeljno vodilo projektnega dela je spodbujanje celovitega, optimalnega in skladnega osebostnega razvoja vsakega posameznika (Novak, Žužej, Glogovec, 2009: 8, 13, 15).

Pri delu v posameznem projektu se otrok uči iz lastne izkušnje. Če vzgojitelj dejavnosti in aktivnosti dobro načrtuje, doseže, da otrok sodeluje neposredno, z veliko notranjo motivacijo. Tako se povečuje njegova lastna želja po dejavnostih in aktivnosti v vrtcu.

Pomembno je, da v vzgojno-izobraževalnem procesu otrokove interese spodbujamo z njegovim neposrednim aktiviranjem v učnem procesu. Projektno delo mu nudi

veliko možnosti za neposredno odkrivanje, spoznavanje in razvijanje interesov. Z dobro izbranimi temami projektov lahko otrok izrazi že usvojeno znanje in izkušnje, hkrati pa prihaja tudi do novega znanja z neposrednim vključevanjem v raznovrstne aktivnosti.

Projekt Dobrodošli v Mavričnem kraljestvu

V nadaljevanju je predstavljen projekt *Dobrodošli v Mavričnem kraljestvu*, ki je bil izveden v homogenem oddelku otrok, starih 4–6 let. V projektu so poudarjene udeležnost otrok in tehnike aktivnega učenja. S sodelavko sva se odločili, da pred začetkom projekta otroke vključiva v sodelovanje pri izbiri nove teme v oddelku. Zdi se nama pomembno, da imajo otroci možnost soodločati in sooblikovati življenje v vrtcu. Za izbor teme sva uporabili tehniko aktivnega učenja *Svinčnik na sredino*. Tako sva spodbujali izmenjavo idej znotraj skupine.

1. dejavnost: izbira teme

Sedli smo v jutranji krog. Otroke sem vprašala, o čem bi se radi pogovarjali v vrtcu oz. kaj želijo raziskovati.

Teme, za katere so otroci izrazili željo, da bi jih radi raziskovali, so kasneje tudi narisali. Risbe smo pritrdili na leseno tablo v igralnici. Vsak je povedal, kaj je narisal oz. o čem se želi v vrtcu pogovarjati, kaj želi raziskovati. Otroci so predlagali raziskovanje vesolja, psov, vulkanov, risanih filmov, košarke ... Interesi otrok so precej različni, a kar nekaj jih je izrazilo željo, da bi raziskovali gradove, življenje kraljev, kraljic, orožje, ki so ga uporabljali ... Tako je začel nastajati naš projekt.

2. dejavnost: poimenovanje projekta in izdelava plakata

V jutranjem krogu smo se pogovarjali, kako bi se lahko naš projekt imenoval ...

Ker smo skupina Mavrica, je deček iz skupine predlagal naslov Mavrično kraljestvo. Uporabili smo tehniko aktivnega učenja z nazivom tabela KWL (What I: Know – Want to know – Learned; Kaj: vemo – želimo vedeti – smo se naučili) in na plakat naredili tabelo s tremi stolpci: Kaj mislimo, da vemo o gradovih? Kaj novega želimo izvedeti? Kaj novega smo se naučili? V prvem stolpcu sva s sodelavko preverili predhodno znanje otrok. Njihovi odgovori so bili precej splošni.

3. dejavnost: pogovor o tem, kaj želimo izvedeti o gradovih

Nadaljevali smo s tehniko aktivnega učenja KWL-tabela, in sicer z vprašanjem, ki smo ga zapisali v drugi stolpec: Kaj novega želimo izvedeti o gradovih/grajskem življenju? Otrokom sem zastavila vprašanje in sproti zapisovala na plakat, kar so povedali. Zanimalo jih je predvsem, kako so gradove gradili, kako so v njih živeli, kaj so jedli in pili, kako so se zabavali, kakšna oblačila so nosili, na katera glasbila so igrali, kako in zakaj so uporabljali orožje ...

4. dejavnost: pravljica

Ko smo imeli okviren načrt, kaj želimo v projektu raziskati, sem otrokom prebrala pravljico *O kralju, ki ni maral pospravljati* (Nina Mav Hrovat). Pogovorili smo se o vsebini, književnih osebah, s pomočjo

ilustracij smo nizali zaporedje dogodkov v zgodbi. Nato smo se pogovarjali, kako bi lahko našo igralnico spremenili v grad. Dogovorili smo se, da bomo naslednji dan v vrtec prinesli knjige o gradovih.

5. dejavnost: raziskovanje

Naslednji dan smo se najprej lotili ogledovanja raznovrstnih knjig o gradovih. Naloga otrok je bila, da so si dobro ogledali, kakšni so gradovi, iz česa so zgrajeni. Ogledovali smo si slikovno gradivo, prebirali, kje so gradove najpogosteje gradili, kako so se lotili gradnje, katere materiale so uporabljali, kakšna in katera orodja so uporabljali pri gradnji ... Ugotovili smo, da so imeli stolpe, dvizna vrata, zastavo, grb, grajsko dvorišče, kuhinjo, viteško dvorano, grajski jarek ...

6. dejavnost: otroci kot arhitekti

Ko smo si predstavljali, kakšen sploh je grad, so se otroci prelevili v male arhitekte in narisali načrt gradu. Nato smo na plakat narisali in napisali, kaj potrebujemo, da bomo lahko v igralnici postavili *Mavrično kraljestvo*.

7. dejavnost: postavitve gradu

Prišel je dan, ko smo po načrtu iz dogovorjenih materialov postavili grad, naše *Mavrično kraljestvo*. Da pa bi se v naši igralnici resnično počutili kot na gradu,

smo spremenili tudi naše dnevne navade. Sklenili smo, da bosta namesto dežurnih otrok na gradu pri pripravi zajtrka in kosila pomagala služabnika, princ in princesa bosta v jutranjem krogu preštevala prisotne otroke v vrtcu, namesto zvezde dneva pa bomo vsak dan izbrali kralja/kraljico dneva, ki bo imel/-a posebne privilegije, kot je npr. izbira naslova pravljičice pred počitkom ali postreženo kosilo k mizi.

8. dejavnost: izdelava kron

Za čim bolj avtentično grajsko okolje so nam manjkale še nekatere malenkosti. V načrtu smo med drugim zapisali, da potrebujemo tudi krone. Tako smo se lotili izdelovanja kron iz kartona. Naredili smo tri postaje: na prvi so otroci svojo krono narisali in izrezali, na drugi so jo poslikali s tempera barvami, tretja postaja pa je bila draguljarna, v kateri so otroci lahko izbrali in prilepili dragocen dragulj (svetleč gumb) na svojo krono.

9. dejavnost: kaj pa oblačila?

Ko smo si ogledovali knjige o gradovih, so bili otroci zelo navdušeni nad grajskimi oblačili, zato so jih narisali z barvnimi svinčniki. Spomnili smo se, da bi lahko od doma prinesli pustna oblačila za princese, viteze, viteške čelade, meče, pahljače ... Tako smo naslednjega dne že imeli polno omaro grajskih oblačil. Simbolna igra je tako še intenzivneje razplamtela otroško domišljijo.

10. dejavnost: grajska pogostitev

Naše znanje o grajskem življenju smo širili s prebiranjem knjig in ogledom videoposnetkov, veliko smo se tudi pogovarjali o tej temi. Zelo zanimiv je bil pogovor o prehrani in svečanih pogostitvah v gradu (ogledovali smo si slikovno gradivo: grajsko kuhinjo, kotel z glinenimi posodami, krušno peč ...). Govorili smo o tem, katero hrano so jedli, zakaj je bilo meso zmeraj preveč začinjeno, kako so hrano obarvali na naraven način, kako so bile razporejene mize na slavnostnih pogostitvah v viteški dvorani, tudi o vlogi služabnikov, uporabi pribora, zlatih pladnjev, menaž ... Sledila je priprava sadne malice v viteški dvorani. V igralnici smo poskrbeli za ustreznost postavitve miz, dekoracijo ...

Foto: Tina Polajžer

11. dejavnost: oblikovanje posod in pribora

Naslednji dan smo ponovili spoznanja o prehrani na gradu, o grajski kuhinji, svečanih pogrinjkih ... Nadgradnjo pa je predstavljala likovna dejavnost, pri kateri smo iz gline oblikovali žlice, nože, skodelice, vrče, menaže ... Izdelke smo posušili in jih nato odeli v zlate odtenke.

12. dejavnost: violina

Ker so se na gradovih tudi zabavali in imeli inštrumente, smo na obisk v igralnico povabili violinistko, ki nam je natančno predstavila violino. Igrala nam je grajske melodije in nas spremljala pri prepevanju pesmi *Regiment po cesti gre*.

13. dejavnost: grajski vojaki

Skupina *Mavrica* je izrazito fantovska (v oddelku imamo le 3 deklice), zato smo naš čas namenili tudi raziskovanju življenja grajskih vojakov. Opazovali smo njihova oblačila, opremo, orožje. V eni od knjig smo si natančno ogledali tudi vojaške ščite. In ker smo imeli v vrtcu na razpolago veliko kartona, smo si naredili vojaške ščite, ki so jih otroci nato poljubno poslikali.

14. dejavnost: bralnica in viteške igre

Pripravili smo bralnico na prostem, na kateri sem otrokom prebirala srednjeveške

Foto: Tina Polajžer

plemiške zgodbe. Bralnico smo zaključili z viteškimi igrami, na katerih smo streljali z loki, ki nam jih je izdelal oče deklice iz naše skupine. Preizkusili smo se tudi v streljanju z doma izdelanim lesenim katapultom.

15. dejavnost: kaj smo se o naučili o gradovih in grajskem življenju?

Grajsko tematiko smo sklenili z grajskim kvizom, na katerem so otroci pokazali veliko novega znanja. Za pravilne odgovore so pridobivali zlate cekine za grajsko zakladnico. Odgovore smo hkrati zapisovali v tabelo, ki smo jo naredili na začetku projekta.

Zaključek

Otroci so bili v celem projektu zelo aktivni. Prepričali so naju s svojimi ustvarjalnimi idejami, raziskovanjem, aktivnim razmi-

šljanjem in reševanjem problemov. Vsekakor so v veliki meri prispevali k poteku projekta. Prišli smo do odgovorov, ki so nas zanimali. S sodelavko sva se vnovič prepričali, da se ob uvedbi tehnik aktivnega učenja poveča sodelovanje otrok v dejavnostih, njihova motivacija in kakovost naučenega. Uporabljene tehnike aktivnega učenja so pripomogle k temu, da so aktivno udeležbo razvili vsi otroci, tudi manj komunikativni, zato jih bova uporabljali tudi v bodoče. ◀

Viri in literatura

- Bahovec, Eva D., idr. (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Batistič Zorec, Marcela (2002): Učenje v vrtcu. V: *Sodobna pedagogika*, št. 3, 24–43.
- Glogovec, Zmaga Viktorija; Lepičnik Vodopivec, Jurka; Vonta, Tatjana (1993): *Kako drugače? Projektno delo v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Novak, Helena; Žužej, Vera; Glogovec, Zmaga Viktorija (2009): *Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah*. Radovljica: Didakta.

Seminarji Inštituta Franca Pedička

Kje smo z vzgojnim načrtom

Na strokovnem posvetu bomo razmislili o stanju in možnostih razvoja vzgojnih načrtov. Praktiki lahko predstavijo svojo dobro izkušnjo v zadnjih desetih letih izvajanja vzgojnih načrtov.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 10. 1. 2020, Celje

Tanatagogika: kultura poslavljanja

Izgube in poslavljanja so vsakdanji del tudi pedagoškega procesa. Seminar približa proces žalovanja in spremljanje žalujočih.

Obseg: 16 ur

Izvedba: 31. 1. in 14. 2. 2020, Ljubljana

Vzgojni izzivi v digitalni dobi

Seminar predstavi nekaj ključnih šolskih procesov v digitalnem svetu in razvoj možganov ter kognitivni, čustveni, socialni in moralni razvoj otrok pod vplivom digitalne civilizacije.

Obseg: 16 ur

Izvedba: 6.–7. 3. 2020, Ljubljana

Kultura spoštovanja in vzgojni načrt

Na seminarju predstavimo vrednoto spoštovanje kot izhodišče za dejavnosti in samo-spoštovanje kot jedro osebnosti, ki služi za podlago vzgojnega koncepta.

Obseg: 16 ur

Izvedba: 13.–14. 3. 2020, Celje

Večplastna interpretacija Krsta pri Savici

Udeleženci si ogledajo recital Krsta pri Savici, v izvedbi igralca Anatola Šterna. Na delavnici pregledamo različne teme, ki jih besedilo prinaša, v predavanju pa se seznanimo z zgodovinskim ozadjem Krsta pri Savici.

Obseg: 8 ur

Izvedba: 18. 4. 2020, Vrba

Informacije in prijave:

Inštitut Franca Pedička,
<https://pedagogika.si> ali ifp@vrn.si.
 Seminarji so tudi v sistemu KATIS.

Slomškova priznanja

V soboto, 28. 9. 2019, je na Ponikvi potekalo tradicionalno srečanje učiteljev, katehetov in staršev. Tam smo Slomškova priznanja podelili ga. Janji Lajevec, dr. Vinku Potočniku in ge. Martini Koman. Naziv častni član DKPS je prejel dr. Janko Kos. Ob prejemu so zapisali nekaj misli, ki jih objavljamo.

Ob prejemu naziva častni član DKPS

Ko sprejemam to častno priznanje, se sprašujem, ali sem res vreden pozornosti uglednega združenja slovenskih katoliških pedagogov. Z mojo pedagogiko je bilo pač tako, da kot diplomirani komparativist nisem mogel računati na delo v šoli, toda po igri okoliščin sem po več letih čakanja na primerno zaposlitev dobil mesto gimnazijskega učitelja in po sedmih letih – spet po igri okoliščin – postal profesor na filozofski fakulteti. Ko se sprašujem, kako sem lahko usklajeval strokovno znanstveno delo z vzgojno-izobraževalnim poklicem, se mi zdi, da se nisem ravnal po nobeni takrat modni pedagoški doktrini, ampak sem poučeval s preprostim instinktom za strokovno zahtevno, ne preveč avtoritativno, pač pa dobrohotno razmerje do mladih, do dijakov in študentov. Zdi se mi, da je bil ta način dovolj učinkovit, ne vem pa, ali je takšno razmerje lahko splošno sprejemljiv model pedagogike.

dr. Janko Kos

Ob prejemu Slomškovega priznanja

Simon iz Cirene ni vedel, da je Kristus njegov Bog, mi pa to dobro vemo in poznamo njegove besede: »Karkoli ste storili enemu mojih najmanjših, ste meni storili.« Torej smo z njegovo besedo zavezani ljubezni. Ljubezen pa ni čustvo, ni ustrežanje, ni erotika, ni spolnost. Tudi ni materinstvo, starševstvo, učiteljstvo. Ljubezen je stvar volje, opredelitve, hotenja in vztrajanja. Je celo od Boga ukazana. Ljubi svojega Boga in svojega bližnjega ter samega sebe, da boš živel kot ljubeče bitje. Ljubezen, imeti rad je lahko le posledica svobodne odločitve: »Hočem!« Ljubezen ni le stvar mojega ugodja, ampak predvsem mojega spoznanja in seveda volje. Moja naloga je bližnjemu pomagati, mu biti vedno na razpolago, opaziti njegovo stisko in se odzvati, še preden sem naprošen ali poklican. Resnično življenje je naporno, zahtevno, a lepo. Z možem Borutom sva izkušnja in rešitev videla v besedi »zanalašč«.

Če je bila preteklost taka, da je starše in otroke povezovala bivajska nuja po preživetju, se moramo danes zavestno potruditi, da odnose z otroki gojimo, razvijamo. Zato, da bo lepo njim in nam. Saj je življenje namenjeno le veselju, užitku, nikakor ne trpljenju in odpovedi: »Da bi imeli življenje v izobilju!«

Otrok ni namenjen dobremu počutju odraslih, da bi si ga prilasčali kot kanarčka, ribico ali kužka. Še enkrat, gre za človeka. Kot ženska, žena, mama, vzgojiteljica hočem biti dobra. Vzgoja mora biti uspešna. Za dosego visokih ciljev pa bo treba hote, »zanalašč« postoriti marsikaj napornega, težkega – danes, jutri ...

Janja Lajevec

Lep pozdrav vsem vam, mlajšim kolegom, cvetu katoliškega šolstva, zbranih na Slomškovi očetnjavi. Ko na jesen življenja prebiram sadove svojega dela in želite, da povem nekaj besed, se mi misel ustavi na treh pomembnih stebrih mojega življenja: spoštovanje, poštenost in vera.

Spoštovanje je izjemno pomembno, saj pomeni, da sprejemamo in verjamemo v človeka. Človeško življenje je preplet sprejemanja in dajanja. Pomembno je znati oboje: dajati in sprejemati. Mladina potrebuje zrelega sopotnika na poti intenzivnega pridobivanja izkušenj, ki je svetel vzgled in bolj svetuje, kot ukazuje. V starosti, ko nas omrežijo različne tegobe, smo še bolj občutljivi za odnose med ljudmi. Razveselim se, ko me zjutraj osebe doma z nasmehom pozdravi, ko so mladi na praksi v domu in v moje življenje prinašajo vedrino in svežino. Hvala Bogu zanje.

Poštenost je moralna vrednota in je ena od temeljnih vrednot vsake civilizirane družbe. Nepoštenost povzroča strah, nezaupanje in družbeni propad. Pristni odnosi so mogoči le med poštenimi ljudmi. In to je najpomembnejše v šoli. »Vse torej, kar hočete, da bi ljudje storili vam, storite tudi vi njim« (Matej 7,12).

Velikokrat premišljam o odnosu med matematiko in vero. Obe imata nekaj skupnega: pojem neskončnosti v številskih množicah in pojem Neskončnega – Preseznega pri verujočih. Obe imata nekaj temeljnih pravil, ki jih ne dokazujemo. Matematika ima aksiome, na katerih gradi matematične teorije. Vera ima deset Božjih zapovedi, ki veljajo od Mojzesa dalje in jim od tedaj ni bilo treba ničesar več dodati. Odrešenik sveta jih je zaobjel v dveh: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem in vso dušo in vso močjo in vsem mišljenjem, in svojega bližnjega kakor samega sebe« (Lk 10,27). Res je, da nam deset Božjih zapovedi omejuje absolutno svobodo – kaos, so pa osnova kazenskih zakonikov po državah. In ta popolnost me vedno znova preseneča, razveseljuje in napolnjuje.

Ker sem poučevala tudi fiziko, naj končam z besedami pesnika Janeza Menarta, ki je na kratko opisal bistvo razvoja naravoslovnih ved: Oda od, balada balad, $E = mc^2$.

Prisrčna hvala za priznanje. Sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do zveličavne narodove omike.

Martina Koman

Komisiji za priznanja in UO Društva katoliških pedagogov Slovenije ter predlagatelju SKU se iskreno zahvaljujem za presenečenje, ki ste mi ga pripravili z odločitvijo za Slomškovo priznanje.

Z vašim sporočilom o priznanju ste me spodbudili k razmišljanju, s čim naj bi si to zaslužil, ko pa poznam veliko bolj uspešnih in požrtvovalnih učiteljev in katehetov, kot sem jaz. Takole sem si rekel: Če drži, da je dober pedagog oz. učitelj tisti, ki vstopa v učilnico/predavalnico ne le z mislijo, kaj bo drugim dal, ampak tudi z odprtostjo in pričakovanjem, kaj se bo od učencev naučil, sem ugotavljal, da se tudi od njih vselej rad učim. Zdi se mi, da je to eden od načinov, kako lahko učitelj oz. vzgojitelj uresničuje in živi resnico o dostojanstvu vsakega človeka: da je vedno tudi učenec.

Kot teolog in družboslovec sem vesel Slomškovega priznanja, ker prihaja s strani tistih, ki povezuje krščanstvo in pedagogiko – ali drugače – se trudite za nenehen dialog med vero in znanostjo, saj je ta med njima, čeprav zahteven, tako potreben. Kot je zatrdil že Ein-

stein, je religija brez znanosti slepa, znanost – tudi pedagoška – brez religije pa hroma.

Zavedam se zahtevnosti vašega poslanstva v močno sekulariziranem svetu, kjer vera postaja zgolj še neko prepričanje, zaveza v odnosih zgolj zveza, vest le še zavest. Zato vam toliko bolj iz srca želim moči razuma in darov Duha, da ostajate zavezani katoliški pedagogiki; da odkrivате in verjamete v njen pomen za današnjega človeka.

dr. Vinko Potočnik

vrednota. V starostnem obdobju med 25 in 29 let 70 % mladih živi v zvezi, vendar niso poročeni. Delež mladih, ki v tem starostnem obdobju živi pri starših, pa se zmanjšuje. V nadaljevanju smo izvedeli še veliko zanimivih podatkov in osebnih izkušenj dela z mladimi. Po predavanju smo srečanje nadaljevali ob druženju in dobrotah. Dogodek so organizirali: župnija Zreče, Kolping družina Zreče in Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Martina Petelinek

Vzgojni izzivi šole v digitalni dobi

V četrtek, 19. 9. 2019, smo v Zrečah prisluhnili predstavitvi knjige *Vzgojni izzivi šole v digitalni dobi* avtorja dr. Romana Globokarja. Izvedeli smo, da lahko upravičeno govorimo o digitalni revoluciji, in to zaradi hitrega razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije in digitalnih naprav, ki se množično uporabljajo. V zgodovini človeške misli sta se z razvojem pisanja in tiska že zgodila dva izrazita preskoka. Omogočila sta nove izrazne možnosti in širjenje idej v času in prostoru. Za razliko od njunega postopnega širjenja pa se digitalna tehnologija širi z izredno hitrostjo. Avtor je poudaril, da je treba otrokom v procesu vzgoje 'zgraditi' vedenje, da so vredni ljubezni in sposobni za življenje. Tako bodo preudarno in kritično presojali svoje ravnanje. Otroci potrebujejo konkreten odnos z drugimi posamezniki ter pristno in realistično spoznavanje samega sebe na podlagi dejanskih doživetij, ne zgolj iz virtualnega sveta. Tudi napake so del naših življenj, iz katerih črpamo novo znanje. Pridobljenemu znanju dasta višjo dodano vrednost ustvarjalnost in inovativnost, razvijanje empatije – sposobnosti zaznavanja drugega pa omogoča življenje v skupnosti.

Srečanje smo nadaljevali z neformalnim delom ob pecivu in soku. Dogodek so organizirali: župnija Zreče, Kolping družina Zreče in Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Martina Petelinek

Duhovno branje

Od oktobra beremo *Izpovedi* sv. Avgušтина. Rodil se je l. 354 v kraju Tagaste v Numidiji (Alžirija). Njegov oče Patricij je bil član občinskega sveta v Tagastu. Njegova mati, sveta Monika, je bila kristjanka, junaška žena, ki je na koncu le dočkala spreobrnitev moža in sina.

Magdalena Jarc

Kdo sem, kdo smo mladi?

V ponedeljek, 30. 9. 2019, je v župnišču v Zrečah potekalo predavanje *Kdo sem, kdo smo mladi*, ki ga je vodil g. Jure Sojč, tajnik nadškofijskega ordinariata Maribor in vodja škofijskega odbora mladih. Izvedeli smo, da se čas mladih, preživet na svetovnem spletu, povečuje na več kot 5 ur dnevno (40 % mladih). Njihovi najpogostejši spletni dejavnosti sta dostop do družbenih omrežij (87 %) in komunikacija s prijatelji (84 %), manj pogosto pa splet uporabljajo za šolo, izobraževanje in delo. Več kot 2/3 mladih (67,2 %) imata nad 200 prijateljev na spletu, opazno pa se znižuje osebni stik s prijatelji. Družina kot izvorna celica, iz katere izhajajo, je med mladimi visoko cenjena

Človek za druge

V oktobru smo v DKPS pričeli novo prostovoljsko leto v programu *Človek za druge*. Prostovoljci so se družili na dveh uvodnih srečanjih in pričeli s prostovoljenjem na sedmih področjih, med drugim nudijo učno pomoč, družbo starejšim, pomoč pri rehabilitaciji otrok in spremstvo slepih ter para- in tetraplegikov.

Emma Kotar

Hvala za obisk, pater general!

Obiskal nas je vrhovni predstavnik jezuitov, p. Arturo Sosa. Pred srečanjem sem v mislih neprestano vadila, kaj bom rekla. Ko je prišla vrsta name, sem se spomnila le, da sem navadna mama. »Mama,« se je nasmehnil, »biti mama, to je nekaj velikega!«

Magdalena Jarc

Večer z dr. Južničem

S predavanjem *Jezuitske zvezde na kitajskem in ameriškem nebu* je 14. 11. 2019 dr. Stanislav Južnič za DKPS pripravil pošten sprehod skozi zgodovino.

V uvodu je orisal šolstvo v 17., 18. in 19. stoletju na Kranjskem ter nastanek in razvoj jezuitskega kolegija v Ljubljani. Predstavil nam je učitelje – velike slovenske jezuite, ki so se res kot zvezde zapisali na svetovno nebo znanosti. Spoznali smo življenje in delo Antona Marka Kapusa, ki je kot misijonar deloval v Sonori, v današnji Kaliforniji. Avgust Hallerstein je bil učitelj in znanstvenik na kitajskem dvoru, kjer je živel kot cesarjev astronom. Izredno zanimanje smo poslušalci pokazali za življenje treh bratov Gruber, jezuitov, od katerih je gotovo najslavnejši Gabriel Gruber – graditelj slavnega kanala za izsuševanje Ljubljanskega barja. Vsi trije bratje so bili učitelji našega velikega matematika Jurija Vege.

Predavanje je bilo podprto z zanimivim slikovnim gradivom starih risb, načrtov in instrumentov tedanjega časa, pa tudi s spominskimi znamkami. Pri izdaji teh znamk je dr. Južnič sodeloval kot strokovnjak, znanstvenik in zgodovinar. S tem izredno zanimivim predavanjem smo v društvu počastili 100-letnico ustanovitve ljubljanske univerze. Večeru je dalo poseben čar tudi dejstvo, da je predavanje potekalo prav v prostorih, kjer je pred nekaj stoletji deloval jezuitski kolegij. Čudovito se je zavedati korenin preteklosti, ki preko današnjega časa segajo v prihodnost. V društvu želimo še dolgo delovati v tem duhu.

Helena Kregar

Pedagoška sv. maša

Nedavno je Gospod ozdravil neko težavo v naši družini. Svakinja, ki je vedela zanjo, me je pohvalila, da sem dobro molila. Zasluga je Gospodova, njegova žrtev na križu in Očetova, ki tiho moli v nas. Dobrodošli k pedagoškim sv. mašam, ko lahko molimo za potrebe vzgoje.

Magdalena Jarc

Vzgoja za ljubezen do domovine in države

Na prvi mednarodni konferenci, ki je bila 23. 11. 2019 v Radljah ob Dravi, se je zbralo 120 učiteljev, vzgojiteljev in drugih strokovnjakov, ki nam je mar za našo domovino, za državo Slovenijo. Prisluhnili smo različnim izkušnjam praktičnega dela v vrtcih in šolah ter mislim g. Kovšče, dr. Inzka, g. Czerwinskega, ge. Bevc Jonan, g. Ranka, dr. Šinkovca, dr. Holcmana, dr. Perko in dr. Kunaverja. Domov smo odšli polni lepih vtisov, srčnosti in novih idej. Ob tej priložnosti smo izdali tudi zbornik, do katerega lahko dostopate na spletni strani DKPS.

Foto: Ivo Piry

Misel udeleženke Metke: »Rada bi se vam še enkrat zahvalila za čudovito pripravljeno mednarodno konferenco v Radljah ob Dravi. Vaša organizacija je bila resnično vrhunška. Zelo ste me navdušili z vsem, z domoljubjem, ljubeznijo, pozitivno naravnostjo in energijo. Zato se vam iskreno zahvaljujem za vse, kar ste nam omogočili in nam pripravili. Toliko lepih prispevkov, prijetnih ljudi, ki mislimo in čutimo podobno. Ta konferenca je bila super izmenjava izkušenj in resnično ste jo pripravili v pravem času. Na državni ravni je takšna konferenca zagotovo manjkala. Odgovorni na državnem nivoju bi se morali precej zamisliti. Upam, da pride informacija o uspešno izpeljani in zelo pomembni konferenci tudi do odgovornih v državi.«

Erika Ašič

Sv. maše v domu upokoencev

Sveta maša v domu starejših postaja kot kakšna prostočasna dejavnost. Lahko izbirate med urico klavirja, ki je ob istem času, ali kar

obsedite in ne greste niti takrat, ko bi lahko šli. »Veste, tudi jaz sem bil veren, tu v domu sem se pa pokvaril.«

»Kaj so delale njihove mame?« se je vprašala modra gospa, oskrbovanka doma. »Nam so vero dale mame.«

Magdalena Jarc

Vtisi s seminarjev DKPS

V jesenskem in zimskem času smo v DKPS izvedli več izobraževanj za pedagoške delavce, starše in vse zainteresirane. Pripravili smo šolo za starše, izobraževanja Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok, Moj otrok ima težave, kako mu lahko pomagam?, Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih, Učinkovito govorno nastopanje, mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države ter seminar Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj. Pestrost vsebin vedno znova pritegne posameznike iz vse Slovenije, ki na seminarjih pridobljeno znanje odnašajo v svoje delovno okolje in vsakdanje življenje. Da so podane vsebine kakovostne, potrjujejo mnenja udeležencev:

- V šoli za starše smo predelovali vsebine, ki so zelo pomembne za vzgojo in starševstvo. Všeč mi je bilo, da sem lahko slišala izkušnje drugih staršev in konkretne primere ravnanja v različnih situacijah. (Šola za starše)
- Zelo dobro predstavljeno, strokovno in jasno. Zelo so mi bile všeč vaje, ki jih bom lahko uporabila doma. (Moj otrok ima težave, kako mu lahko pomagam?)
- Všeč mi je bilo sproščeno vzdušje, uglašen odnos predavateljice z nami, dobila sem ogromno novih informacij in vaj, ki jih bom lahko že v ponedeljek uporabila pri svojem delu. (Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj)
- Strokovno, zanimivo in praktično izvedeno izobraževanje o dobri retoriki in nastopanju. Priporočil bi vsem. (Učinkovito govorno nastopanje)
- Tema me je pritegnila, čeprav sta otroka že velika. Dobila sem odgovore na posamezna vprašanja, otroka bom sedaj lažje razumela v njunih težavah, odzivih in vedenju. (Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj)
- Predavanje je bilo zelo uporabno. Spoznala sem pomembnost znanj o refleksih in integraciji. (Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok)
- Seminar bi priporočila sodelavcem in prijateljem, saj sem dobila ogromno koristnih informacij in metod, ki mi bodo v pomoč pri delu in v osebnem življenju. (Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih)
- Že dolgo nisem bila na tako kvalitetnem seminarju oziroma konferenci. Vsi predavatelji v plenarnem delu kot tudi vsa organizacija je bila izpeljana izredno profesionalno. Nismo več navajeni pogostitev, celo kosila. Kljub celodnevni prisotnosti in aktivni udeležbi sem se zvečer vračala s prijetnimi občutki. Na enem mestu ste zbrali kvalitetne predavatelje, razporedili praktike različnih stopenj in smeri ter poskrbeli za občutek, da si vreden. (Mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države)

Emma Kotar

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
	Odporno pismo: Odgovor na potrebe umirajočih je sočutje, ljubezen, prisotnost	Duhovni izziv	82	45
Ademoski Lucija	Razvoj bralca do adolescence	Starši	81	38-39
Ademoski Lucija	Pomen družinskega branja	Starši	82	24-25
Ašič Erika	Hvaležnost je vir moči	Starši	81	37
Ašič Erika	Iskrenost omogoča razvoj	Starši	82	30
Bajt Maja	Spoprijemanje s stresom	Biti vzgojitelj	83	23-24
Bečan Rok	Janez Ludvik Schönleben	Biti vzgojitelj	82	22-23
Bojc Tomaž	Neznosna lahkotnost bivanja	Biti vzgojitelj	81	29
Brudar Mateja	Naučiti reči 'ne'	Vzgojni načrt	83	27-28
Brudar Mateja	Kaj pa, ko mladostniki znajo več?	Biti vzgojitelj	84	22-23
Čeč Eva	»A, pejte no!«; pogovor z Martino Koman	Naš pogovor	81	26-28
Dogenik Sabina	Pogovor s starši v stiski	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	16-17
Globokar Roman	Digitalni domorodci	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	12-13
Golc Lidija	Za okroglo mizo ni cele družine	Področja vzgoje	84	37
Golob Berta	On	Biti vzgojitelj	84	23
Grandovec Kristina	Bodoči učitelji o dobrih odnosih v šoli	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	14-15
Gros Franja, Belina Petra	Digitalna vzgoja	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	19-21
Hozjan Dejan	Bodoči pedagogi o digitalni zasvojenosti	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	7-8
Irgl Violeta	Starši potrebujejo podporo	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	17-18
Jager Žigon Marja	Draga mama, dragi oče	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	5
Jakob Tilka	Samovrednotenje znanja	Izkušnje	82	47-48
Jakovljevič Tatjana	Odlogi všolanja – da ali ne?	Starši	84	30-32
Kham Boris	Astronomija s slepimi in slabovidnimi	Področja vzgoje	81	46-47
Kham Boris	Spremljamo dogodke v naravi	Področja vzgoje	82	34-35
Kham Boris	Učitelj naravoslovja	Biti vzgojitelj	83	25-26
Kham Boris	Popestrimo poučevanje naravoslovja	Biti vzgojitelj	84	24-26
Kolenko Marijana	Etični kodeksi kot podpora dobrim odnosom	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	10-11
Kemelj Milček	Odreševanje človečnosti v deplasiranem svetu	Področja vzgoje	81	44-45
Kemelj Milček	Odrešila zamaknenost v lepoto	Področja vzgoje	82	32-33
Kemelj Milček	Veselo duhoviti 'družinski žanr'	Področja vzgoje	83	38-39
Kemelj Milček	Umetnikova ljubezen do domovine	Področja vzgoje	84	37-38
Konc Lorenzutti Nataša	»Trezni bodite in budni«	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	24-25
Korošec Marjana	Slovenka sem, Slovenka bom ostala	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	8-9
Koselj Veronika	Domoljubje se kali v domačem kraju	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	13-14
Košnik Čuk Bojana	Kultura vedenja	Starši	83	32-33
Kotar Ema	Bodi svetloba!	Področja vzgoje	81	48-49
Kovačič Cimperman Majda	Prva šola dr. Janeza Evangelista Kreka v Sloveniji	Izkušnje	81	54-55
Kregar Helena	Sporočila mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	5-7
Krejči Hrastar Marjeta	Taktilna integracija	Področja vzgoje	81	41-42
Krejči Hrastar Marjeta	Metoda MNRI®	Področja vzgoje	82	36-37
Krejči Hrastar Marjeta	Otrokov najzgodnejši razvoj	Področja vzgoje	83	40-41
Kristovič Sebastjan	Zasloni – 'električni pastirji'	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	9-11
Lajovec Klemenčič Katja	Moč pogovora	Področja vzgoje	81	43
Ličen Nives	Starši v spremenjeni kulturi	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	11-12
Mal Bernarda	Živeti zlagano ali izpolnjeno življenje	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	12-13
Mardetko Aleš	Niti v sanjah si nismo predstavljali, kaj nam bo uspelo	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	17-18
Marinko Gabrijela	Skupaj smo odlični	Vzgojni načrt	81	32-33
Markič Gašper	Povabimo jih nazaj	Izkušnje	81	53-54
Meden Anton	Odnosi med starši in učitelji – temelj vzgoje v šoli	Vzgojni načrt	81	34-35
Meden Anton	Kaj lahko starši storimo za lepe odnose v šoli	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	16-17
Mihelčič Vital	Koncert 'Bodi svetloba'	Izkušnje	82	46-47
Miklič Neža	Kdo sem – kot človek, kot strokovnjak	Starši	82	28-29

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	stran
Motik Dragica	Starši – posreovalci jezika, kulture in vrednot	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	13-15
Novak Bogomir	Kako se veselimo življenja?	Duhovni izziv	83	42-43
Orgolič Gloria	Spolne zlorabe mladih	Starši	83	36
Perko Andrej	Zasvojenost je bolezen	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	5-6
Peterka Bojana	Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	10-12
Peterlin Barbara	Usmiljeni Samarijan	Duhovni izziv	82	44
Pirš Patrick	Varna raba digitalnih medijev v šoli	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	22-23
Pogorevc Novak Tanja	Privzgajati čut za lepo	Duhovni izziv	81	52
Pogorevc Novak Tanja	Junaki naših otrok	Duhovni izziv	82	42-43
Pogorevc Novak Tanja	Dnevi 'odprtih vrat' svetnikov	Duhovni izziv	83	44-45
Pogorevc Novak Tanja	Jaslice	Duhovni izziv	84	43
Polajner Bogdan	Vloga staršev pri preprečevanju digitalne zasvojenosti	V žarišču: Digitalna zasvojenost	81	14-18
Polajžer Tina	Aktivno učenje v vrtcu	Izkušnje	84	46-48
Potočar Papež Irena	BonTonček – dobri Tonček	Starši	81	36
Potočar Papež Irena	Pravljicnih sedem za uspešen dan	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	8-9
Potočar Papež Irena	Ponudimo roko	Starši	83	34
Preložnik Marija	Za zdravje otrok in mladostnikov	Biti vzgojitelj	82	21-22
Puc Mačukat Maša	Transmaščobne kisline v prehrani otrok	Starši	84	35-36
Ramovš Jože	Tri žarišča današnje družinske pedagogike	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	9-10
Rogelj Primož	Potrebno je reči hvala		81	59
Rogelj Primož	Zakaj otroci tečejo		82	55
Roškar Branka	Vzgoja za ljubezen do domovine	Vzgojni načrt	83	28-29
Rožac Panger Meta	»Dom naš res prekrasen je, rod naš prepočasen je.« (Gregorčič)	V žarišču: Vzgoja za ljubezen do domovine in države	84	15-16
Rutar Ilc Zora	Dobri odnosi: pot k dobremu počutju in učni zavzetosti	V žarišču: Gradimo dobre odnose v vrtcu in šoli	82	5-7
Šinkovec Silvo	Človeško bratstvo	Uvodnik	81	3
Šinkovec Silvo	Narodna identiteta je oblika samozavedanja in samospoštovanja; pogovor z Alojzom Kovšco	Naš pogovor	82	18-20
Šinkovec Silvo	Dobri odnosi in vzgoja	Uvodnik	82	3
Šinkovec Silvo	Hrepenenje po lepem; pogovor z dr. Jankom Kosom	Naš pogovor	83	19-22
Šinkovec Silvo	Družinska pedagogika	Uvodnik	83	3
Šinkovec Silvo	K slogi iščeva prehode	Uvodnik	84	3
Šinkovec Silvo	Od vseh na univerzi pričakujem, da vedo, kaj je prav in kaj ne; pogovor z dr. Igorjem Papičem	Naš pogovor	84	19-21
Škvarč Marjan	Zgodba o angelu, ki si je osmudil perutnice	Duhovni izziv	84	44
Škvarč Marjan	Zgodba o pastirju, ki (ni) je videl	Duhovni izziv	84	45
Šuligoj Monika	Socialne igre pri vseh predmetih	Vzgojni načrt	83	30-31
Tomšič-Iskra Nevenka	Projekt Beremo skupaj	Izkušnje	83	45-46
Tomšič-Iskra Nevenka	Kulturni utrip v srednji šoli	Vzgojni načrt	84	27-28
Turk Nuša	Vrtec v naravi	Izkušnje	83	46-48
Velički Maja	Otroci o starejših	Področja vzgoje	82	40-41
Veljič Irma	Družina – otrokov svet v malem	V žarišču: Družinska pedagogika in šola za starše	83	6-8
Vertačnik Tatjana	Moč pogovora: poslušanje in sprejemanje	Področja vzgoje	82	31
Vertačnik Tatjana	Moč pogovora: empatija	Področja vzgoje	83	37
Vertačnik Tatjana	Moč pogovora: pristnost in osebna skladnost	Vzgojni načrt	84	29-30
Vodnik Mateja	Relacijske potrebe	Biti vzgojitelj	81	30-31
Vozelj Blaž	Dih življenja	Področja vzgoje	84	41-42
Zaman Eva	Kritično mišljenje in ekologija v vrtcu	Področja vzgoje	84	39-40
Zavašnik Ana Nuša	Prostovoljsko delo z brezdomnimi	Področja vzgoje	82	38-39
Žerdin Emanuela	Hospic je nepogrešljiv	Duhovni izziv	81	50-51
Žitko Rožmanc Romana	Čustvena odzivnost	Starši	81	40-41
Žitko Rožmanc Romana	Jeza kot naš vodič	Starši	82	26-27
Žitko Rožmanc Romana	Jeza lahko služi grajenju vezi	Starši	83	35
Žitko Rožmanc Romana	Sem dobra mama?	Starši	84	33-34

Pedagoška maša

Pri Sv. Jakobu v Ljubljani bo vsak 3. četrtek ob 18.30 sv. maša za učitelje, vzgojitelje in pedagoge. Po maši bodo srečanja, predavanja in delavnice v organizaciji OS Ljubljana. Vabljeni!

Skupščina DKPS

Vabljeni na redno letno skupščino Društva katoliških pedagogov Slovenije, ki bo 21. 3. 2019 pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

Svetopisemski maraton

Enotedensko štiriindvajseturno neprekinjeno branje Svetega pisma z naslovom *Živite kot otroci luči* bo v Antonovem domu na Viču od 26. 1. 2020 do 1. 2. 2020. Lepo povabljeni vse območne skupnosti, da kot vedno do sedaj ponesejo Božjo besedo po vsej Sloveniji.

Seminarji 2019/2020

Seminarji za pedagoške delavce, starše in vse, ki želijo osebno in strokovno rasti. V Društvu katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) jih izvajamo že več kot 20 let.

Osebni dnevnik

Naučimo se uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebne rasti. Urejamo svojo notranjost, da pridemo od tesnobe do razpoloženja do notranjega miru. Prebujamo ustvarjalnost. Ozavestimo pretekle življenjske izkušnje in jih povežemo v smiselno celoto (narativna filozofija).

Obseg: 32 ur

Izvedba: Ljubljana

1. del: 10.–12. 1. 2020

2. del: 14.–16. 2. 2020

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

**Uredništvo revije Vzgoja vam želi
blagoslovljeno, iskreno, varno in
ustvarjalno leto 2020!**

Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja*

Kaj je samospoštovanje, kako se razvija, kateri so znaki osebne krhkosti, visokega in nizkega samospoštovanja ter kakšen je pomen občutka lastne vrednosti za različna področja osebnosti. Seznanimo se z obrambnim vedenjem kot posledico nizkega samospoštovanja ter mehanizmi, ki vzdržujejo nizko samospoštovanje.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 24.–25. 1. 2020

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih

Prepoznavamo izgorelost in destruktivno delovanje majhnega dolgotrajnega stresa na naše možgane. Predstavimo znanja in tehnike pomoči pri obvladovanju stresnih situacij v pedagoškem poklicu. Praktično se usposobimo za tehnike samopomoči in samoregulacije v stresni situaciji.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 1. 2. 2020

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Moj otrok ima težave – kako mu lahko pomagam?

Možgani današnjih otrok so zaradi preobsežnega učnega načrta v šolah, pretirano vodenih dejavnosti v predšolskem obdobju in prevelikih pričakovanjih staršev preobremenjeni s stresnimi hormoni. Posledice se lahko kažejo v govorno-jezikovnih težavah, motnjah branja in pisanja, pomanjkanju motivacije, čustvenih/duševnih stiskah, motnjah pozornosti, hiperaktivnosti (ADD/ADHD), nedoraslosti, motnjah avtističnega spektra in simptomatiki čustvene anksioznosti otrok. Na seminarju bomo predstavili znanje in tehnike za starše, da bodo znali vplivati na možganske strukture, preko katerih se izboljšuje delovanje višjih miselnih funkcij, kar bo otrokom omogočilo celosten razvojni napredek.

Obseg: 4 ure

Izvedba: Ljubljana, 12. 2. 2020

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok

Spoznamo ključne vzroke, ki vplivajo na možgansko delovanje otrok 21. stoletja (nemirnost, uravnavanje pozornosti za zdravljenje, nemotiviranost, porast bralno-napisovalnih, učnih in čustvenih težav). Teoretično in praktično spoznamo nove pristope k poučevanju, ki vključujejo gibanje in optimizacijo možganskega delovanja v vse procese vzgoje in učenja.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 7. 3. 2020

Predavateljci: Marjeta Krejči Hrastar, Tatjana Jakovljevič

Učitelji, starši, učenci – ustvarjanje spodbudnega odnosa*

Ugotavljamo in vrednotimo primerne ter trajne oblike stikov med učitelji, učenci in starši. Pridobimo potrebne komunikacijske veščine za razvijanje sodelovalnega odnosa med vsemi deležniki. Usposobimo se za vodenje šole za starše.

Obseg: 16 ur

Izvedba: Ljubljana

1. del: 7. 3. 2020

2. del: 21. 3. 2020

Predavatelji: dr. Silvo Šinkovec, Dragica Motik, Irma Veljič

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine.

** Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog KATIS*

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983

dkps.seminarji@gmail.com

www.dkps.si

The *Focus Theme* of the 84th Issue of the *Vzgoja* magazine is *Education for the Love of Homeland and Country*. The selection of articles is an echo of an international conference of the same title, held on 23 November 2019 in Radlje ob Dravi. Helena Kregar briefly outlines the content and the course of this international conference. Following are articles that are also published in the conference proceedings. Marjana Korošec writes about her experience of living in Argentina. Her parents were forced to leave Slovenia, moved to Argentina and heartily cultivated their love for their native homeland of Slovenia there. Bojana Peterka writes about how to foster the love of the country with young people by teaching their mother tongue, Slovenian. Veronika Koselj emphasizes that the love for the homeland begins with participation in and love for the hometown. Meta Rožac Panger proposes how to build a respectful attitude towards Slovenian artists and the Slovene word with young children; this is the basis for a love for the homeland. Aleš Mardečko presents a great work of elementary school pupils who have prepared and published several books on homeland topics.

In *Our Interview*, Silvo Šinkovec talked to prof. dr. Igor Papič, rector of the University of Ljubljana. In their conversation, they marked the 100th anniversary of the founding of the University of Ljubljana.

In the *Teachers* section, Mateja Brudar deliberates on how a teacher should act when the adolescent knows more than he or she knows. Berta Golob wrote down her thoughts and memories of her years in the re-education facility. Boris Kham writes about how science teachers in high school can diversify their lessons so that they can be successful and interesting.

In the section *Educational Plan* Nevenka Tomšič-Iskra writes about celebrating the Slovenian Culture Day in the secondary school. Tatjana Vertačnik writes about the importance of authenticity and personal coherence when talking to other people, especially if they are in need.

In the *Parents* section Tatjana Jakovljevič writes about the postponement of schooling, which has been increasing lately. Romana Žitko Rožmanc reflects on what it means to be a good mother and how to achieve it. Maša Puc Mačukat writes about trans-fatty acids in

the diet of children, which have a bad effect on health.

In the *Fields of Education*, Milček Komelj presents the work of the painter Herman Gvardijančič, Slovenian Coat of Arms, June 25, 1991. The work also features on the magazine cover. Eva Zaman writes about the critical thinking of pre-schoolers and presents ways to encourage children to think critically in the field of ecology. Blaž Vozelj writes about the spiritual realm of people with disabilities.

In the *Spiritual Challenge* section Tanja Pogorevc Novak writes about cribs. Marjan Škvarč offers us two Christmas stories – about an angel who scorched his wings, and about a shepherd who did not see, but who saw more than others.

In the *Experience* section Tina Polajžer writes about active learning in kindergarten, using content that the children have chosen themselves.

This issue is also bringing an annual index, reviewing all published articles in 2019.

Written by: Erika Ašič
Translated by: Tanja Volk

SVETOPISEMSKI MARATON

ŽIVITE KOT OTROCI LUČI

26. 1. do 1. 2. 2020
Kapela v Antonovem domu, vič

neprekinjeno branje Svetega pisma | predavanja | druženje | glasba | molitev

www.svetopisemskimaraton.si

Advent je tu!

Čas priprave in pričakovanja

Poglobite vero in okrepite upanje tudi ob poslušanju našega programa. Naj vas nagovorijo naše rubrike in oddaje z duhovno vsebino.

Od delavnikov pa vabljeni, da prisluhnete tudi neposrednemu prenosu svete maše ob 19. uri.

25let
radia ognjišče

Radio Ognjišče d.o.o., Trig Brolo 11, Koper, foto: Pixabay

Herman Gvardjančič: Slovenski grb, 25. 6. 1991
akril na platnu, 180 x 145 cm
zasebna last